

**T.C.
BAŞKENT ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
RADYO, TELEVİZYON VE SINEMA ANABİLİM DALI
RADYO, TELEVİZYON VE SINEMA YÜKSEK LİSANS
PROGRAMI**

**TÜRKİYE’NİN TOPLUMSAL HAFIZASINI KÖY ENSTİTÜLERİ
FOTOĞRAFLARI ÜZERİNDEN OKUMAK:
HASANOĞLAN KÖY ENSTİTÜSÜ
VE
HASANOĞLAN YÜKSEK KÖY ENSTİTÜSÜ
ÖRNEĞİ**

YÜKSEK LİSANS TEZİ

HAZIRLAYAN

HASAN EREN ÇALIŞKAN

TEZ DANIŞMANI

DR. ÖĞR. ÜYESİ NESLİ TUĞBAN YABAN

ANKARA - 2020

**T.C.
BAŞKENT ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
RADYO, TELEVİZYON VE SINEMA ANABİLİM DALI
RADYO, TELEVİZYON VE SINEMA YÜKSEK LİSANS
PROGRAMI**

**TÜRKİYE’NİN TOPLUMSAL HAFIZASINI KÖY ENSTİTÜLERİ
FOTOĞRAFLARI ÜZERİNDEN OKUMAK:
HASANOĞLAN KÖY ENSTİTÜSÜ
VE
HASANOĞLAN YÜKSEK KÖY ENSTİTÜSÜ
ÖRNEĞİ**

YÜKSEK LİSANS TEZİ

HAZIRLAYAN

HASAN EREN ÇALIŞKAN

TEZ DANIŞMANI

DR. ÖĞR. ÜYESİ NESLİ TUĞBAN YABAN

ANKARA – 2020

BAŞKENT ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ

Radyo, Televizyon ve Sinema Ana Bilim Dalı Radyo, Televizyon ve Sinema Tezli Yüksek Lisans Programı çerçevesinde Hasan Eren ÇALIŞKAN tarafından hazırlanan bu çalışma, aşağıdaki jüri tarafından Yüksek Lisans Tezi olarak kabul edilmiştir.

Tez Savunma Tarihi: 09/01/2020

Tez Adı: Türkiye'nin Toplumsal Hafızasını Köy Enstitüleri Fotoğrafları Üzerinden Okumak: Hasanoğlan Köy Enstitüsü ve Hasanoğlan Yüksek Köy Enstitüsü Örneği

Tez Jüri Üyeleri (Unvanı, Adı - Soyadı, Kurumu)

İmza

Dr. Öğretim Üyesi Nesli Tuğban YABAN, (Tez Danışmanı)
Başkent Üniversitesi

.....

Prof. Dr. Özcan YAĞCI, Başkent Üniversitesi

.....

Prof. Dr. Kasım KARAKÜTÜK, Ankara Üniversitesi

.....

ONAY

Prof. Dr. İpek KALEMCİ TÜZÜN

Sosyal Bilimler Enstitüsü Müdürü

Tarih: ... / ... / .....

BAŞKENT ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
YÜKSEK LİSANS TEZ ÇALIŞMASI ORJİNALLİK RAPORU

Tarih: 26/12/2019

Öğrencinin Adı, Soyadı: Hasan Eren Çalışkan

Öğrencinin Numarası: 21820011

Anabilim Dalı: Radyo, Televizyon ve Sinema

Programı: Radyo, Televizyon ve Sinema

Danışmanın Unvanı/Adı, Soyadı: Dr. Öğretim Üyesi Nesli Tuğban Yaban

Tez Başlığı: Türkiye'nin Toplumsal Hafızasını Köy Enstitüleri Fotoğrafları Üzerinden Okumak: Hasanoğlu Köy Enstitüsü ve Hasanoğlu Yüksek Köy Enstitüsü Örneği

Yukarıda başlığı belirtilen Yüksek Lisans tez çalışmamın; Giriş, Ana Bölümler ve Sonuç Bölümünden oluşan, toplam 273 sayfalık kısmına ilişkin, 26/12/2019 tarihinde şahsım/tez danışmanım tarafından Turnitin adlı intihal tespit programından aşağıda belirtilen filtrelemeler uygulanarak alınmış olan orijinallik raporuna göre, tezimin benzerlik oranı % 5'dir. Uygulanan filtrelemeler:

1. Kaynakça hariç
2. Alıntılar hariç
3. Beş (5) kelimeden daha az örtüşme içeren metin kısımları hariç

"Başkent Üniversitesi Enstitüleri Tez Çalışması Orijinallik Raporu Alınması ve Kullanılması Usul ve Esaslarını" inceledim ve bu uygulama esaslarında belirtilen azami benzerlik oranlarına tez çalışmamın herhangi bir intihal içermediğini; aksinin tespit edileceği muhtemel durumda doğabilecek her türlü hukuki sorumluluğu kabul ettiğimi ve yukarıda vermiş olduğum bilgilerin doğru olduğunu beyan ederim.

Öğrenci İmzası:

ONAY

Tarih: 26/12/2019

Öğrenci Danışmanı

Dr. Öğretim Üyesi Nesli Tuğban Yaban

ÖZET

Eğitim tarih boyunca insanların ve toplumların daha iyi yaşam koşullarına kavuşabilmek için sahip olmaları gereken en önemli unsurlardan ve yaşam bileşenlerinden birisi olmuştur. Önemi hiç eksilmeden artarak devam eden eğitim konusu Osmanlı İmparatorluğu'ndan Türkiye Cumhuriyeti'ne hatta günümüze kadar süregelen bir dizi eğitim politikaları ile şekillenmiştir. Bu tez çalışması Türkiye'deki eğitim politikalarının bir sonucu olarak ortaya çıkmış olan Köy Enstitüleri'ne odaklanarak, Hasanoğlu Köy Enstitüsü ve Hasanoğlu Yüksek Köy Enstitüsü özelinde yapılmış olan eğitim ve öğretim faaliyetlerini daha önce enstitülerin dışına çıkmamış olan fotoğraflarla belgelemektedir. Söz konusu eğitim faaliyetleri, Hasanoğlu Köy Enstitüsü ile Hasanoğlu Yüksek Köy Enstitüsü ve devamındaki okul mezunları ile yapılan görüşmelerle de ele alınmış, görüşmelerden elde edilen veriler sözlü tarih yöntemiyle literatüre katkı sağlanmıştır. Sonuç olarak tez çalışmasının bulguları olan fotoğraflar ve görüşme metinleri alternatif tarih yazımına katkıda bulunacak biçimde derlenmiş, Türkiye'nin toplumsal hafızasına görsel dokümanter niteliğindeki fotoğraflar kazandırılmıştır.

Anahtar Kelimeler: Fotoğraf, Hasanoğlu Köy Enstitüsü, Hasanoğlu Yüksek Köy Enstitüsü, Belge, Eğitim.

ABSTRACT

Throughout history, education has been one of the most important elements and components of life that people and societies should have in order to achieve better living conditions. The issue of education whose importance has been increasing without any hesitation has been shaped by series of education policies from Ottoman Empire to Turkish republic, even today. This thesis documents the education and training that are conducted at Hasanoğlan Village Institute and Hasanoğlan High Village Institute with the photographs that were previously not get out of the institutes, by focusing on the village institutes that emerged as a result of the education policy in Turkey. The mentioned training activities have been discussed in the interviews with Hasanoğlan Village Institute, Hasanoğlan High Village Institute and the following school graduates and the findings from the interviews attained by oral history technique contributes to the literature. As a result, the photographs and the interview texts that are the findings of the thesis study are compiled in a way that contributes to writing alternative history and the photographs that have the characteristic of visual documentaries are brought in Turkey's collective memory.

Keywords: Photograph, Hasanoğlan Village Institute, Hasanoğlan High Village Institute, Document, Education.

İÇİNDEKİLER

ÖZET	i
ABSTRACT	ii
İÇİNDEKİLER.....	iii
GİRİŞ.....	1
1. Araştırmanın Konusu ve Kapsamı.....	2
2. Araştırmanın Amacı	4
3. Araştırmanın Yöntemi	5
1. OSMANLI İMPARATORLUĞU'NUN SON DÖNEMLERİNDE EĞİTİM VE EĞİTİM POLİTİKALARI.....	8
2. TÜRKİYE CUMHURİYETİ'NİN KURULDUĞU İLK YILLARDA EĞİTİM VE KÖY ENSTİTÜLERİ.....	15
3. HASANOĞLAN KÖYÜ.....	34
4. HASANOĞLAN KÖY ENSTİTÜSÜ VE HASANOĞLAN YÜKSEK KÖY ENSTİTÜSÜ	36
5. FOTOĞRAFLAR	39
5.1. Yapıcılık Uygulamaları Fotoğrafları.....	40
5.2. Tarım ve Ziraat Uygulamaları Fotoğrafları.....	78
5.3. Marangozluk Uygulamaları Fotoğrafları	87
5.4. Hayvancılık ve Arıcılık Uygulamaları Fotoğrafları.....	89
5.5. Demircilik Uygulamaları Fotoğrafları.....	91
5.6. Kültürel Aktivitelerin-Eğlencelerin ve Gezilerin Fotoğrafları.....	92
5.7. Dersliklerin ve Laboratuvarların Fotoğrafları	103
5.8. Köy ve El Sanatları Uygulamaları Fotoğrafları	105
5.9. Milli Bayramlar, Törenler ve Devlet Büyüklerinin Ziyaretine Ait Fotoğraflar	107
5.10. Spor Etkinliklerine Ait Fotoğraflar.....	176
5.11. Hasanoğlan Köy/Yüksek Köy Enstitüsü'ne Ait Diğer Fotoğraflar.....	195
6. GÖRÜŞMELER.....	209
6.1. Ali Kınacı.....	209
6.2. Abdullah Özkucur.....	217

6.3. Naci Tataroğlu.....	249
7. DEĞERLENDİRME VE SONUÇ	252
KAYNAKÇA.....	261
EKLER	

Ek 1: Milli Eğitim Bakanlığı Basın ve Halkla İlişkiler Müşavirliğine Çalışma İzni İçin Yazılan Dilekçe

Ek 2: Elmadag Kaymakamlığı Çalışma İzni

Ek 3: Abdullah Özkucur Çifteler Köy Enstitüsü Diploması

Ek 4: Abdullah Özkucur Hasanoğlan Yüksek Köy Enstitüsü Diploması

GİRİŞ

Osmanlı İmparatorluğu Sanayi Devrimi sonrasında modernleşme sürecini başlatmış, geri kaldığını düşündüğü Batı dünyasından askeri, ekonomik, kültürel ve teknolojik anlamda destek almıştır. Özellikle 19. yüzyılda yapılan tanzimat ve ıslahatlarla imparatorluğun modernleşme girişimleri resmiyet kazanmıştır. 19. yüzyılın kaotik ortamında yapılan bu çalışmalar I. Dünya Savaşı ile sekteye uğramış, savaşların çok yönlü yıprattığı Anadolu topraklarında artık yeni bir ülkenin hazırlıkları başlamıştır. İlk olarak İstanbul Hükümeti'ni işlevsiz hale getirmek amacı ile Ankara'da TBMM kurulmuştur. Kurulacak olan bu yeni ülkeye, Osmanlı İmparatorluğu'ndan miras olarak sorunları çözüme ulaştırılamamış eğitim ve ekonomi kalmıştır. 1920 yılında Ankara'da kurulan mecliste ilk günden itibaren ülkenin eğitimi ve kalkınması için gerekli çalışmalar başlatılmış ve bu çalışmalar cumhuriyetin ilanı ile hız kesmeden devam etmiştir. Eğitim alanında yapılan çalışmalar sonucu oklar ülke nüfusunun %80'ini oluşturan köyleri göstermiştir. Ülkenin kalkınması ve eğitilmesinin ön koşulu köylerdeki halkın eğitilmesi, tarım ve hayvancılık alanlarında modernleşmesi ile sağlanacaktır. Mustafa Kemal Atatürk de bu önemli iki konuyla yakından ilgilenmiş ve yapılan çalışmaları bizzat kendisi yönetmiştir. Eğitimde elde edilecek başarının ülkenin kalkınmasında da etkili olacağını düşünmüş ve eğitime daha çok önem vermiştir. Atatürk'ün tüm halkın okuma yazma öğrenmesini istemesi üzerine, dönemin Milli Eğitim Bakanı Mustafa Necati'nin yapmış olduğu çalışmalar neticesinde 1 Kasım 1928 tarihinde Millet Mektepleri açılmıştır (Aysal, 2005: 270).

1930'lu yıllara gelindiğinde okuma yazma öğretmek temelli olan millet mekteplerine ek olarak Halkevleri ve Halk Odaları halkın kültür-sanat alanlarında kendisini geliştirmesi amacıyla hizmete açılmıştır (Aysal, 2005: 270). Fakat millet mektepleri, Halkevleri ve Halk Odaları köylere ulaşmakta yetersiz kalmıştır. Bunun üzerine yapılan çalışmaların köylere bir etkisinin olmadığını gözlemleyen Atatürk, köylerdeki eğitim sorununa çözüm bulması için Milli Eğitim Bakanı olarak Saffet Arıkan'ı göreve getirmiştir. Saffet Arıkan, köy eğitimi ile ilgili uzun çaplı araştırmalar yapmış ve uzman olarak nitelendirilebilecek İsmail Hakkı Tonguç ile çalışmak istemiştir. Arıkan ve Tonguç köylerle ilgili daha kapsamlı bir araştırma yaparak belli başlı sorunları tespit etmişlerdir. Elde edilen bulgular Atatürk'e sunulmuş ve onunda katkılarıyla Köy Enstitüleri'nin temel taşı olan Köy Eğitim Kursları açılmıştır (Tonguç, 1946: 266).

Saffet Arıkan, sağlık sorunları nedeniyle görevi bırakmış, yerine Hasan Ali Yücel getirilmiştir. Hasan Ali Yücel ve İsmail Hakkı Tonguç yaptıkları çalışmalar neticesinde, Çifteler (Eskişehir), Kızılçullu (İzmir), Karaağaç (Edirne), Gölköy (Kastamonu) Köy Eğitim Kursları 17 Nisan 1940 tarihinde 3803 sayılı Köy Enstitüleri Kanunu ile Köy Enstitüleri'ne dönüştürülmüştür. Toplamda sayısı 21'e ulaşan Köy Enstitüleri şunlardır: Akçadağ (Malatya-1940), Akpınar (Samsun-1940), Aksu (Antalya-1940), Arifiye (Kocaeli-1940), Beşikdüzü (Trabzon-1940), Cılavuz (Kars-1940), Çifteler (Eskişehir-1937), Dicle (Diyarbakır-1944), Düziçi (Adana-1940), Ernis (Van-1948), Gölköy (Kastamonu-1939), Gönen (Isparta-1940), Hasanoğlu (Ankara-1941), İvriz (Konya-1941), Kepirtepe (Kırklareli-1938), Kızılçullu (İzmir-1937), Ortaklar (Aydın-1944), Pamukpınar (Sivas-1941), Pazarören (Kayseri-1940), Pulur (Erzurum-1942), Savaştepe (Balıkesir-1940). Köy Enstitüleri genç Türkiye Cumhuriyeti'nde eğitim ile ilgili atılmış en önemli adım olarak nitelendirilebilir (Altunya, 2018: 14).

1946 yılında Milli Eğitim Bakanı Hasan Ali Yücel ve İlköğretim Genel Müdürü İsmail Hakkı Tonguç'un görevlerinden alınması ile Köy Enstitüleri'nin kapatılma süreci başlamıştır. Köy Enstitüleri'ne, sadece köyde yaşayan çocukların alınması, eğitiminin içeriği, öğretmenlikten uzaklaştırıldığı, öğrencilerin ağır şartlarda çalıştırıldığı gibi tartışmaya ve araştırılmaya şayan nedenler öne sürülerek Köy Enstitüleri'nin kapatılması yolunda çalışmalar başlatılmıştır (Gazalcı, 2015: 37).

Bu tez çalışması, kapatılan Köy Enstitüleri'nin, konumu itibari ile Ankara ili sınırları içerisinde olan Hasanoğlu Köyü'nde ki enstitüler üzerinden genel bir değerlendirmesini yaparak Türkiye'nin toplumsal hafızasına katkı sağlamak ve daha önce derlenmemiş olan Hasanoğlu'da ki enstitülere ait fotoğrafların bir araya getirilerek literatüre kazandırılması amacıyla hayata geçirilmiştir. Albümlerde yer alan fotoğrafların künye bilgileri yazan ve arkasında not bulunanlarının altına numara ve açıklama olarak eklenmiş, künye bilgisi olmayanlara ise sadece numara verilmiştir.

1. Araştırmanın Konusu ve Kapsamı

Bu araştırma konu olarak Hasanoğlu Köy Enstitüsü ve Hasanoğlu Yüksek Köy Enstitüsü'nde var olan ve daha önce ortaya çıkarılmamış olan, albümlerde ve duvarlarda bulunan fotoğraflara odaklanmaktadır. Aynı zamanda enstitülerden mezun olmuş

öğretmenlerin tanıklık ettikleri dönemle ilgili belleklerindeki olayları aktardıkları sözlü anlatılar da tez çalışmasının konusu kapsamındadır.

Tezin birinci bölümünde, Türk eğitim sisteminin genel yapısını anlayabilmek için Osmanlı İmparatorluğu'nun son 100 yılında eğitim sistemi ve eğitim reformlarına yer verilmiştir. Eğitim alanında yapılan çalışmalar önemli gelişimlerin yaşandığı dönemler göz önünde bulundurularak literatür taraması yapılmıştır.

İkinci bölümde, yeni kurulan Türkiye Cumhuriyeti'nin, Osmanlı İmparatorluğu'ndan devraldığı eğitim sistemini güçlendirilerek tüm ülkeye nasıl yaymaya çalıştığı hakkında araştırma bilgileri yer almaktadır. Eğitimde dönüm noktası olarak kabul edilebilecek olan Harf Devrimi ve millet mekteplerinin önce eğitim kurslarına sonrasında Köy Enstitüleri'ne nasıl evirildiği hakkında bilgilere yer verilmiştir.

Üçüncü ve dördüncü bölümlerde, Hasanoğlu Köyü hakkında elde edilen tarihi bilgiler ve sonrasında Hasanoğlu Köy Enstitüsü'nün kuruluşuna ait bilgiler yer almaktadır. Bu bilgi Hasanoğlu Köyü'nün yapısı ve Hasanoğlu'da kurulan Köy Enstitüsü'nün işlevini kavrayabilmek açısından önemlidir.

Beşinci bölümde, tez çalışmasının bulguları olan fotoğraflar konularına göre sınıflandırılmış biçimde bir fotoğraf albümü niteliğinde yer almaktadır. Söz konusu fotoğrafların Hasanoğlu Köy Enstitüsü ile Hasanoğlu Yüksek Köy Enstitüsü'nün eğitim ve öğretim faaliyetlerini belgeleyen birer veri oldukları ve eğitim tarihi literatürüne alternatif bilgi sağladıkları bu bölümde ortaya konmaktadır.

Altıncı bölümde tarih yazımına kişisel anıları ile tamamlayıcı bir katkı sağlayacak olan kişilerle yapılan görüşmeler yer almaktadır. Bu bölümde günümüzün tartışma konularından olan, Köy Enstitüleri'nin kuruluş amacı, ders içerikleri ve neden kapatıldığı ile ilgili tarihe ışık tutan tamamlayıcı bilgiler bulunmaktadır.

Tezin yedinci ve son bölümü olan değerlendirme ve sonuç, tez çalışmasının görüşme bulgularını destekleyen ve belge niteliğindeki tarih, eğitim ve iletişim gibi disiplinler arası nitelik taşıyan fotoğraflarla, sözlü görüşmelerden elde edilen verilerin karşılaştırılması sonucu elde edilen bilgileri içermektedir.

2. Araştırmanın Amacı

Tez çalışmasının amacı yazılı tarih kaynakları, Hasanoğlu Köy Enstitüsü ile Hasanoğlu Yüksek Köy Enstitüsü'ne ait fotoğraflar ve sözlü görüşmeleri bir araya getirerek Köy Enstitüleri'ni disiplinler arası bağlamda ele alarak incelemektir. Bunun için öncelikle Köy Enstitüleri'nin kuruluş amacı, eğitim-öğretim süreci ve işleyişi literatür taraması yapılarak ele alınmıştır. Köy Enstitüleri'nin kuruluş ve varlık sebepleri, Türkiye Cumhuriyeti'nin eğitim ihtiyacına yönelik açılan bu okulların eğitim ve öğretim faaliyetlerinin çok yönlülüğü fotoğraflarla da ortaya konmaya çalışılmıştır. Köy Enstitüleri dönemine tanıklık etmiş kişilerle yapılan görüşmelerle Köy Enstitüleri ile ilgili bilinmeyenleri ve yanlış bilinenleri açığa çıkarmak da araştırmanın amaçları arasında bulunmaktadır.

Hasanoğlu Köy Enstitüsü kampüsü ve binalarında gerekli incelemelerde bulunulduğunda, o döneme ışık tutan ve görsel tarihe katkısı olma potansiyeli taşıyan fotoğraf albümleri bulunmuştur. O dönemin belgeleri olan fotoğrafların, zamanla tahrip ve kayıp olma ihtimaline karşın, dijitalleştirilerek görsel arşive kazandırılması bu tez çalışmasının bir parçasıdır. O dönem çekilmiş fotoğraflarda yer alan bilgi ve içerikler belge niteliği taşımaktadır. Bir anlatının görseli ya da bir görselin yazılı metni varsa doğruluğuna daha fazla inanılacağı çıkarımını yapmak mümkündür. Bu fotoğraflar ile anlatılan bilgilere görsel derinlik ve kanıt duygusu katılmıştır. Bazı fotoğrafların künyelerinde bulunan yazılar, görsel hakkında ayrıntılı bilgiler sunmaktadır. Görsel kültürün oluşturulmasında fotoğrafın gerçeklik ve tanıklık özelliğinden yararlanılmış ve belge olarak kullanılmıştır. Söz konusu fotoğrafların, zaman içerisinde zarar gördüğü ve fotoğraflarda yakınları bulunan kişiler tarafından albümlerden alındığı fark edilmiştir. Yapılan literatür taraması sonucunda, daha önce bu fotoğraflar üzerine akademik bir çalışma yapılmadığı bilgisinden yola çıkarak, enstitü arşivindeki bütün fotoğrafların dijital ortama aktarılması ile görsel arşive kazandırılması amaçlar arasındadır.

Köy Enstitüleri ile ilgili arşivlerde yer alan bilgi ve belgelerin yanında yok olmuş ve olabilecek belgelerin olabileceği bilinmektedir. Bir olayı ele alırken yazılı kaynakların yanı sıra sözlü tanıklardan da yararlanmak konu hakkında tamamlayıcı bilgilere ulaşmak bu nedenle seçilmiştir. Böylelikle az sayıda kişi tarafından bilinen fakat dile getirilmeyen bilgilerin tarih literatürüne kazandırılması düşünülmektedir. 3803 sayılı Köy Enstitüleri Kanunu'nun TBMM'de kabulü itibari ile Köy Enstitüleri hakkında olumlu ve olumsuz eleştiriler getirilmiştir. Getirilen bu eleştiriler, enstitülerin sadece köyde ikamet eden

çocukların kayıt olacağı yerler olması, eğitim sistemi, işleyişi hakkında birçok tartışmaya neden olmuş ve bilgiler enstitünün kapatılmasına etki etmiştir. Bu çalışma Hasanoğlu Köy Enstitüsü ve Hasanoğlu Yüksek Köy Enstitüsü'nün kuruluş aşamalarında, döneme tanıklık etmiş kişilerin anlatıları ile geçmişi anlamlandırma sürecine katkı sağlamaktadır. Bu bağlamda araştırmanın temel problemi Köy Enstitüleri ile ilgili bilinmeyen ve yanlış bilinenleri fotoğraflarla belgeleyerek gün yüzüne çıkartmak olmuştur. Köy Enstitüleri mezunları tarafından yazılmış olan kitaplar tarihe katkı sağlamışlardır. Bu çalışma, yazılan kitapların yanı sıra sayıları azalmakta olan Köy Enstitüsü mezunlarını, Hasanoğlu Köy Enstitüsü ve Hasanoğlu Yüksek Köy Enstitüsü çalışma grubu ile sınırlayıp bu kişilerle sözlü tarih çalışması yaparak, tarihe tanıklık etmiş kişilerin yaşadığı olaylardan, deneyimlerden ve tanıklıklardan da yararlanarak alternatif tarihe katkı sunmaktadır. Daha önce Hasanoğlu Köy Enstitüsü ve Hasanoğlu Yüksek Köy Enstitüsü ile ilgili yeterli çalışma yapılmamış olması da bu tez çalışmasını önemli hale getirmektedir.

3. Araştırmanın Yöntemi

Tez çalışmasında elde edilen veriler, nitelikleri bağlamında iki farklı yöntemle ele alınmışlardır. Bu yöntemler arşiv araştırması ve sözlü tarih çalışmasıdır. Tezin ana eksenini oluşturan fotoğrafların ortaya çıkarılması ve anlamlı olacak biçimde derlenmesi için detaylı bir literatür ve saha çalışması yapılmıştır. Tez çalışmasının bulguları olan fotoğraflar sözlü tarih çalışmasından elde edilen verilerle karşılaştırmalı olarak ele alınmış, böylelikle özü itibariyle niteliksel olan tez çalışması ortaya çıkmıştır. Bu noktada tez çalışmasının araştırmanın evreni ve sınırlılıkları konusunda bilgi vermek yerinde olacaktır.

Caunce (2018) sözlü tarih yöntemini şöyle tanımlamaktadır:

Sözlü tarih, kaynak olarak kişisel anıların kullanımı üzerine kurulmuş bir sistemler bütünüdür. Bu kaynaklar temel alınarak, tarihçilerin genelde dayandıkları belgeleri tamamlayıcı ve alternatif bir tarih oluşturmayı amaçlar. Sözlü tarih çalışmaları ile elde edilenler, tarihçiler tarafından elde edilen bilgileri radikal olarak değiştirmez, bilinenler üzerine yeni şeyler katmayı amaçlar. Sözlü tarih daha çok bir malzeme toplama yöntemidir. Bugünü daha iyi anlayabilmek ve geleceği yönlendirebilmek için geçmişi anlamlandırma sürecine yapılan bir katkıdır. Bir yazılı belgeden ziyade kişinin kendi yaşamını anlattığı ses kayıtlarının korunması çok daha iyi bir belgedir. Buna eşit değerde olarak,

yıllarca ihmal ve imha edilen eski fotoğrafların yeni yeni değerinin anlaşılması olayıdır (Caunce, 2018: 8-16).

Araştırmanın çalışma evreni seçilirken, Ankara iline ulaşımı yakın olan Hasanoğlu Köy Enstitüsü ile Hasanoğlu Yüksek Köy Enstitüsü tercih edilmiştir. Tez çalışmasında yer alan fotoğrafların tamamı söz konusu iki enstitüden elde edilmiştir. Hasanoğlu Köy Enstitüsü'nün kampüsüne giriş ve fotoğrafların dijitalleştirilmesi için Milli Eğitim Bakanlığı (MEB) Basın Müşavirliği ile yapılan 29 Ağustos 2018 tarihli yazışma (Ek 1) sonunda herhangi bir olumlu/olumsuz geri dönüş alınamamıştır. Bunun üzerine 10 Eylül 2018 tarihinde tekrar hatırlatma e-postası atılmış ve aynı gün cevaben talebin görev alanlarına girmedikleri bilgisi alınmıştır. Bunun üzerine Hasanoğlu Köy Enstitüsü kampüsünde aktif olarak hizmet veren Atatürk Fen Lisesi'ne gidilerek okul müdürü ile 15 Mart 2019 tarihinde görüşme sağlanmıştır. Fotoğrafların paylaşılması ile ilgili dilekçe neticesinde okul yönetiminden onay alınmış ve bir üst merci olan Elmadağ Kaymakamlığı'na olur almak için gönderilmiştir. 30 Nisan 2019 tarihinde kaymakamlık onayı alınmıştır (Ek 2).

Hasanoğlu Köy Enstitüsü kampüsünde bulunan fotoğraflar, orijinalliği korunarak ve hiçbir zarar verici işlemde bulunulmadan dijital belge haline getirilmiştir. Albüm sayfasına yapışık olan fotoğraflar albümlerden çıkarılmadan, zamanla kopmuş ya da müdahaleyle kopartılmış olan fotoğraflar da kurulan çekim düzeneğine konularak dijitalleştirilmiştir. Fotoğrafların bir kısmı binanın fiziksel koşullarından dolayı tahrip olmuş, bir kısmı ise ziyaretçiler tarafından alınmış olmaları nedeniyle eksiktir. Dijitalleştirilen fotoğraflarda varsa notlar ekteki fotoğrafların künyelerine eklenmiştir. Künyesi olmayan fotoğraflara, yalnızca görsel numarası verilmiştir.

Görüşme yapılan kişiler Ankara (Çankaya), Ankara (Yenimahalle), Ankara (Elmadağ) ilçelerinde yaşayan 2 Hasanoğlu Köy Yüksek Enstitüsü mezunu öğretmen ve 1 Hasanoğlu Öğretmen Okulu mezunu öğretmendir. Araştırma için tez danışmanı denetiminde görüşme soruları hazırlandıktan sonra veri toplama sürecine geçilmiştir. Bu amaç doğrultusunda Köy Enstitüleri ve Çağdaş Eğitim Vakfı başkanı Erdal Atıcı ile ilk görüşme yapılmıştır. Yüz yüze görüşme yapılacak kişilerin tespiti ve bilgilerinin alınması vakıftan edinilen bilgiler doğrultusunda yapılmıştır. Görüşülen kişilerin yaşam çerçeveleri içerisinde kalınmaya çalışılmıştır. Görüşme süresince hiçbir müdahalede bulunulmamıştır. Araştırma soruları aşağıda yer almaktadır:

1. Adınız, soyadınız, doğum bilgileriniz?
2. Mezun olduğunuz okul ve mezuniyet yılınız?
3. Hasanoğlu Köy/Yüksek Köy Enstitüsü ile tanışmanız nasıl oldu?
4. Hasanoğlu Köy/Yüksek Köy Enstitüsü yaşamınızı etkiledi mi? Etkilediyse bu etkileri anlatır mısınız?
5. Hasanoğlu Köy/Yüksek Köy Enstitüsü ve diğer Köy Enstitüleri'nin kapatılma ve dağılma süreci hakkında bilgilerinizi aktarabilir misiniz?
6. Günümüzde Köy Enstitüleri'ni hatırlayan ya da bilen insan sayısı giderek azalmaktadır. Siz Köy Enstitüleri'nin belleklerdeki tazeliğini korumak için bir şey yaptınız mı?

Köy Enstitüsü ve İlköğretmen Okulu mezunu öğretmenler ile görüşmelerin yapılabilmesi için öncelikle telefon yoluyla iletişim kurulmuş ve randevu talebinde bulunulmuştur. Abdullah Özkucur ve Naci Tataroğlu ile yapılan görüşmeler öğretmenlerin evlerinde, Ali Kınacı ile yapılan görüşme ise Hasanoğlu Köy Enstitüsü kampüsünde yer alan açık hava tiyatrosunda gerçekleştirilmiştir. Görüşme soruları göz önünde bulundurularak hesaplanan tahmini görüşme süresi yaklaşık bir saat olacağı çıkarımında bulunulmuşsa da, tüm görüşmeler bir saatten fazla sürmüştür. Görüşme sorularının, öğretmenlere tek tek sormasına önem verilmiştir. Ancak öğretmenlere sorulan soruların cevaplarında başka soruların cevapları da yer almaktadır. Soru sorulduktan sonra, müdahale edilmeden cevabın bitirilmesi beklenmiş ve sonra sıradaki soruya geçilmiştir. Kamera ile kaydedilen görüşmeler sonrasında deşifre edilerek yazılı metin haline getirilmiştir. 28.10.2019-27.11.2019 kapsayan süreç sonunda görüşmeler tamamlanmıştır. Görüşmeler esnasında tarafsızlık ilkesi korunmuş, görüşme verilerinin deşifresi ile görüşmede söylenenlerin karşılaştırılması yapılarak çalışmanın güvenilirliği sağlanmıştır.

1. OSMANLI İMPARATORLUĞU'NUN SON DÖNEMLERİNDE

EĞİTİM VE EĞİTİM POLİTİKALARI

Osmanlı İmparatorluğu'nun son yüzyılında aile eğitimini alan çocuklar sonrasında ilköğretim okullarına denk gelen sibyan mekteplerine gidebilmişlerdir. Sibyan mektepleri, dini kültürü kuşaklara aktarma amacı ile yalnız dini konular ağırlıklı olarak eğitim vermişlerdir. Çoğunluğu imam ya da hatip olan öğretmenlerin çok azı, dini eğitimin yanı sıra okuma yazma eğitimi vermekteydiler.

Sibyan mekteplerinde eğitimlerini tamamlayan öğrenciler medreselerde eğitimlerine devam edebilmekteydiler. Medreselerde, ilmiye sınıfı adı verilen, hoca, din görevlisi ve yargı organı gibi alanlarda görevlendirilmek üzere seçkin bireyler yetiştirilmekte ve bir seviyeyi tamamlayan öğrenciler diğer seviyelerde eğitime devam edebilmekteydiler. Her medresede belirli bir seviyeye gelen kişi ister medreselerde hoca, isterse de başka seviyede eğitime devam etmekteydiler.

Osmanlı İmparatorluğu'nda eğitim alanındaki hareketlilik 18. yüzyılın son döneminde Batı'nın eğitim politikalarının örnek alınmasıyla başlamıştır. İmparatorluğun yıkılışına kadar devam eden modernleşme girişimleri cumhuriyetin ilanından sonra da devam etmiştir. Yapılan çalışmalar, sosyal ve kültürel değişimlere bağlı olarak uzun bir süreç sonunda tamamlanmıştır.

18. yüzyılın sonlarında başlayan eğitim alanındaki yenilikler 19. yüzyılda kendisini hissettirmeye başlamıştır. Osmanlı halkının dış ilişkileri ve sosyal yapılanmasındaki değişimlere bağlı olarak yenilikler gelişim göstermiştir. Sanayi Devrimi sonrasında, Avrupa'yı güçlendiren makineleşme rekabete dönüşmüş, rakip ülkeler hammadde ve pazar arayışı içinde birçok ülkeyi sömürge haline getirme yarışına girmiştir. Sanayi Devrimi'nden Osmanlı İmparatorluğu da toprak bütünlüğü açısından etkilenmiştir. 19. yüzyılın sonlarına doğru Batı her alanda model alınmıştır. Osmanlı modernleşme çalışmaları askeri, siyasi, idari alanlar başta olmak üzere tüm kurumlarda başlatılmıştır.

Modernleşme sürecinde üzerinde durulan alanlardan biri de eğitim sistemiyle ilgilidir. Eğitimin sisteminin durumu ve neler yapılması gerektiği noktasında birçok çalışma

yapılmıştır. 1838’de Meclis-i Umûr-ı Nâfia¹ kurulmuş, eğitim sistemindeki eksikliklerin tespiti görevini üstlenmiştir. Yapılan çalışmalar sonucu Osmanlı İmparatorluğu içerisinde eğitim alanında örgütlenme sağlanmış, yeni modern kurumlarının açılabilmesi için çalışmalar başlatılmıştır. Meclis-i Umûr-ı Nâfia sayesinde eğitim dinsel makamların etkisinden uzaklaşmıştır. 1838’de memur yetiştirme amacıyla Mektebi Maarifi Adliye kurulmuştur (Kodoman, 1991: 477-478).

Yapılan modernleşme hareketlerinin birisi de Tanzimat Fermanı’nın ilanı olmuştur. Fransız İhtilali’nin tüm dünyaya yaydığı milliyetçilik ideolojisi, çok uluslu bir ülke olan Osmanlı İmparatorluğu’nu tehlikeye sokmuştur. 3 Kasım 1839 tarihinde Tanzimat ilan edilmiştir. Tanzimat Fermanı içerik olarak vatandaşlık haklarına yer vermektedir. Tanzimat’ın ilanından sonra eğitim üzerinde kapsamlı çalışmalar yapılmıştır.

Tanzimatçılar, Batılı devletlerin laik ve liberal anlayışlarını yeni açılacak okullarda eğitim yoluyla Müslim ve gayrimüslimlere vererek kaynaşmalarını sağlamak istemişlerdir. Buradaki amaç, Tanzimatçıların benimsemiş oldukları Osmanlılık fikrinin halka yayılmak istenmesidir.

Tanzimat ile Osmanlı İmparatorluğunda kişisel hak ve özgürlükler anlamında önemli çalışmalar olmuş ve bu çalışmalar olumlu sonuçlar vermiştir. Bunun bir ikinci adımı olarak Islahat Fermanı görülebilir. Fransız İhtilali’nin sonucu olarak ortaya çıkan milliyetçilik fikrinin Osmanlı İmparatorluğu’nda yaşayan Gayrimüslim ve azınlıklar üzerinde olumsuz etki yaratmaması için 1856 yılında Islahat Fermanı yayınlanmıştır. Islahat Fermanı, Osmanlı İmparatorluğu’nda yaşayan Gayrimüslimlere yönelik bir çalışmadır. Islahat Fermanı ile Osmanlı vatandaşı olan her kişi devletin askeri ve sivil okullarında eğitim alabilmesi sağlanmıştır. Bunun yanı sıra her azınlığa kendi sanat okullarını açabilme hakkı tanınmıştır.

Tanzimat ve Islahat Fermanları ile temeli atılan eğitim sistemi modernleşmesi, II. Abdülhamid’in tahta çıkması ile gelişimini sürdürmüştür. II. Abdülhamid, eğitimin devlet kontrolünde ve tüm kurumlar arasındaki dengeli şekilde modern olarak işlemesi için çalışmalar yapmıştır. Yeni okulların açılabilmesi için devlet bütçesinden para ayrılmıştır. İstanbul dışında özellikle Anadolu’nun çeşitli yerlerinde eğitim kurumlarının açılması hedeflenmiştir. Buradaki amaç halkın bilinçlendirilmek istenmesinin yanı sıra devlet

---

¹1838’de kurulan Meclis-i Umûr-ı Nâfia, eğitim sistemimizin düzenleme işleriyle görevli ilk bakanlık olduğu söylenebilir.

otoritesinin yurdun her yerinde hissedilmesinin sağlanmasıdır. Modernleşme çalışmalarının en çok hissedildiği dönemlerden birisi olan II. Abdülhamid döneminde ilk anayasa olan Kanuni Esasi'nin kabul edilmesi de önemli gelişmelerden birisi olmuştur. 1876 yılında Kanunu Esasi kabul edilmiştir. Kanunu Esasi'nin 15. maddesinde bütün vatandaşların genel ve özel eğitim haklarının olduğu, 16. maddede ise bütün okulların devlet kontrolünde olacağı ve inanç işleriyle ilgili eğitim vermekte olan kurumlar dışında birlik sağlanacağı hükümleri yer almıştır (Sakaoğlu, 1991: 97).

I. Meşrutiyet ile birlikte ülkenin toplumsal yapısı değişmiş, yeni okullar açılmıştır. Tanzimat Fermanı sonrası kurulmaya başlayan okullar ülke genelinde yaygınlaşmış, Hukuk Mektebi ve Sivil Mühendis Mektebi de bu dönemde açılmıştır (Tekeli, 1980: 79-80). Ancak toplumda meydana gelen değişimler Müslüman ve gayrimüslim halkın eğitimi alanında etkisi farklı olmuş, Gayrimüslimlerin eğitimleri özerkleşmiş, bunun etkisiyle eğitimde laikleşme süreci ve beraberinde çağdaş ve pozitivist bir anlayışa dönüşmeye başlamıştır. Eğitimin her sosyal yapıya hitap etmesi ile eğitim hakkı tüm halka sunulmuştur. Bunun sonucunda Fransız Okulları, İtalyan Okulları, Alman Okulları gibi Batılı ülkelerin, kendi dillerinde eğitim verecekleri okullar açılmıştır.

Her ne kadar özel okulların kurulması eğitim özgürlüğü açısından önemli olsa da, devlet denetiminin yetersiz olması ileride çıkabilecek problemlere temel oluşturacak niteliktedir. Mülkiye ve Hukuk Mekteplerinde yapılan düzenlemeler ülke yönetimine ve eğitime verilen önemi göstermektedir. Dönemin eğitim politikaları kısaca şöyle özetlenebilir: eğitim kurumları, Türkçe eğitimi temel almış ve kalitesi yükseltilerek yurdun tamamına yayılmıştır. Politika yapması yasaklanan aydınlar edebiyata yönelmişlerdir. Batı eserleri tercüme edilmiş ve bu sayede Avrupa'nın toplumsal yapısıyla tanışılmıştır. Fakir öğrencilere burs sağlanarak ve taşradan gelenler için yatılı okullar açılarak eğitimde fırsat eşitliği sağlanmaya çalışılmıştır. Aralarında hukuk, güzel sanatlar, ticaret, mühendislik, veterinerlik ve gümrük okullarının olduğu yüksek ve mesleki okullar açılmıştır.

II. Abdülhamid, ülke idaresinde donanımlı mülkiye memurları yetiştirmek için Mülkiye Mektebi'ni yüksek bir mektep haline getirmiştir. Adaletin sağlanmasına önem verdiği için Hukuk Mektebi'ni açmıştır. Öğrenci yetersizliğinden kapanan Ticaret Mektebi tekrar bu dönemde açılmıştır (Ergin, 1940: 677,678).

İptidaiye ve rüştiye eğitimini tamamlayan öğrenciler için dönemin üniversiteleri olan Darülfünunlar geliştirilerek 1900 yılında eğitime açılmıştır. Eğitim alanındaki olumlu gelişmeler, ilk örgütlü muhalefetin öğrenci ve subay olan aydınlardan çıkmasına olanak sağlamıştır. 1877 yılında Rusya'nın Osmanlı İmparatorluğu'na savaş ilan etmesiyle birlikte kapatılan meclis ve beraberinde meşrutiyet dönemi 'Genç Türkler' adıyla kurulan ve daha sonra ismi İttihat ve Terakki'ye dönüşen muhalif cemiyet, yurtiçi ve yurtdışında örgütlenerek Yeni Osmanlıların hürriyet, meşrutiyet ve Osmanlılık fikrini vurgulamış, ayaklanmalara uzanan baskı sonucunda, meşrutiyeti tekrar ilan ettirmesiyle yeniden başlamıştır. Bu dönem II. Meşrutiyet dönemi olarak bilinir.

II. Meşrutiyet döneminde, eğitim alanında birçok çalışma yapılmıştır. Temel hak olarak görülen eğitimin tüm yurttaşlara eşit şekilde sunulması gerektiğinin üzerinde durulmuş, Meşrutiyet döneminde ilköğretim, devlet görevi olarak kabul edilmiş ve 1913'te Tedrisat-ı İptidaiye Kanun-u Muvakkatı çıkarılarak ilköğretim parasız ve zorunlu hâle getirilmiştir. Bunun için gereken öğretmen ihtiyacını karşılayabilmek için her ile bir darülmuallimîn², bazen de darülmua'llimat³ açılmıştır. 1915'te yayınlanan yeni nizamnâme'ye göre İstanbul'daki Darülmuallimin-i Âliye izharî ve iptidai kısımlarını içine alırken, diğer illerdeki yalnız iptidaiilerden ibaret olmuştur. Darülmuallimîn-i İptidaiyeleri'nin öğrenim süresi erkeklerde 4, kızlarda 5'er yıldır. Ayrıca 2'şer yıl da izharî bölümleri vardır. Darülmuallimîn-i Âlinin izharî kısmı ise 3 yıldır. 1909 yılında rüştiyelere öğretmen yetiştirmek için okullar açılmışsa da çok uzun ömürlü olmamıştır. Bu kurumlar Cumhuriyetin ilânına kadar varlıklarını devam ettirmişlerdir (Üstel, 2011:36-37).

II. Meşrutiyet'in ilanından sonra İttihat ve Terakki Cemiyeti, ilk başlarda sadece siyasi meselelere öncelik verirken 31 Mart Vakası bastırıldıktan sonra ülkenin gelişimi ve özellikle eğitimi ile ilgili çalışmalara da yöneldiği görülmektedir. Osmanlı eğitim sisteminde, yasa ve yönetmelikler düzenlenmesi sağlanarak örgütlü bir yapının kurulması gibi önemli çalışmalar Maarif Vekili Emrullah Efendi'nin göreve gelmesiyle başlamıştır. Maarif Vekili Emrullah Efendi'nin çalışmaları sonucunda orta öğretim okulları geliştirilmiştir. Yurdun çeşitli

²Darülmuallimîn: Osmanlı İmparatorluğu'nda 1848-1924 yılları arasında faaliyet gösteren erkek öğretmen okulları.

³Darülmua'llimat: Osmanlı Devleti'nde İmparatorluğu'nda 1870-1924 yılları arasında faaliyet gösteren kadın öğretmen okulları.

yerlerine fen ve edebiyat şubelerinden oluşan liseler açılmıştır. Kurulan bu okulların plansızca açılması o dönem tepkilere yol açmıştır.

Okullardaki öğrenci sayılarının azlığı sorunu ilköğretimin zorunlu hale getirilmesi ile birlikte ortadan kalkmıştır. Fakat öğrenci sayısı arttıkça mevcut okul ve öğretmen sayıları yetersiz kalmıştır. Bir sorunu ortadan kaldırırken başka bir soruna sebep olamamak düşüncesi öğretmen okullarının sayısının artırılması fikrini doğurmuştur. Eğitimin temelini oluşturan ilköğretim kurumlarının iyileştirme süreci İttihat ve Terakki tarafından, iyi eğitimin ön koşulu olan öğretmen okullarının iyileştirilmesi ile başlamıştır. İlköğretim alanına talebin artması ile orantılı olarak öğretmen ihtiyaçları artmıştır. Bu sorunun ortadan kaldırılması için yetiştirilen öğretmen sayısının artırılması hedeflenmiştir.

Satı Bey'in⁴ 1909 yılında İstanbul Erkek Öğretmen Okulu'nun müdürlüğüne getirilmiştir. Eğitimin modernleşmesi yolunda ihtiyaç duyulan donanımlı öğretmen yetiştirme ihtiyacına cevaben birçok çağdaş fikirli öğretmenler yetiştirmiştir. Satı Bey gerek görevli olduğu okulda gerekse başka okullarda konferans ve hizmet içi eğitimler düzenlemiştir. Pedagoji içerikli derslerle öğretmenlerin bilgi birikimleri güçlendirilmiştir. Bu döneme kadar yüzeysel olan eğitim Satı Bey'in yaptığı çalışmalar sonucunda yetişen öğrencilerin taşralardaki okullara öğretmen olarak gönderilmesiyle eğitim alanında kazanılan büyük başarıya yol açmıştır. Yine de öğretmen ihtiyacının fazla olması, II. Meşrutiyetin iyi öğretmen yetiştirme amacına olumsuz etkide bulunmuştur. İhtiyaç fazlalığından yararlanarak öğretmenliğin öneminin farkında olmayan ve bu görevi yerine getirme kabiliyeti olmayan insanlar mesleğe alınmıştır. Köylere eğitim götüremeyip, şehirlerle sınırlı kalan bu okullar mezunlarının köy ve millet bilincinden uzaklaşmasına sebep olmuşlardır.

Bu dönemde temel eğitim kurumları yanı sıra mesleki ve teknik alanlarda birçok okul hizmete açılmıştır. Bu dönemde açılan meslek ve teknik okulları şunlardır: Polis Mektebi (1909), Maliye Memurları Mektebi (1909), Evkaf Memurları Mektebi (1911), Belediye Memurları Mektebi (1911), Sıhhiye Memurları Mektebi (1912), Amelî Ticaret Mektepleri (1913'ten sonra vilayetlerde açılmıştır), Dârü'l-bedâyi (Tiyatro) (1914), Orman Ameliyat Mektebi (1915), Şimendifer Memurları Mektebi (1915), Dârü'l-elhan (Konservatuar) (1916). Bunların dışında, 1914 yılında kurulan Dârü'l-eytam'larda (Yetim Yurtları) savaş

---

⁴ Satı Bey (1880-1968): 1909 yılında Erkek Öğretmen Lisesi müdürlüğü görevine geldikten sonra donanımlı öğretmen yetiştirme ihtiyacı ile ilgili çalışmalar yapmıştır.

sırasında kimsesiz kalmış çocukların korunması, aynı zamanda okuma yazma ve bir sanat öğrenmeleri amaçlanmıştır. 1911 yılında çıkan bir Nizam name ile mevcut erkek ve kız sanayi mekteplerinin de geliştirilmesine gayret edilmiştir. Burada Erkek Sanayi Mektepleri ile her şehirde en çok ihtiyaç duyulan bir veya birkaç sanayi dalında teorik ve pratik eğitimle donanmış çırak ve ustaların yetiştirilmesi hedeflenmiştir. 1913 yılından itibaren İstanbul'daki Kız Sanayi Mekteplerinin de İdadilerden bir yıl fazla öğretim görmeleri sağlanmıştır (Akyüz, 2011:250-252).

II. Meşrutiyet'le sosyal ve siyasi içerikli, yaşamla iç içe olan derslere programda yer verilmiş, uygulama temeline dayanan, deney, gözlem, yerinde görme ve inceleme ağırlıklı eğitimler verilmiştir. Eğitim ve eğitmen sorunları ilk kez basında yer almış ve yeni görüşler tartışılmıştır. Pestalozzi, Montessori, Frobel gibi Batılı eğitimcilerin eğitim önerileri Türkçeye çevrilmiş ve uygulanma girişimleri başlatılmıştır. Köy Enstitüleri gibi kurumların ana fikirlerinin temeli de buradan gelmektedir.

II. Meşrutiyet'in ilanı ile eğitim felsefesine ve eğitimle ilgili yeni planlamalar yapılmıştır. Ulusçuluk akımının içeriğinde olduğu gibi kadınların okuması ve kolay bir alfabenin hazırlanması için çalışmalar başlatılmıştır. 1912 yılında dönemin eğitim bakanı Emrullah Efendi, üniversite ile denk olan Darülfünunları yeniden düzenleyerek kadınların da eğitim alabilmelerinin önünü açmıştır. Bu sayede Darülfünun eğitimi işlerlik kazanmıştır. Tanzimat'tan başlayıp, İttihat ve Terakkiye kadar olan dönemde, çağdaş eğitim kurumları açılmış, medreselere dokunulmamıştır (Tekeli, 1980: 84-88).

II. Meşrutiyet döneminde içinde bulunulan buhrana rağmen eğitim alanında birçok planlamalar yapılmış hepsi olmasa da bir kısmı hayata geçirilmiştir. Bu dönemde tespit edilen eğitim sorunlarına yönelik yapılan çalışmalar ilerleyen zamanlarda sorunun devam etmesinden kaynaklı olarak uygulanması mümkün projelerdir. Fakat Balkan Savaşları ve I. Dünya Savaşı'nın süreci takip etmesi mevcut planlamaların önünde büyük bir engel olmuştur. Buna rağmen İstanbul'da yaşamalarına rağmen ilköğretim alamamış ve bir zanaat ile uğraşmakta olan çocukların, mesleki gelişimlerini tamamlamaları için 1914 yılında Çırak Mektepleri açılmıştır (Akyüz, 2011: 252). Aynı zamanda mülkiye, hukuk, ticaret okulları, idadiler açılarak eğitimde önemli adımlar atılmıştır. Meslek okulları, Ziraat Ameliyat (Uygulama) Mektepleri, Numune Çiftliği ve Çoban Mektebi, Bağcılık ve Aşı ve Ameliyat Mektebi, Harbiye ve Tıbbiye açılmış, Dârü'l-Muallîmlerin sayısı 31'e çıkarılmıştır (Sakaoğlu,

1991: 99). Böylece öğrencilerin ilgisi ve tercihinine göre seçebileceği meslek okulları açılmıştır. Böylelikle babadan oğula geçen meslek anlayışı bir nebze son bulmuştur. Aile içindeki çocukların meslek seçimlerinin farklı alanlarda olduğu görülmesi mümkün bir durum olmuştur.

Hasan Âli Yücel, Türkiye’de Orta Öğretim kitabında II. Abdülhamid döneminde idadilerdeki eğitimi şu şekilde anlatmaktadır:

... uygulanan idadî ders programlarının incelenmesi o devir Türk aydınlarını İslami doğu kültürünün havası içinde yetiştirmek esasının kabul edildiğini bize anlatır. Hatta Meşrutiyette bile din derslerine, Arapça ve Farsçaya ayrılmış olan önemli mevki, kozmopolit imparatorluk zihniyetinin milliyetçilik zararına nasıl kayrıldığını pek açık ispat eder.(Yücel, 1994:10)

II. Meşrutiyet dönemine eğitim alanında genel olarak bakıldığında, eğitim alanında planlanan değişiklikler yerine getirilememiş, hedeflendiği gibi medreseler kaldırılamamıştır. Eğitim alanındaki tek gelişme İptidaiye Mekteplerinin açılması olmuştur. Tüm dünyayı etkisine alacak I. Dünya Savaşı ile planlanan tüm çalışmalar rafa kaldırılmıştır. Sekteye uğrayan çalışmalardan birisi de eğitim konusudur. Eğitim alanında yapılmış olan çalışmalar yeni kurulacak olan Türkiye Cumhuriyeti’ne ışık tutacak niteliktedir.

2. TÜRKİYE CUMHURİYETİ'NİN KURULDUĞU İLK YILLARDA EĞİTİM VE KÖY ENSTİTÜLERİ

Osmanlı İmparatorluğu'nun problemlerinin başında toplumda okuma yazma bilen kişi sayısının oldukça az olması gelmektedir. Bu durum Kurtuluş Savaşı ve 1. Dünya Savaşı'nda okullu askerlerin cephede de kaybedildiği düşünüldüğünde sorunun daha da büyüyerek arttığı tahmininde bulunmak olağandır. Cumhuriyet dönemine gelindiğinde ülke genelinde 1923 yılında okuma yazma oranı %6 iken, bu oran köylerde yok denecek kadar azdır (Aydoğan, 2005: 100).

Osmanlı İmparatorluğu'ndan, Türkiye Cumhuriyeti'ne sorunları giderilememiş bir eğitim sistemi kalmıştır. Cumhuriyet, eğitim sisteminin sorunlarının varlığı bilinciyle 1920 yılı itibariyle önemli çalışmalar başlatmıştır. Bu dönemde dünyada eğitimin önemi artık evrensel bir bilinç haline gelmiş ve çağdaş-bağımsız ülke olabilmenin temel taşı olduğu kabul görmüştür. 20. yüzyıl bütün dünyada eğitim düşüncesinin hızla geliştiği, eski okulu ve eğitim sistemini yeren çağdaş eğitim akımlarının doğduğu bir dönem olmuştur.

Bu dönemde eğitim programlarının geliştirilmesinin yolunun da toplumsal yapı ve kurumların yeniden tasarlanmasından geçtiği bilinmektedir. Yeni rejimin tüm yurttan uygulanması için halkın eğitilmesi gerekmektedir. Osmanlı İmparatorluğu'ndan devralınan eğitim sistemindeki problemlerin üstesinden gelinerek milli bir eğitim modeli yapılması için çalışmalar TBMM'nin açılması ile başlamıştır. İlköğretim okullarının programları yeniden düzenlenerek eğitim yılı 5 yıl olarak belirlenmiştir. Eğitim kurumlarının her birini bir basamak olarak düşünecek olursak temeli oluşturacak olan çağdaş ilköğretim okullarının sağlamlığı diğer kademelerdeki okullarında gücünü artıracak açıktır. Meclis üyelerinin, ilköğretim kurumlarındaki artış için yaptığı çalışmalar bu alanda atılan somut adımlardan birisidir.

3-4 Mayıs 1920 tarihinde mecliste, İcra Vekilleri Heyeti yani bakanlar kurulu seçimi yapılmıştır. İcra Vekilleri Heyeti Programında eğitim ve öğretimle ilgili olarak şöyle denilmiştir:

Maarif işlerinde gayemiz; çocuklarımıza verilecek eğitimi her anlamıyla dini ve milli bir konuma getirmek ve onları hayat mücadelesinde başarılı kılacak, dayanaklarını kendi öz benliklerinde bulduracak, girişim gücü ve kendilerine güven gibi karakter verecek, üretici bir fikir ve şuuru uyandıracak, yüksek bir

düzeye ulaştırmak; resmi öğretim ve eğitimi, bütün okullarımızı en bilimsel ve çağdaş olan esaslar ve sağlık kuralları içerisinde yeniden düzenlemek ve programlarını iyileştirmek; milletin var oluş nedenine, coğrafi ve iklim şartlarına, tarihi ve toplumsal geleneklerimize uygun bilimsel ders kitapları meydana getirmek; halk kitlesinden sözleri toplayarak dilimizin sözlüğünü yapmak; bizde milli ruhu artıracak tarihi edebi ve sosyal eserleri bilgili ve yetenekli kimselere yazdırmak; eski milli eserlerimizi kayıtlara geçirmek ve korumak; batının ve doğunun ilmi ve fenni eserlerini dilimize çevirtmek kısaca bir milletin hayat ve varlığını korumak için en önemli etmen olan maarif işlerine özel bir dikkat ve çaba göstererek çalışmaktır (TBMM Zabıt Ceridesi, Devre I, Cilt I., s. 241-242).

15 Temmuz 1921’de, meclisin kurulduğu dönemden itibaren eğitimle ilgili yapılan çalışmaların bir sonucu olarak Maarif Kongresi Ankara’da eğitimcilerin katılımıyla toplanmıştır. Maarif Kongresi’nin çalışma konuları; ilkokulların öğretim programları, öğretim süreleri, ortaöğretim basamağındaki okulların programları ve dersleridir. Kongre, savaş dolayısıyla tam bir sonuca varmadan sona erse de böyle bir zamanda toplanmış olması dahi Türk eğitim tarihi açısından önemlidir (İnan, 1983: 62). Maarif Kongresi’nde öğretmen Fuat Gündüzalp köyler için ayrı öğretmen okulu kurulması önerisini getirmiştir (Altunya, 2018: 5).

Savaş koşullarına rağmen, ülkenin eğitimle ilgili çalışmaların öneminin bilinciyle hareket ettiği görülmektedir. Bunun temelinde yatan unsurun ise yıllardır milli bir eğitim politikasından uzak kalınmış ve bunun sonuçlarından birisi olarak çağdaş uygarlık düzeyinden geride kalınmış olmasıdır. Yapılan çalışmalardan, yeni kurulmakta olan devletin ancak kendisine özgü bir milli eğitim politikasının ülke başarısına etki edeceği bilinci ile hareket ettiği kanısına varılabilir.

Mustafa Kemal Atatürk, eğitim sorununun çağdaş ve demokratik bir ülkenin önündeki engellerden birisi olduğunun bilincindedir. Eğitim alanındaki yapılacak çalışmaların yakın takipçisi olmuştur. Bu hususta, yüzyıllardır kalkınması ve çağdaşlaşması için hiçbir planlamaya dahil olmayan köylülerin durumlarının önemi açıktır. Ülkenin kalkınması, nüfusun %80’ini oluşturan köylülerin kalkınmasıyla mümkün olacaktır. Yeni yönetim tarzının sağlıklı bir şekilde işlemesi, tüm halkın sisteme dahil edilmesiyle mümkün olabilmektedir.

Mustafa Kemal Atatürk’ün, 1 Mart 1922 tarihinde, ‘köylü, milletin efendisidir’ sözlerini de sarf ettiği TBMM açılış konuşması şu şekildedir:

Efendiler,

Adli politikamızdan sonra, milli yaşamımızın en çok ilgili bulunduğu ekonomik durumumuz hakkındaki düşüncelerimi de arz edeceğim. Bu konuya girmeden önce görüşümü açıklamak için yüce heyetinize ve bütün dünyaya bir soru sormama izin veriniz.

Türkiye'nin sahibi ve efendisi kimdir? Bunun cevabını derhal birlikte verelim: Türkiye'nin gerçek sahibi ve efendisi, gerçek üreticisi olan köylüdür. O halde herkesten çok bolluk, mutluluk ve varlığa hak kazanan ve buna layık olan köylüdür. Bundan dolayı, TBMM Hükümetinin ekonomik politikası bu önemli amacının sağlanmasına yöneliktir.

Efendiler,

Diyebilirim ki, bugün ki felaket ve yoksulluğun tek nedeni bu gerçeği ihmal etmiş olmamızdır.

Doğrusu yedi yüzyıldan beri dünyanın çeşitli yörelerine gönderilerek kanlarını akıttığımız, kemiklerini topraklarında bıraktığımız ve yedi yüzyıldan beri emeklerini ellerinden alıp gereksiz yere harcadığımız ve buna karşılık daima onurunu kırdığımız ve hor gördüğümüz ve bunca özveri ve iyiliklerine karşılık nankörlük, küstahlık ve zorbalıkla uşak durumuna indirmek istediğimiz bu ülkenin gerçek sahibi huzurunda bugün büyük utanç ve saygı ile gerçek durumumuzu alalım (TBMM Tutanak Dergisi, 1922:2).

Mustafa Kemal Atatürk'ün yeni uygulanacak eğitim programına verdiği önemin ve eğitim sistemi üzerine verimli ve ciddi bir şekilde çalıştığının örneğini yine mecliste yaptığı başka bir konuşmasında açıkça görülmektedir. Atatürk, 1 Mart 1922 yılı TBMM açılış konuşmasında eğitimle ilgili şu sözleri sarf etmiştir:

Hükümetin en verimli ve önemli görevi eğitim işleridir. Bu görevde başarılı olabilmek için öyle bir program uygulamak zorundayız ki, o program milletimizin bugün ki durumu ile sosyal ve yaşamın ihtiyaçları ile yerel şartlarla ve çağın gerekleri ile tam anlamıyla denk ve uygun olsun. Bunun için büyük, hayali ve anlaşılması güç görüşlerden tamamen arınarak gerçeklere en iyi bir biçimde yaklaşmak gereklidir.

Efendiler, yüzyıllardan beri milletimizi yöneten hükümetler eğitimi genelleştirme dileğini belirtmişlerdir. Ancak bu dileklerine ulaşmak için Doğu ve Batıyı taklit etmekten kurtulamadıklarından, sonuç milletin cahillikten kurtulamamasına neden olmuştur. Bu hazin gerçek karşısında bizim uygulamak zorunda olduğumuz eğitim politikamızın ana hatları şöyle olmalıdır: Demıştim ki, bu ülkenin gerçek sahibi ve sosyal yapımızın gerçek unsuru köylüdür. İşte bu köylüdür ki, bu güne kadar eğitim nurundan yoksun bırakılmıştır. Bundan dolayı, bizim uygulayacağımız eğitim politikasının temeli ilk önce var olan cehaleti yok etmektir. Ayrıntıya girmekten çekinerek bu düşüncemi birkaç kelime ile açıklamak için diyebilirim ki, genel olarak bütün köylüye okumak, yazmak ve vatanını, dinini, dünyasını tanıttak kadar coğrafya tarih, din ve ahlâk ile ilgili bilgiler vermek ve dört işlemi öğretmek eğitim programımızın ilk amacıdır Efendiler,

Bu amaca kavuşmak tarihi eğitimimizde kutsal bir aşama olacaktır.

Bir yandan cahilliğin kaldırılması ile uğraşırken diğer yandan da memleket çocuklarını sosyal hayat ve ekonomide fiilen etkili ve yararlı kılabilmek için gereken basit bilgileri uygulamalı bir biçimde vermek yöntemi eğitimimizin temelini oluşturmaktadır.

Efendiler, medeni ve çağdaş bir sosyal topluluğun bilim ve kültür yolunda yalnız bu kadarla yetinemeyeceği şüphesizdir.

Ulusumuzun zekâsının gelişmesi ve böylece uygun olan medeniyet düzeyine ulaşması, doğal olarak yüce görevleri yürütecek elemanları yetiştirmekle ve milli kültürümüzü yüceltmekle mümkündür.

Bu, ilk ve son iki eğitim aşaması arasında, orta eğitimin gerekliliği tabiidir. Orta eğitimin amacı, ülkenin ihtiyaç duyduğu çeşitli hizmet ve sanat elemanlarını yetiştirmek ve yüksek eğitime aday hazırlamaktır.

Orta eğitimde de eğitim ve öğretim yöntemlerinin pratik ve uygulamalı olması temeline uymak şarttır. Kadınlarımızın da aynı öğretim aşamalarından geçerek, yetişmelerine önem verilecektir (TBMM Tutanak Dergisi, 1922:2).

Cumhuriyetin ilanı akabinde, genç Türkiye Cumhuriyeti'nin eğitim politikası gereği 3 Mart 1924 yılında Tevhid-i Tedrisat kanunu çıkarılmış, okul ile medrese arasındaki ikilem

ortadan kaldırılmış, cemaat okulları ve özel okullar hükümet tarafından denetlenmeye başlanmıştır. Latin harflerinin kabulü, karma eğitime geçilmesi ve köydeki çocukların eğitimi ile ilgili çalışmaların başlatılması önemli gelişmelerdendir. Özellikle köylerdeki üretim faaliyetlerinin yetersizliği ve çözümleri konusunda yapılan çalışmalar, yönetimde görev alan kişilerin gündeminde yer almıştır. Köylerle ilgili yapılması planlanan çalışmalara örnek olarak 18 Mart 1924 tarihli ve 442 sayılı Köy Kanunu verilebilir. Köy Kanunu, hem bilinçsiz şekilde köyden kente göçün önüne geçilmesi hem de yüzyıllardır ihmal edilen köy halkın eğitim, sağlık, geçim gibi temel ihtiyaçlarının karşılanması ve köylerin demokrasinin bir parçası haline getirilmesi amacıyla düzenlenmiştir. Mustafa Kemal Atatürk, eğitimle ilgili çalışmaların bir an önce sonuca ulaşması için çalışmaların içinde bizzat yer almıştır. Atatürk, yapmış olduğu araştırmalar sonucunda ABD’li filozof ve eğitim kuramcısı olan John Dewey’i⁵ Türkiye’ye davet edilmesi yönünde çalışmaların başlatılmasını istemiştir. 1923 yılında Milli Eğitim Bakanı İsmail Safa⁶, John Dewey’i Türkiye’ye davet etmiştir. Daveti kabul eden Dewey, 19 Temmuz – 10 Eylül 1924 tarihleri arasında Türkiye’ye gelmiştir. Bu süre zarfında Dewey’e, Hasan Ali Yücel ve İsmail Hakkı Tonguç asistanlık yapmıştır. Dewey, yapmış olduğu gözlem ve çalışmalar sonucunda Türkiye Maarifi Hakkında Raporu’nu hazırlamıştır. Rapor içeriğinde yeni kurulacak eğitim modeliyle ilgili öneriler bulunmaktadır. Pratik bilgilere dayanan köy okulu projesi ile kırsal kalkınmanın da sağlanması amaçlanmıştır. Daha sonra bu proje, Köy Enstitüleri fikrine öncülük edecektir (Bal, 1991: 66).

Yapılan çalışmaların daha etkili olması ve eğitim çalışmalarında görev alan eğitimcilerin daha çok cesaretlenmesinde önemli bir etken de 1925 yılı sonlarında, milli mücadele ve örgütlülük bilincine sahip olan Mustafa Necati’nin⁷ MEB bakanlığı görevine getirilmesiyle olmuştur. Mustafa Necati, eğitimle ilgili çalışmaların uygulamaya geçirilmesi için öncelikle öğretmen sayısının artırılmasının gerekli olduğunu düşünmektedir. Bunun için Bakanlık Müfettişleri Kongresi 1-20 Mayıs 1925 tarihinde Konya’da toplanmış ve köylü öğretmen okullarının açılması önerisi getirilmiştir. Öğretmen sayısının artırılması için 10 yıllık bir planlama yapmış ve her yıl 3.000 toplamda 30.000 öğretmen yetiştirmeyi hedeflenmiştir. Kısa sürede yüksek sayıda öğretmen yetiştirebilmek için, yeni ilkokul-öğretmen okullarının açılması, mevcut öğretmen okullarının kontenjanlarının artırılması ve köy okullarının düzenlenmesi yaptığı çalışmalardan bazılarıdır. Mustafa Necati’nin yapmış

---

⁵John Dewey (1859-1952): ABD’li filozof ve eğitim teorisyeni.

⁶İsmail Safa (1855-1940) : 6.11.1922-7.3.1924 yılları arası Milli Eğitim Bakanı.

⁷Mustafa Necati (1897-1929) : Hukukçu ve 1925-1929 yılları arası Milli Eğitim Bakanı.

olduğu önemli çalışmalar sonrasında 1926 yılında yeni eğitim kanunu kabul edilmiş ve Köy Öğretmen Okulları ile ilköğretmen okullarının açılması kararlaştırılmıştır. Yunus Nadi⁸'nin, 28 Haziran 1927 tarihli Cumhuriyet Gazetesi'nde, köy devriminin köy okulları ile mümkün olacağını ve ilköğretmen okullarının tarım ve sağlık temelli eğitim veren kurumlara dönüştürülmesi önerisi bu kararı destekler niteliktedir (Altunya, 2018: 6).

Ülkenin çağdaş uygarlık düzeyine ulaşabilmesi için aşılması gereken önemli bir konu olan Arap harflerinin değiştirilmesi cumhuriyetin ilk yıllarından beri üzerinde çalışılan bir konudur. Yeni bir alfabenin ihtiyacı aşikârdır. Mustafa Necati'nin önerisi üzerine, dil konusuyla ilgili çalışmalar yapacak Dil Heyeti kurulmuştur. Dil Heyeti'nin yürüttüğü çalışmalar neticesinde, 1 Kasım 1928 tarihinde 1353 sayılı “Türk Harflerinin Kabul ve Tatbikî Hakkında Kanun” TBMM’de kabul edilmiştir. Bu çalışmanın uzun yıllarda sonuç vermesinin nedeni, halkın bu sürece hazır hale getirilmesinden kaynaklanmaktadır. Artık Arap alfabesi yoktur, Türkçe'nin tam ifade edilmesine uygun olan Latin alfabesi yeni resmi alfabe olmuş ve halkın okuma yazma öğrenmeye olan ilgisi artmıştır. Halkın okuma yazma öğrenme çapalarına kayıtsız kalmayan Mustafa Necati'nin önerisi üzerine, Mustafa Kemal Atatürk millet mekteplerinin açılması emrini vermiştir (Aysal, 2005: 270). Millet Mekteplerini açmadaki temel esas halkın yeni alfabe ile okuma yazma öğrenmesidir. Türkçe sesleri tam karşılamayan Arap alfabesi devri artık geride kalmış, Türkçe seslere uygun olan Latin harfleriyle yeni bir dönem başlamıştır. Eğitim için yapılan planların emin adımlarla ilerlediği görülmektedir.

1930'lu yıllara gelindiğinde, köylerde eğitim konusuyla ilgili başlatılan çalışmalar sonuç vermiş ve neticesinde 1933 yılında 69 örnek köy Halkevi kurulmuştur. Devlet eliyle kurulan bu kurumların kuruluş amacı, ülkenin tüm köylerinde yaşayan bireylerin eğitim ve kültür konularında gelişimlerine katkı sağlamaktır (Şahinkaya, 1997: 230-239). Halkevleri yurdun birçok yerinde hizmete açılmıştır. Okuma yazma yanı sıra kültürel, toplumsal ve güzel sanatlar alanında halkın eğitilmesi amaçlanarak açılmıştır (Aysal, 2005: 270).

Halkevleri Tüzüğü'nün genel tanımlar bölümünün ilk maddesi şu şekildedir:

“Halkevleri, kalplerinde ve zihinlerinde memleketini yolunda can verecek denli seven ve ileriye yürüten bir heyecan halinde duyanlar için toplanma ve

---

⁸Yunus Nadi (1880-1945): Hukuk Mektebi mezunu, gazeteci yazar.

çalışma yeridir. Bu itibarla, Halkevlerinin kapıları Fırka (Parti)'ya kayıtlı olan ve olmayan bütün vatandaşlara açıktır."

Nüfusun çoğunluğunun köylerde olduğu bilinmesine rağmen, şehir merkezlerinde eğitim yerlerinin açılması köyde yaşayan halkın çocuklarının bu fırsattan yararlanmasının önünde bir engel olmuştur. Aynı zamanda köy yaşamını bilmeyen öğretmenlerin köy yaşamına ve toplumsal yapıya yabancı oluşu adaptasyon süreçlerini zorlaştırmıştır. Halkevlerinin köylere ulaşamamış olması üzerine köylerde aynı amaçla Halk Odaları kurulmuştur.

1932 yılında, Devletçilik ilkesinden yola çıkılarak, ülkenin ekonomik kalkınmasını sağlamak amacıyla 5 yıllık 1. Sanayi Planlaması yapılmıştır. 1935'te tek parti olan CHP'nin kurultayında planlı devletleşmenin, köy sorunun çözülmesi ve köylerin kalkınması ile mümkün olabileceği sonucuna varılmıştır (Aysal, 2005: 271). Bu sorunun çözümüne ilişkin en büyük adımın, Saffet Arıkan'ın⁹ Milli Eğitim Bakanı olarak görevlendirilmesi olduğu söylenebilir.

26 Mayıs 1936 tarihinde TBMM eğitim bütçesi görüşmelerinde Saffet Arıkan göreve gelmesinin ilk senesinde eğitim ve öğretmenlerle ilgili tespit edilen sorunları ve düşüncelerini şu şekilde açıklamıştır:

Arkadaşlar biz eğitim işi üzerinde şöyle düşünüyoruz: Vatandaşa vereceğimiz bilgiyi yaşamında kendisine yararlı kılmaktır. Bizim asıl amacımız budur. Bunun için takip ettiğimiz sıra da şudur: İlkin, bu görüşe göre vatandaş ne gibi bilgi vereceğiz. İkincisi, bu bilgiyi hangi. Öğretmen vasıtasıyla vereceğiz? Yani önce bir program sonra bir öğretmen. Dana sonra da, yani bu iki adım tamamlandıktan sonra, okul açmak. Sıra böyle geliyor.

İkincisi: Memleketteki gerçeklik nedir, bu gün ki vaziyet, durum nedir. Bunu inceleyip buna göre çareye tedbir bulmak. Bugün ki nüfusumuza göre, her yerde olduğu gibi genel nüfusun % 12 sini ilköğretim çağı olarak kabul edersek, yaklaşık olarak 1.850.000 çocuğumuz ilköğretim çağındadır. Bugün şehir, kasaba ve köylerde 658.000 çocuk okumaktadır. Görülüyor ki, bu mevcut okuması gerekli olan mevcudun üçte biridir. Bunu kasaba ve köye bölecek olursak yaklaşık

---

⁹ Saffet Arıkan (1888-1946): 1935-1938 yılları arası Milli Eğitim Bakanı.

370.000'i köy okullarında, 310.000'i de şehir okullarında okumaktadırlar. Biz köylerimizi genel nüfusumuzun % 75'i kabul edersek görülür ki, şehirlerde okuma çağında bulunan çocuklar % 68'dir. Köylerde ise, ancak %25 i okumaktadır. Hakiki durum ve gerçek budur (TBMM Kayıt Defteri, 1936: 245).

Saffet Arıkan, göreve geldiği an itibari ile çalışmalarını derinleştirmiş ve milli eğitim modeli kurmak yolunda emin adımlarla ilerlemiştir. İyi bir eğitim sisteminin iyi öğretmen temelinden geçtiğinin önemine dikkat çekmektedir. Yaptığı araştırmalar sonucunda eğitim görme oranlarının düşüklüğü ve bu oranların köylerdeki vahameti göz önüne konulmuştur. Arıkan durum tespit ve değerlendirmesi yaptıktan sonra planını yaptığı eğitim kurslarından bahseder:

Muhterem arkadaşlar; düşündüğümüz şudur: Bugün kahraman ordumuz bütün memleketi içine alan ve başlarında binlerce subayı olan bir okuldur. Özellikle Harf Devrimi'nden sonra orduda okuma, yazma bilenlerin sayısı % 90'ı geçmiştir. Hele küçük subaylık yapmış olanlar bu gün köylerde kusursuz bir biçimde öğretmenlik yapmaktadırlar. Bu son aylar süresinde bu işle ilgili olan arkadaşlarımız Ankara civarında sekiz-on köy gezdiler. Buralarda öyle elemanlara rast gelmişlerdir ki bunlar orduda küçük subaylık (çavuş, onbaşı) yapmış, okuryazar olmuşlardır. Bunlar köylerinde çocukları başlarına toplayarak onlara okumayı yazmayı öğretmektedirler.

Bunlar bizim için çok kıymetli ve köyde oturan, köylü ile birlikte olan köylünün dertlerinden anlayan elemanlardır. Bu gibi unsurlardan yararlanmak istiyoruz. Bunların nitelikçe en iyilerini toplayarak ve Ziraat Bakanlığı'yla birlikte çalışarak yedi-sekiz aylık bir kurstan geçireceğiz. Bunlara verilecek görev, köylüye okuma yazma, faize kadar basit hesap öğretmek, Türk tarihi ve coğrafya hakkında kısa öz ve fakat temelli bilgi vermek, aynı zamanda hayat bilgisi işini ve ziraat bilgilerini köylüye uygulamalı olarak öğretmektir (TBMM Kayıt Defteri, 1936: 245).

Saffet Arıkan, erkekler için zorunlu görev olan askerliği fırsata çevirip, okuma yazma bilen başarılı askerleri seçerek kısa süreli bir eğitimden geçirdikten sonra köylerinde öğretmen olarak kullanmayı planlamıştır. Gerçekleştirmeyi planladığı bu yapının temelinde, köylüye az ama öz, günlük yaşamında kullanabileceği bilginin öğretilmesi yatmaktadır. Ülke nüfusunun

çoğunluğunun köyde yaşadığı ve tarım ve hayvancılıkla geçimlerini sağladığı gerçeği düşünülecek olursa, ülkenin kalkınması için öncelikle köylünün kalkınması gerektiği ortaya çıkar. Köylünün de ilkel yöntemlerle tarım ve hayvancılık yaptığı gerçeği üzerine yapılması gereken, köylüye tarım ve hayvancılık konusunda yararlı bilgilerin verilmesidir. Saffet Arıkan'ın planlamış olduğu eğitim kurslarının temelinde de bu sistem yatmaktadır.

Arıkan, İlköğretim Genel Müdürü olarak İsmail Hakkı Tonguç'un¹⁰ vekâleten görevlendirilmesini istemiştir. İlköğretim Genel Müdürlüğüne getirilen Tonguç, öğretmenlik yaptığı yılların vermiş olduğu deneyimden dolayı köylerin içinde bulunduğu sorundan haberdardı. İki ay içinde yapmış olduğu araştırmaları 35 sayfalık dosya haline getiren Tonguç'un Arıkan'a sunduğu rapor şu şekildedir:

40.000 köyle ilgili bilgileri içeren raporda, 40.000 köy içerisinde sadece 4.999'unda okul bulunmakta ve üçüncü sınıfa kadar eğitim vermekteydiler. Yine bu rapordan yola çıkarak, 1-150 nüfuslu 16.000 köy, 15-300 nüfuslu 16.000 köy ve üzeri nüfuslu 8.000 köy bulunduğu bilgileri yer almaktadır. Son olarak eğitimde kalkınmanın sağlanabilmesi için en az 15.000 öğretmene ihtiyaç olduğunu ve bu ihtiyaç mevcut öğretmen okullarıyla yüz yıla yakın bir sürede çözüme ulaşacağını belirtmiştir. Saffet Arıkan bu raporu Mustafa Kemal'e sundu. Mustafa Kemal Arıkan'a, askerler arasından çavuş ve onbaşlıların okuryazar ve tarıma yatkın olanlarının seçilerek 6 ay kurs verilmesini, sonrasında da 1-150 nüfuslu köylerde görevlendirilmesini söyledi (Tonguç, 1946: 266).

İsmail Hakkı Tonguç, köylerdeki bilinmekte olan eğitim sorununu resmi yazıya dökmüş ve bu araştırma temel alınarak çalışmalar yapılmıştır. Askerlerin görev alacağı bu yöntem ile yüz yıla yakın bir sürede çözümü ön görülen öğretmen sorunu daha kısa sürede çözüme kavuşması olasıdır.

Tonguç, ilk olarak köylerdeki eğitim sorununu ortadan kaldırmak amacı ile 20 yıllık bir plan hazırlamıştır. Bu planın hedefi, 1954 yılına kadar hiçbir köyde öğretmen, korucu, tarım teknisyeni ve sağlık teknisyeni ihtiyacı kalmayacaktır (Aysal, 2005: 267-282).

Tonguç, bu durumu şöyle özetlemektedir:

---

¹⁰İsmail Hakkı Tonguç (1893-1960): 1935-1946 İlköğretim Genel Müdürü.

Klasik yollarda yürümekle köylüyü bilgisizlikten süratle kurtarmanın ve ilköğretime kavuşturmanın mümkün olmayacağı tecrübelerle iyice anlaşılmıştı. Ziraat işlerine elverişli arazisi bulunan çiftlik veya okullarda açılacak kurslarda yetiştirilecek bu yeni tip köy öğretmenleri ile köyün bünyesine uygun “Hayat ve İş Okulu” kurulacaktı. Aydın zümreye mensup bir takım insanların bunu itirazsız gürültü patırtı yapmadan iyi karşılamaları mümkün değildi. Onun için yapılacak işleri, önce tecrübe ederek ve onların özelliklerine uygun kanun tasarıları hazırlayarak TBMM’ye sunmak ve bu tasarılar kabul edildikten sonra onları uygulamak şarttı. Buna rağmen geri zihniyetten kurtulamayanlar, fırsat buldukça köyde ilköğretimi gerçekleştirme hizmetine katılanlara cephe alacaklardı (Tonguç, 2019:515).

Bu planlamanın ilk ayağı olarak 1936 yılında Eskişehir Çifteler Çiftliği’nde askerlik görevlerini yerine getirmiş, okuryazar olan bir grup genç için dört aylık bir kurs açılmış ve ‘eğitmen’ unvanı ile köylerde ‘geçici öğretmen’ olarak görevlendirebilmek için eğitilmişlerdir. Bu kursu başarıyla tamamlayan ilk 84 kişi Ankara köylerinde görevlendirilmiş ve başarılı olmuşlardır. Bu başarının sonrasında eğitmen kursları kısa sürede Anadolu’nun çeşitli yerlerinde açılarak sayıları artırılmıştır. İsmail Hakkı Tonguç, Çorum, Eskişehir, Kayseri ve Yozgat köylerinde gerekli incelemeler yapmış ve Saffet Arıkan’a proje için olumlu görüşlerini bildirmiştir (Aysal, 2005: 267-282).

Yapılan çalışmalar sonucunda, 11 Haziran 1937 tarihinde 3238 numaralı ‘Köy Eğitmenleri Kanunu’ kabul edilmiş ve eğitmenlik yasal zemine oturtulmuştur. 11 Haziran 1937 tarihli meclis zabıt defterinde ‘Köy Eğitmenleri Kanunu’nun gerekli sebepleri özet olarak şu şekildedir:

1935 yılında yapılan son nüfus sayımı verilerine göre, Türkiye genelinde okutulmayan 1.100.000 çocuk bulunmaktadır. Okutulmayan çocukların bir milyona yakını köylerde yaşamaktadır. Köyler arasında nüfus oranlarına göre bir dağıtım yapıldığında ise okutulmayan çocukların oranlarının 400 ve daha az nüfuslu köylerde olduğu sonucu elde ediliyor.

Şehir ve kasabalar için 2570 öğretmen açığı varken, köylerde bu sayı 8930’dur. Bina, öğretmen, ders aletleri azlığı ve en önemlisi yetersiz bütçe yeni

öğretmen okullarının açılması önünde engeldir (11.06.1937 Tarihli 3238 Numaralı Köy Öğretmenleri Kanunu).

Köy Eğitimcileri Kanunu'na yasal zemine oturtulduktan sonra köylerde görev alacak eğitimcilerin hangi vasıfları bulundurmaları gerektiği üzerine tartışılmış ve 6 maddelik bir şart ortaya konmuştur. Bu niteliklerin bazılarını kendiliğinden taşıyan ve diğer nitelikleri de planlı şekilde hareket edilerek yetiştirildiği durumda kolayca elde edecek olan kişiler seçilirken, okuma yazma bilip askerlik görevlerini tamamlamış, köyüne bağlı kişiler arasından da seçilmiştir.

Köy eğitimcilerinin taşıması gerektirdiği vasıflar şu şekilde sıralanmıştır: (TBMM Kayıt Ceridesi, 24 Haziran 1937)

1- Eğitimciler köy hayatını bütün zorluklarıyla yaşamış, bilmiş ve köye bağlanmış olmalıdır.

2- Köyde yapacağı işlerden dolayı karşılaşacağı sorunların üstesinden gelecek kapasiteye sahip olmalıdır.

3- Köy hayatını sade fakat kıymetli bir hale getirene kadar yılmadan çabalamalıdır.

4- Köyün zorunlu eğitim yaşındaki çocuklarına ve yetişkin yaştaki gençlerine okuma yazma, matematik, yurt yaşama bilgilerini, geçerli pedagojik kurallara göre öğretebilecek seviyede olmalıdır.

5- Köyde her şeyden önce eğitim ve tarım işleri gibi genel hayat seviyesini yükseltici işler bakımından devleti temsil edebilecek yeteneğe sahip olmalı ve bu konularda köylüye öncülük edebilmelidir.

6- Kendisinin, köyün ve devletin yazgısının birbirlerine bağlı olduğunu bilerek çalışabilmelidir.

Eskişehir Çifteler'de Tarım Bakanlığı ile ortaklaşa çalışılarak 'köy eğitimciliği' için kurs açılmıştır. Bu kursta eğitilen eğitimciler Ankara'nın köylerinde stajyer olarak görev yapmışlardır. Bu eğitimcilerin köylerde geçirdikleri zaman incelendiğinde, köylerden seçilerek eğitilen bireylerin köyler için daha verimli olacağı ortaya çıkmıştır. Bu tecrübenin

başarılı sonuçlar vermesinden kısa bir süre sonra İzmir Kızılçullu, Edirne Karaağaç'ta eğitim kursları açılmıştır.

Atatürk'ün ölümünden sonra, İsmet İnönü cumhurbaşkanlığı görevine gelmiş ve hükümeti kurmak için Celal Bayar'ı¹¹ görevlendirmiştir. Milli Eğitim Bakanı olarak görev alan Saffet Arıkan, sağlık sorunları nedeniyle görevinden ayrılmış, yerine 28 Aralık 1938 tarihinde Hasan Ali Yücel¹² getirilmiştir. Göreve gelen Yücel, İlköğretim Genel Müdürlüğü vekili İsmail Hakkı Tonguç'la çalışmak istemiş ve asaleten atamasını yapmıştır. 1938 ile 1946 yılları arasında bu ikili ilköğretim için birlikte çalışmışlardır.

Tonguç, Hasan Ali Yücel'in bakanlık görevine getirilmesi hakkında şunları söylüyor: *“O da tıpkı Arıkan gibi işe başladığının ertesi günü ilköğretim davasına sarıldı. İşleri kaldığı yerden ele aldı. Prensiplerde hiçbir değişiklik yapmadı. Cumhuriyet devriminin yarattığı ülkeye ve CHP tarafından saptanan ilkelere sadık kaldı.”* (Tonguç, 2019:521).

Köy Eğitim Okulları'nın başarısını bir üst seviyeye yükseltmek isteyen Hasan Ali Yücel ve İsmail Hakkı Tonguç yeni fikirler üzerinde uzun soluklu çalışmalar yürütmüşlerdir. Köyü ve köylüyü eğitmeyi kendilerine vazife olarak gören Yücel ve Tonguç'un bu çalışmaları neticesinde ve İsmet İnönü'nün desteği ile 17 Nisan 1940 tarihinde 3803 sayılı 'Köy Enstitüleri Kanunu' mecliste yürürlüğe girmiştir. Mevcuttaki Köy Eğitim Kursları, Köy Enstitüleri'ne çevrilmiştir. Köy Enstitüleri, nüfusun büyük bir bölümünü kapsamakta olan köylerde yaşayan halkı cumhuriyet rejimine adapte etmek, köylerdeki öğretmen sorununu çözmek, okuma-yazma oranını yükseltmek ve eğitim yoluyla toplumun refah seviyesini yükseltmeyi amaçlamaktadır. Bu amaç doğrultusunda hazırlanan Köy Enstitüleri Kanunu'nun birinci maddesi şu şekildedir: *“Köy öğretmenini ve köye yarayan diğer meslek erbabını yetiştirmek üzere, ziraat işlerine elverişli arazisi bulunan yerlerde Maarif Vekilliğince Köy Enstitüleri açılır.”* (Tonguç, 2019: 522). Kanunun üçüncü maddesinde ise kimlerin bu kurumlardan yararlanabileceği bilgisine yer verilmiştir. *“Enstitülere tam devreli köy ilkokullarını bitirmiş sağlıklı, kabiliyetli ve akıllı köylü çocuklar seçilerek alınırlar. Enstitülerin tahsil müddetleri en az beş yıldır. Öğretmen olamayacağına kanaat getirilen öğrencilerin ayrılacağı mesleklerin tahsil müddetleri Maarif vekilliğince tespit edilir.”*

---

¹¹Celal Bayar (1883-1986): 1937-1939 yılları Başbakanı. 1950 yılında 3. Cumhurbaşkanı seçildi. Köy Enstitüleri'nin kapatıldığı 1954 yılında cumhurbaşkanıdır.

¹²Hasan Ali Yücel (1897-1961): 1938-1946 Milli Eğitim Bakanı.

Köy Enstitüleri'nde göz önünde tutulacak esaslar şunlardır:

1. Enstitünün yerini seçmek ve bölgesini tayin etmek
2. Gelecekte göreceği işlere ve alacağı öğrencilerin sayısına göre vaziyet planı ile binaları için açılacak müsabakanın ana şartnamesinin esaslarını tespit etmek
3. Memleket mimarları arasında müsabakalar açarak birinciliği kazanan projeyi Köy Enstitüsü öğrencilerine inşaat ve sanat dersleri temrini (yineleterek alıştırma) olarak uygulamak (Tonguç, 2019: 522).

Çıkarılan yasadaki, Köy Enstitüleri'nden sadece köy çocuklarının yararlanabileceği yerler olması ibaresi kimi milletvekilleri tarafından köy-kent ayrımının yaşanabileceği, bunun da kötü sonuç oluşturabileceği nedeniyle eleştirilmiştir (Gazalcı, 2015: 37). Ancak, yasa maddesinden de anlaşılacağı gibi, Köy Enstitüleri'nin görevi, köy öğretmenin yanı sıra ziraat, sağlık gibi alanlarda köy için gerekli olan meslek uzmanı yetiştirmek, köyü ve köylüyü kalkındırmaktır. Köy Enstitüleri'ne kayıt hakkı kazanan öğrenciler istek ve yatkınlıklarına göre köy öğretmeni, köy sağlık memuru ve köy ebesi mesleklerinden birisine göre eğitim alacaklardır.

Enstitülerin eğitim anlayış ve programları bulunduğu bölgenin iklim ve doğa koşullarına bağlı olarak geliştirilmiştir. Mevsim fark etmeksizin, günün her saatinde eğitim yapılmaktaydı. Geceleri nöbet eğitimleri, yaz mevsiminde tarım etkinliklerine yer verilirdi. Eğitim içinde üretim anlayışı enstitüleri, süregelen eğitim anlayışından ayıran ince çizgidir. Kuram bilgisi verildikten sonra uygulama ile öğrenilen konunun pekiştirilmesi yapılmaktadır. Tonguç uygulanan sistemi 'iş içinde, iş yoluyla, iş için eğitim' olarak tanımlamaktadır. Derslerin %50'si genel kültür ve meslek dersleri, %25 tarım ders ve etkinlikleri, %25 teknik ders ve etkinliklerden oluşmaktadır (Altunya, 2018: 19).

Kanun meclis tarafından yürürlüğe sokulmasından sonra mevcut dört Köy Eğitim Kursları enstitüye çevrilmiş ve on dört yeni Köy Enstitüsü açılmıştır. Enstitüye alınacak öğrenciler için ön koşul ise beş sınıflı köy okulunu bitirmiş olmaları, sağlıklı ve sağlam vücutlu olmaları, düzgün karakterli, yetenekli olmalarıdır. Mezun olan her öğrenci 20 yıl zorunlu hizmet yapacak (Madde 5), buna karşılık olarak bir kereye mahsus devlet tarafından

50-60 Türk Lirası para, gerekli araç gereç ve ailesiyle geçimini sağlayacağı arazinin verilmesi planlanmıştır (Madde 11).

Pilot okul olarak eğitim vermekte olan İzmir Kızılçullu, Eskişehir Çifteler gibi Köy Eğitim Kursları enstitüye çevrilmiştir. Fakat yeni açılacak olan enstitülere öğrenci bulma sorunuyla karşı karşıya kalınmıştır. Daha önce Köy Eğitim Kursları'nda uygulanan öğrenci kayıt politikası burada da izlenmiştir. Müfettişler ve gezici başöğretmenler devreye girerek Anadolu'nun köylerini dolaşarak öğrenci toplamışlardır. Öğrenci ve aileleriyle görüşülerek Köy Enstitüleri ve eğitimin içeriği hakkında bilgiler vererek gönüllük esasına dayanan bir seçim yolu izlenmiştir. İlk görüşmede yetkililerce doldurulan bilgi formları inceleme heyeti tarafından bir kez daha değerlendirilmiştir. Değerlendirme sonuçları eğitim müdürlüklerine gönderilmiştir. Bu iki aşamayı başarıyla tamamlayan öğrenci adayları mülakat ve sağlık taramasından geçirilmiştir. Tüm aşamalarda olumlu sonuç elde edilen öğrenci adayları enstitülere kayıt hakkı kazanmıştır. Her ne kadar bu ön koşullar tüzük gereği zorunluymuş gibi görülsede, tüm öğrencilerin bu kurallara tabii tutulduğu söylenemez. Bunun temel nedeni ise enstitülere öğrenci seçimi için görevlendirilen başöğretmen ve müfettişlerin kısa sürede gerekli sayıya ulaşmak istemiş olmalarıdır. Bu da öğrenci seçiminde yanlış tercihlerin yapılmasına neden olmuştur.

Köy Enstitülerinin amacında sadece toplumun okuma yazma oranını yükseltme fikri yoktur. Köy Enstitüleri aynı zamanda köylerin her bakımdan kalkınmasını sağlayacak bir amaçla eğitmen yetiştirmektedir. Eğitmenler atandıkları köylerde okuma-yazma öğretmenin yanında köyü ve dolayısıyla ülkeyi kalkındıracak her aşama için pratik bilgiyi verecek ve uygulatacak kişiler olarak yetiştirilmiştir. Bu amaca yönelik, 17 Nisan 1940 tarihli Köy Enstitüleri Kanunu'nun altıncı maddesi şu şekildedir;

“Köy Enstitülerinden mezun öğretmenler, tayin edildikleri köylerin her türlü öğretim ve eğitim işlerini görürler. Ziraat işlerinin yöntemine uyum şekilde yapılması için bizzat meydana getirecekleri örnek tarla, bağ ve bahçe, atölye gibi tesislerle köylülere rehberlik eder ve köylülerin bunlardan yararlanmalarını sağlarlar.”

Köy Enstitüleri kanunu ile enstitülerin öğrencilerini bulundukları yakın il ve çevrelerden alması sağlanmış, verilen tarımsal eğitimlerin yaşadıkları bölgede de geçerli olması amaçlanmıştır. Öğrendikleri sistemli ve doğru bilgiyi mezun olduklarında öğretmen olarak atandıkları köylerinde ya da atanacakları yakın köylerde hem öğrencilere öğretip hem de bu

faydalı bilgileri köy halkıyla da paylaşmak görevleri arasında yer almaktadır. Böylelikle ülkenin kalkınmasında rol model olan köylerin kalkınması için bulundukları bölgenin özelliğine göre yetiştirilmekte olan ürünlerin doğru biçim ve şekilde yetiştirilmesi verimi artıracak bu da ülkenin kalkınmasında etkili olacaktır.

“İş içinde, iş yoluyla, iş için eğitim” sloganı ile tanımlanan eğitim, genel kültür derslerinin yanı sıra, günlük yaşantıda kullanmaya yönelik meslek ve tarım derslerine de programında yer vermiştir. Her Köy Enstitüsü’nün kendisine ait tarım arazileri oluşturulacaktır. Eğer bölge turuncgiller üretimine müsaitse turuncgiller, bölge pamuk üretimine elverişliyse de pamuk üretilecektir. Bölgenin özelliklerine göre yetiştirilecek sebze ve meyveler seçilecektir.

Ziraat, sanat ve teknik konularda verilecek eğitim, öğrencilerle birlikte köylüye de ışık tutmalıdır. Bölge özellikleri göz önünde bulundurularak orada yetişebilecek yazlık ve kışlık sebzelerin ekilmesi yoluyla köy halkı bilinçlendirilip gerek geçimi gerekse ticari faaliyet için üretime yönlendirilmiş olunur. Enstitü çevresinin ağaçlandırılması da üzerinde durulan önemli hususlardandır. Meyveciliğe elverişli bölgelerde verim fazla olmakla birlikte ürünlerin başka noktalara nakliyesi yapılmadığı için fazla mahsul çürüyerek israfa neden olmaktadır. Konserve yöntemleri öğretilerek israfın önüne geçilmeye çalışılmıştır (Köy Enstitüleri ve Çağdaş Eğitim Vakfı, 2004: 14).

Köy ve köylünün kalkındırılması ile ülkenin kalkınacağı bilincine sahip enstitü ruhu bulundukları bölgelerdeki köy halkını bilinçlendirmek için çaba göstermiştir. Farklı uygulama alanlarında yetiştirilen sebzelerle köylülere örnek üretim sistemi oluşturulmuştur. Gerçekleştirdikleri ağaçlandırma çalışmaları ile kuraklıkla mücadelede bulunmuşlardır. Bölge özellikleri göz önünde bulundurularak en uygun sebze ve meyvenin ekimi ile enstitülerin ihtiyaçları karşılanmıştır. Üretim fazlası ürünlerin konserve yöntemleriyle kışa saklanması hem kışlık ihtiyaçların giderilmesine hem de köylünün yeni yöntemleri öğrenerek israftan uzaklaşmasına katkı sağlamıştır.

Enstitüde görevli öğretmen ve usta eğitimciler, öğrencilerini ya da o bölgedeki yerli halkı eğitirken ezbere dayalı olan geçici öğrenme biçimine yönlendirmemelidir (Köy Enstitüleri ve Çağdaş Eğitim Vakfı, 2004: 10). “İş içinde eğitim” ilkesini benimseyen Köy Enstitüleri’nin amacı uygulama yoluyla tecrübe ve deneyim kazanılmasıdır. Deneyimlenen bilgide asla

kaybolmaz. Örneğin bir matematik formülü, mantığı öğretilmeden ezberletilirse bir süre sonra bellekteki tazeliğini yitirecektir.

Cumhuriyet sistemine adapte edilmek istenen köy kültürünün aşması gereken bir engel de kadın erkek eşitliğidir. Yüzyıllarca kişisel hak ve özgürlükleri verilmemiş kadınların enstitülerin eğitimlerinden yararlandırılması sistemin bir gerekliliğidir. Burada görev eğitmen ve öğretmenlere düşmektedir (Köy Enstitüleri ve Çağdaş Eğitim Vakfı, 2004: 10). Köy Enstitüleri ile eğitim hakkına kavuşan kadınlar, sosyal ve kültürel yönden kendilerini geliştirip, toplumda kadınların temsil gücünü arttıracaklardır. Genel kültür derslerinin yanı sıra, yeteneklerine göre mesleki alanda yönlendirilen kadınlar ülkenin kalkınmasında büyük bir görevi üstlenmiş olacaklardır.

Ülkenin dünyadaki gücünün kuvvetlendirilmesi için çağının yeniliklerini takip etmesi hususu önem arz eder. Makineleşmenin dünyayı etkisi altına aldığı bu dönemde makine ve motor teknolojileri eğer yok sayılırsa yaşamın ne denli zor olacağı bilinmektedir. Teknolojinin takip edilmesi konusuna önem veren Enstitü anlayışı, öğrencilerini basit telefon, radyo ve elektrik cihazlarıyla tanıştırılmasına önem vermiştir. Motosiklet ve ya bisiklet öğrenilmesi öğrencilere şart koşulmuştur. Enstitüde, ders kapsamında yapılacak makinelerin enstitü ve köylünün günlük hayatta gereksinim duyduğu alanlara öncelik verilerek yapılması eğitim sistemine güç katmaktadır (Köy Enstitüleri ve Çağdaş Eğitim Vakfı, 2004: 11).

İlköğretim Genel Müdürü olarak görev yapmakta olan Tonguç, 3 Ocak 1945 yılında öğrencilerin defterlerine Köy Enstitüleri'nin özünü çabuk kavramaları amacıyla altı maddelik bir genelge not tutturmuştur. Bu genelge şu şekildedir:

1- Köy Enstitüleri'nde her türlü yapım, ziraat, sanat, idare işleri ile öğretmen ve öğrencileri ilgilendiren resmi işler nöbetle, öğretmen ve öğrenciler tarafından görülür. Nöbette bulunmayanlara bu işlerin gördürülmesi, öğrencilerin öğretmen ya da usta öğrencilerin özel işlerinde çalıştırılmaları yasaktır. Kendi işini kendi göremeyecek derecede kimsesizlerin işleri de nöbette bulunan arkadaşları tarafından yapılır.

2- Derse ve göreve geç gelmek, öğretmenliğe yakışmayacak laubali hareketlere girişmek, sarhoş olmak, kumar oynamak gibi öğrencilere kötü örnek

olabilecek hareketlerde bulunmak, öğrencileri dövmek, onlara hakaret etmek yasaktır.

3- Yemek listesine alınan öğretmenler, hakları olan yemeği öğrencilerle birlikte Enstitü'de yemeye mecburdurlar. Özel evlere ya da odalara yemek götürmek yasaktır. (Yataklık hastalar müstesna)

4- Enstitü işleri en az 15 günde bir bütün öğretmen ve öğrenciler bir araya gelerek konuşulur ve bu konuşmalarda olanaklar, Bakanlıktan verilen yönergeler göz önünde tutularak verilen karara uygun olarak yürütülür. Enstitülerde en az 15 günde bir eğlenti düzenlenir. Bu eğlentilere öğrencilerin ve öğretmenlerin katılması şarttır.

5- İş bölümüne göre türlü işlere dağılacak öğrenci kümelerine, yapacakları işin önemi, yurda, ulusa onların kişiliklerinde sağlayacağı yararları anlatarak iş gördürülür. Öğrencilere, angarya şeklinde, anlamı bilinmeyen işleri gördürmeye bu kurumlarda asla yer verilmeyecektir. Bir Enstitüde işlerin soysuzlaştığı görülürse, bundan ikinci derecede öğretmenler sorumlu tutulacaklardır. Her çocuk, öğretim programında saptanan şekillere göre kültür, tarım ve sanat çalışmalarına mutlaka katılacaktır. Belli çocukları yalnız titizlikte, şoför yardımcılığı, davar çobanlığı, tuğlacılık gibi belli işlerde uzun süre çalıştırmak yasaktır.

6- Şartlar ne olursa olsun, mevsim hangi mevsim bulunursa bulunsun, öğrencilere her gün serbest okuma yaptırılacak ve onlara kitap okuma alışkanlığı mutlak surette kazandırılacaktır (Makal, 2009:53-54).

Enstitülerin ruhunu oluşturan bu altı maddelik metin, öğrencilik yıllarında ve mezun olduklarında haklarını, amaçlarını ve uyulması gereken kuralları bilmeleri hususunda yol gösterici olacaktır.

Köy Enstitüsü eğitim sistemini diğer eğitim sistemlerinden ayıran bir diğer özellik de iş eğitimine tabii tutulmalarıdır. Burada aldıkları marangozluk, yapıcılık, demircilik vb. eğitimlerle, gerek öğrencilik gerekse öğretmen olarak görevlendirildikleri köy okullarının yapımı ve onarımında aktif rol oynayacaklardır.

Köy Enstitülerinde hem fiziksel hem de ruhsal çalışma koşulları da göz önünde bulundurulmuş ve birçok koldan desteklenmiştir. Öğretmen ve öğrencilere huzur içinde çalışma imkânları sunulacak ve bu huzur, tatil günlerindeki sanat ve spor faaliyetlerini de içine alacaktır. Verilmekte olan tarım, sanat ve diğer alanlarda ki eğitimlerde, eğitimi veren öğretmen yahut usta öğretici, yapılan çalışmada bizzat aktif bir şekilde görev alacaktır (Köy Enstitüleri ve Çağdaş Eğitim Vakfı, 2004: 14-15).

Sağlanacak huzur sayesinde öğretmen ve usta öğreticiler eğitimlerini dinamik bir şekilde yapacaktır. Bu huzurun öğrencilere etkisi ise, yapılan işi sevmelerine neden olup zihinlerdeki kalıcılığına etki etmesidir. Eğitimlerde aktif rol alan eğitimciler ise öğrenme sürecini kolaylaştırarak, deneyimleme sürecinde yapacağı gözlemlerle, yapılan bir hataya anında müdahale etme fırsatı bulacaktır.

Köy Enstitüleri verdiği eğitim ile araştırarak öğrenmeye yöneltmektedir. Öğrencilere okuma ve kütüphane kullanım alışkanlığı da aşılanmaktadır. Her enstitünün kendisine ait kütüphanesi bulunmaktadır ve öğrenciler ilgi duydukları alanlarda gerekli araştırmalar yaparak gelişimlerine katkı sağlamaktadır (Gazalcı, 2015: 69). Bu vesileyle öncelikle enstitülerin öncelikli amaçlarından olan araştırarak öğrenme prensibi uygulamaya dökülmüştür. Merak ettikleri konularda okuyarak araştırma yapan öğrenciler, gelişimlerine ve yönelecekleri iş kolunun seçimi hususunda kolaylık elde etmiş olmaktadır.

Öğrencilerin okuma alışkanlığı kazanması ve alanlarında daha bilgili olabilmeleri için öğretmen ve usta öğreticilere yılda 24 kitap okuma zorunluluğu getirilmiştir (Köy Enstitüleri ve Çağdaş Eğitim Vakfı, 2004: 11). Sürekli çeşitli alanlarda kitap okuyan öğrencilerin iç dünyalarına yapacağı yolculuk sayesinde, hayal kurma, fikir üretme, yazma yeteneklerine katkıda bulunulmuştur. Kendi alanlarının yanı sıra, dünya ve ülke klasiklerinden okuma yapan öğretmen ve usta öğreticiler, hem öğrencilere örnek davranış teşkil etmiş hem de kişisel gelişimlerine katkıda bulunmuşlardır. Öğretmen ve öğrencinin sürekli araştırmalar yaparak veya edebi gelişimini geliştirmek için yaptığı okumalar Köy Enstitüleri sistemini güçlendiren bir unsurlardan başında gelmektedir.

Eğitimin içeriği kadar eğitimin demokratik olması da enstitülerin önemli özelliklerindendir. Öğrenciler, okul yönetiminde yer almakta, eleştiri haklarını öğrenci, öğretmen, yönetici ayrımı yapmadan kullanmaktadır (Gazalcı, 2015: 56). Bu önemli unsur enstitülerin eğitim sistemlerine güç vermektedir. Görüşlerine değer verilerek söz hakkı

tanınan öğrenciler bu sayede öz güvenlerini geliştirecek ve hitabetleri güçlenecektir. Eleştirmenin önemini kavrayan öğrenciler, eleştirilmenin de kendilerine katacağı olumlu etkilerin bilincine varabilecektir.

Köy Enstitüleri, Atatürk'ün düşündüğü ve amaç edindiği eğitim politikasını gerçekleştirmek doğrultusunda doğru bir adım olmuştur. Yaptığı ve yapmaya çalıştığı işler bu yargıyı doğrular niteliktedir.

Köy Enstitüleri, Atatürkçülüğün Türk Devleti'nin ideolojisinin ve prensiplerinin anlaşılıp doğru şekilde kuşaktan kuşağa aktarılması amacı ile 1935'te yola çıkmış, 1940 yılında yasal olarak eğitime başlamıştır. Köyde ve kırsal alanlarda yaşayan insanların çocuklarının, yaşadıkları yerlerdeki problemleri çözüme ulaştıracak bir neslin yetiştirilmesi yolunda faaliyet göstermiştir. Eğitim almak için gelen çocukların, bilimsel ve üretici eğitim almaları sağlanmış ve ülkenin refah seviyesinin yükselmesi yönünde çabalar sarf edilmiştir. Köy Enstitüleri, Cumhuriyet döneminin aydınlanma yolundaki hedefleri içinde eğitim alanında hayata geçirilmiş en özgün uygulamalarından biridir (Aysal, 2003: 263-267).

Yüzyıllardır Anadolu topraklarında süre gelen eğitim çalışmalarının en son ve en başarılı olanı, mezunlarının elde etmiş olduğu başarılar incelendiğinde Köy Enstitüleri olmuştur. Bu döneme kadar yapılmış olan eğitim politikaları arasında en başarılısı olarak değerlendirilebilir. Ülkenin her yurttaşına aynı hakların verilmesi görev edinilmiştir ve ülkenin kalkınması için nüfusun %80'ini oluşturan köylülerin kalkınmasının öncelik olduğu bilinciyle yola çıkılmıştır. Cumhuriyetin ilanından sonra köylüyü yeni rejimle tanıştırma ve bütünleştirme için birçok girişimde bulunulmuştur. Fakat Anadolu kırsalındaki geleneksel ve sosyal yapı etkisini yitirmedeği köylerde bu bütünleşme gerçekleştirilememiş, bunu yerine getirmek de Köy Enstitüleri'nin görevlerinden olmuştur.

1940 yılında faaliyete geçen Köy Enstitüleri'nin sayısı 21'e ulaşmış ve 1954 yılında öğretmen okullarına dönüştürülerek kapatılmıştır. Köy Enstitüleri'nde 1954'e kadar geçen sürede 15.943'ü erkek, 1.398'i kız toplam 17.341 köy öğretmeni, 8.645'i erkek 30'u kadın toplam 8.675 eğitimci ve 1248 sağlık memuru yetiştirilmiştir (Efe, 2007: 90-91).

3. HASANOĞLAN KÖYÜ

Hasanoğlan Köyü, günümüzde nüfusu artarak kasaba haline gelmişken 5747 sayılı büyükşehir kanunu kapsamında belediyesi kapatılarak Elmadağ ilçesine bağlanmış bir mahalledir. Ankara'nın 32 km doğusunda, 2017 yılı nüfus sayımı verilerine göre 10.227 nüfuslu bir mahalledir. Ankara-Kayseri Demiryolu, İdris Dağ ve Elmadağ arasında yer alan bel olan Lalabel'den geçmektedir.

Hasanoğlan Köyü ile ilgili tarihi belgeler incelendiğinde, köyün eski adının 'Hasanoğlanı' olduğu bilgisi elde edilmiştir. Anadolu'da birçok köy isimleri gibi köyün isminin sonundaki sesli harf düşmüş 'Hasanoğlan' diye anılmaya başlamıştır Buna örnek olarak Elmadağ da verilebilir. Yerleşkenin asıl adı 'Elmadağ' iken sondaki ünlü düşerek günümüzde 'Elmadağ' olarak anılmaktadır. Hasanoğlan Köyü Hacı Bayram-ı Veli'nin bir vakfı olarak cumhuriyet dönemine kadar varlığını sürdürmüştür. 'Hasanoğlanı' ya da 'Hasanoğlan' adlarından yola çıkılarak köyün adının 'Hasan' adında birisinin oğluna mal edilerek köyün adı konulmuştur. Elmadağ-Ankara karayolunun Hasanoğlan'a ayrılan yolun yakınındaki mezarlıkta 'Hasan Dede' olarak bilinen bir yatır ve onun yakınında 'Hasan Dede Pınarı' olarak bilinen bir yer bulunmaktadır. Köyün tarihi ile Hasan Dede ile Hasanoğlan isminin ilintili olması yüksek ihtimaldir. Köyün tarihi araştırılırken bulunan belgelerde, köyün başlıca gelir kaynakları arpa, buğday, arıcılık, bağcılık ve hayvancılıktır. Bu bilgiler ışığında köyün, 16. yüzyıla uzanan tarihinin olduğu sonucu çıkmaktadır (Yasa,1955: 17,18,19).

Köyün eğitim geçmişi incelendiğinde 1900-1919 yılları arasında mahalle mekteplerinde dini eğitim ve öğretime dayanan bir sistem hâkimdi ve dini eğitim almış hocalar görev almaktaydı. 1919-1923 yılları arasında hükümet tarafından İptidaiye Mektebine (Taş Mektep, ilköğretim kurumu) görevlendirilen Öğretmen Okulu mezunlarından Tevfik Efendi iki yıl köyde çalışmış, sonrasında yerine atanan Satılmış Bey ise bir yıl çalıştıktan sonra askere alınmıştır. Mahalle mekteplerinde Kur'an, Tecvit dersleri verilirken, İptidaiye Mektebinde bunlara ek olarak tarih, coğrafya, matematik ve geometri, ilmihal, güzel yazı, ahlak sohbetleri yer almaktaydı. İki mektepte de ortak olarak perşembe günleri ilahiler söylenir, cuma günleri ise çocuklar camiye götürülürdü. Cumhuriyet ilan edildikten sonra bu yapıya sahip eğitim devralındı. Ankara'nın başkent oluşu ve köyün yakınlarından tren yolunun geçmiş olması ile eğitim-öğretim anlayışı olumlu yönde etkilenmiştir (Yasa, 1955: 174).

Hasanoğlan'da eğitime büyük ölçüde yön verecek olan enstitünün kuruluş süreci ise çok kolay olmamıştır. Öncelikle 1941 yılında enstitünün temelini atmak için gelen öğrenci ve öğretmenlerle iletişime geçen bazı kişiler; 'Enstitü'nün bizim için açılacağını sanıyorduk fakat henüz hiçbir faydasını görmedik' gibi sözlerle tepki oluşturmuştur. Bu görüşleri savunan kişilere karşı, enstitünün açılmasının köylerine olumlu etkiler yaratacağını düşünen kişiler de mevcuttur. Enstitünün temelini atmaya gelen öğrenci ve öğretmenler, yiyecek, barınak ve inşaat esnasında kullanılacak hammaddeyi bulmakta zorluk çekmişlerdir. Tren yolunun açılması ile birtakım işlerde tecrübe kazanan köyün bir grup ileri geleni krizi fırsata çevirmek istemişlerdir (Yasa,1955: 83). Bu ortamda köyle istasyonun arasında bulunan düzlük üzerinde enstitü yerleşkesi kurulmuştur. Enstitü sayesinde köy gelişmiştir. Mezarlıklar ağaçlandırılarak koruluk haline getirilmiş, enstitü binalarının yakınındaki boş alanlara meyve ve çam ağaçları dikilmiştir. Köyün çehresini geliştiren diğer olaylar ise tren istasyonunun yapılması ve enstitülü öğrenciler tarafından 17 Nisan 1946 tarihinde İdris Dağı sırtlarından enstitüye getirilen su yer almaktadır (Yasa, 1955: 37).

Hasanoğlan Köy Enstitüsü'ne gelen öğrenci ve öğretmenlerin sayısı, her yıl düzenli bir şekilde artış göstermiştir. Bunun sonucu olarak da her türlü alanda ihtiyaçların sayısı artmıştır. Bu artış köylülere iş olanağı olarak dönmüş ve birçok göç etmiş olan köylü geri dönüş yapmıştır. Bunun sonucu olarak da köy ile enstitü arasında oldukça uzun sürecek bir ilişki başlamıştır. 1941-1945 yılları arasında enstitü sayesinde müteahhitlere ödenen ücret, enstitüde çalışan işçilere ödenen ücret ve arsaların istimlak ücretlerinin toplamı olarak köye 614.921 lira para girişi olmuştur (Yasa, 1955: 174).

Enstitünün yakınlarında fabrika ve devlete ait şirketlerin açılması ile köyde ekonomik alanda gelişmeler olmuş ve halka iş olanağı sağlamıştır. Enstitünün açılmasının da aynı şekilde etkiler yaratacağını düşünen halk önceleri enstitü fikrine olumlu bakmışlardır. Enstitüyü sadece büyük bir inşaat ve onlara gelir kaynağı olarak gören kişiler zengin olacaklarını düşündürmüştür. Yine enstitünün açılmasını fabrika açılmasıyla özdeşleştiren kişiler de aynı düşünceleri sergilemişlerdir (Yasa,1955: 82).

4. HASANOĞLAN KÖY ENSTİTÜSÜ VE HASANOĞLAN YÜKSEK KÖY ENSTİTÜSÜ

Türkiye, II. Dünya Savaşı'na katılmama kararı almasına rağmen askeri alanda tedbirlerini almıştır. Tehlikelere karşı asker sayısı yükseltilmiştir. Çoğu birey ikinci kez silahaltına alınmıştır. Askere alınan kişiler arasında Köy Enstitüsü öğretmenleri de yer almaktadır. Enstitülerin öğretmen problemlerini çözmek ve Ankara bölgesine yeni bir enstitü açmak için çalışmalar başlatılmıştır. Hasanoğlan Köy Enstitüsü'nün kuruluşu hakkında İsmail Hakkı Tonguç arşivinden alınan bilgiler Mimarlık Dergisi 369.sayısında şöyle aktarılmaktadır:

1940-1941 yılları arasında 14 Köy Enstitüsü açılmış ve 15. enstitünün Ankara yakınlarında kurulması kararı verilmiştir. 10 Nisan 1941 tarihinde bir heyet, kurulacak olan enstitünün yeri ve inşası ile ilgili keşif raporu hazırlamışlardır. Arazi fizibilite çalışmaları üzerine, Ankara'ya 35 km uzaklıkta olan Hasanoğlan Köyü seçilmiş ve Ankara-Kayseri demiryolu hattı üzerinde kurulmuş olan Lalahan ve Lalabel istasyonları vasıtasıyla ulaşımın sağlanabileceği vurgulanmıştır. 2. Dünya Savaşı'nın Trakya'ya olan etkilerinden dolayı 18 Nisan 1941 tarihinde Kepirtepe Köy Enstitüsü'den 266 öğrenci Hasanoğlan'a göç etmiştir. 10 Temmuz günü Enstitünün temelini diğer enstitülerden gelen öğrenciler atmışlardır. 2. Dünya Savaşı'nın yarattığı buhran göz önünde bulundurulacak olursa, köydeki arsaların ücretleri karşılığında satın alması köy ekonomisine katkı sağladığı söylenebilir.

23 Mayıs 1941 tarihinde Hasanoğlan köyünde bir köy okulunda eğitime başlamış olan Hasanoğlan Köy Enstitüsü'nün yerleşkesinin tasarımı için MEB tarafından bir yarışma açılmıştır. Mimarlar arasında açılan yerleşim proje yarışmasını yüksek mimar Kemal Ahmet Aru, Orhan Safa, Adnan Kuruyazıcı üçlüsü kazanır. Yarışmada seçilen proje raporuna göre:

- Lalahan Tren İstasyonu ile Hasanoğlan köyü arasındaki yolun sol tarafında, bu yola paralel olacak şekilde bir ana aks belirlenmiş ve bu ana aksı dik kesen başka bir yol önerilmiştir.

- Bu iki aksın kesişme noktası merkez kabul edilmiş ve buraya bir tören alanı önerilmiştir. İdare binası, hamam, yemekhane, mutfak, çamaşırhane ve fırın gibi ana yapıların yanı sıra yeni açık oyun alanları da bu alanın etrafında tasarlanmıştır.

- İşlik ve öğretmen lojmanlarının bir kısmı köy yoluna paralel olan aksın sol tarafında konumlandırılırken, diğer işlik ve öğrenci yurtları sağ tarafa yerleştirilmiştir. Güzel Sanatlar Binası, 1000 kişi kapasiteli açık amfi tiyatro ve öğretmen lokali gibi kamusal yapılar ise ana aksı dik kesen ikinci aksın sonuna yerleştirilmiştir.

17 Nisan 1940 tarihinde çıkarılan yasayla faaliyete başlayan Köy Enstitüleri, gün geçtikçe sayısını ve beraberinde öğrenci sayısını da artırarak başarı basamaklarını çıkmaya devam etmiştir. Artan enstitü ve öğrenci sayısından kaynaklı öğretmen ihtiyacı doğmuştur. İhtiyaç duyulan öğretmenlerin ‘nitelikli’ öğretmenler olması için çalışmalar başlatılır. Tonguç, konuyu Milli Eğitim Bakanı Hasan Ali Yücel ile paylaştıktan sonra 19 Eylül 1942 tarihinde Yüksek Köy Enstitüsü açılması önerisini bakanlığa sunar. Tonguç’un talebi, Hasan Ali Yücel tarafından 24 Temmuz 1943 tarihinde, 228 sayılı kararla onaylanır. Sonrasında Hasanoğlu Yüksek Köy Enstitüsü yönetmeliği yayımlanır (Gazalcı, 2019:105).

Köy Enstitüleri eğitim sistemi, artık rayına oturmuş ve günden güne verimini arttırmıştır. Amaçlandığı şekilde köy çocukları buralara gelerek eğitim almaya başlamışlardır. Bu sürecin sonrasında halktan gelen yoğun talep üzerine mevcut enstitü sayılarını yükseltmek için çalışmalar başlatılmıştır. Sayısı artacak enstitülerde, görev alacak nitelikli öğretmen ihtiyacı doğmuştur. İlköğretim Genel Müdürlüğü görevine atandığı ilk günden beri yaptığı başarılı çalışmalarla adını duyuran İsmail Hakkı Tonguç bu sorun için çözüm olarak Yüksek Köy Enstitüsünün açılması fikrini bakanlığa sunmuştur. Hasanoğlu Yüksek Köy Enstitüsü’nün amacı Köy Enstitüleri’nde görev alacak donanımlı ve nitelikli öğretmenlerin yetiştirilmesidir.

Hasanoğlu Yüksek Köy Enstitüsü’nün kuruluş gerekçelerini şu şekilde sıralamak mümkündür:

1- Köy Enstitüleri’ne öğretmen yetiştirmek

2- Köy Bölge Okulları için gezici öğretmen, gezici başöğretmen ve bölge ilköğretim müfettişleri yetiştirmek

3- Köy incelemelerine merkez teşkil etmek için köy okullarını ve Enstitüleri ilgilendiren konular üzerinde gerekli alıştırmalar yapmak ve bunları yaymak (Gazalcı, 2015: 38).

Yüksek Köy Enstitüsü'nde aşağıda yazılı kollar bulunmaktadır:

1. Kız ve erkek öğrenciler için Güzel Sanatlar Kolu
2. Erkek öğrenciler için Yapıcılık Kolu
3. Erkek öğrenciler için maden işleri
4. Erkek öğrenciler için Hayvancılık Kolu
5. Kız öğrenciler için Kümes Hayvancılığı Kolu
6. Erkek öğrenciler için Tarla ve Bahçe Ziraatı Kolu
7. Kız ve erkek öğrenciler için Zirai İşletme Ekonomisi Kolu
8. Kız öğrenciler için Köy ve El Sanatları Kolu (Tonguç, 2019: 526).

Yüksek Köy Enstitüsü'nde öğrenim süresi en az üç ders yılıdır. Yüksek Köy Enstitüsü öğrencileri her yılın sonunda meslekleri ile ilgili kurumlarda iki ay staj yaptırılmıştır.

Yüksek Köy Enstitüsü öğrencilerine, meslek bilgilerini geliştirmek amacıyla genel kültür dersleri de verilmiştir. Bunlar; İnkılap Tarihi ve Türkiye Cumhuriyeti Rejimi, Öğretmenlik Bilgisi (Toplumbilim, İş Eğitilimi, Çocuk, İş Ruhsilimi, Öğretim Metodu ve Ders Tatbikleri, Eğitim ve İş Eğitimi Tarihi), Türkçe (Yazma, Okuma ve Anlatma), Yabancı Dil (İngilizce, Fransızca, Almanca), Askerlik dersleridir (Tonguç, 2019: 528).

Hasanoğlan Köy Enstitüsü'ne Ankara, Çankırı, Kırşehir köylerinden öğrenci alınmaktadır, yani bölgesi bu illerdir. 1954 yılında adı değiştirilinceye kadar Hasanoğlan Köy Enstitüsü'nden 56'sı kız, 622'si erkek toplam 678 öğretmen, 1947 yılında kapatılınca kadar Hasanoğlan Yüksek Köy Enstitüsü'nden 18'i kız, 195'i erkek toplam 213 Köy Enstitüsü öğretmeni mezun olmuştur (Kınacı, 2008: 1).

5. FOTOĞRAFLAR

Bu bölümde, Hasanoğlu Köy Enstitüsü kampüsünde bulunan 308 adet fotoğraf ele alınmıştır. Tüm fotoğraflar konularına göre gruplandırılıp değerlendirilmiştir. Bu bölümü izleyen bölümde ise sözlü görüşmelerde anlatılanlar ve fotoğraflar karşılaştırılmış, örtüşen ve örtüşmeyen içeriklerin tespiti yapılmıştır. Burada fotoğrafın dokümanter niteliği ve tarih yazımı konusundaki katkısı sebebiyle fotoğrafa ve kısaca fotoğraf tarihine değinmek yerinde olacaktır.

Fransız Josph Nicephore Niepce fotoğrafın bulunuş sürecinde önde gelen isimlerden birisidir. Niepce görüntü elde etmede ışığı kullanan ilk kişidir. İlk fotoğrafı 1826 yılında 8 saat süren bir pozlama ile yüzey üzerine resmetmiştir (Kılıç, 2009: 47). Niepce'in ilk pozlamasını yaptığı dönemde karanlık kutuyla görüntü elde ediliyordu. Karanlık kutu geliştirilerek mercek takıldı ve bu sayede elde edilen görüntünün kalitesi artırılmış oldu. Zaman içinde yalnızca görüntü elde etmek ve belgelemek amaçlı kullanılan fotoğraf dönüşerek çok anlamlı bir nitelik kazanmıştır. Gerçekte de ilk olarak ortaya çıktığı ve kullanıldığı dönemden farklı olarak fotoğraf yalnızca bir imge, gerçeğin taklidi değil, bir belgedir; tıpkı ayak izi ya da ölünün yüzünden alınan maske gibi gerçeğin kendisinde doğrudan çıkarılmış bir şeydir (Berger, 1988: 71). Fotoğraf bulunduğu günden günümüze insanların yaşadıkları anlarına tanıklık etmede araç olarak kullanmış, yaşanan anı dondurarak ölümsüzleştirmiştir.

Fotoğraf çekmek ve bir kişinin, nesnenin ya da mekânın fotoğrafının olması ona atfedilen önemin de bir göstergesi olarak kabul edilebilir. Çünkü bir şeyi fotoğraflamak ona sahip olmak demektir. Bir kişi veya olay hakkında var olan fotoğraflar, gerçeğin minyatürleridir. Fotoğraflar kanıt niteliği taşırlar. Şahit olunmayan bir olayla ilgili duyulanlar, eğer o olayla ilgili fotoğraf varsa kanıtlanmış olarak kabul edilebilir. Aynı zamanda fotoğraf çekmek bir müdahale etmeme eylemidir. Müdahale eden insan fotoğraflayamaz (Sontag, 1999: 20-22, 28). Fotoğrafçı, kareyi kaydettiği zaman o anın ölümsüzleşmesini sağlar. Hatırlanan imgeler, sürekli deneyimin kalıntısıyken, fotoğraf koparılmış bir ânın görünümlerini yansıtır (...) Hayatta da anlam anlık değildir (Berger, 1988: 91).

Tez çalışmasına konu olan Köy Enstitüleri'ne ait çekilmiş olan fotoğraflar da gerçeğin kanıtı olarak değerlendirilebilme özelliğine sahiptirler. Hasanoğlu Köy Enstitüsü ve

Hasanoğlu Yüksek Köy Enstitüsü'ne ait olan fotoğraflar için kısaca şu değerlendirmede bulunulabilir:

Fotoğraf makinesinin taşıdığı görünüm bir inşa, insan yapısı kültürel bir ürün müdür, yoksa kumdaki ayak izi gibi, geçmiş bir şeyin doğal olarak bıraktığı bir iz midir? Yanıt, her ikisidir. Fotoğrafçı, fotoğrafını çektiği olayı seçer. Bu seçime kültürel bir inşa gözüyle bakılabilir. Bu inşanın uzamı da, fotoğrafçının fotoğraflamayı seçmediği şeyleri reddedişiyle belirlenmiştir. Bu inşa, onun, gözlerinin önündeki olayı okuyuşudur. Fotoğrafçının fotoğraflanacak anı seçimini belirleyen, genellikle sezgisel ve hızlı olan bu okuyuştur. Aynı şekilde, bir olayın fotoğraflanmış imgesi, fotoğraf olarak gösterildiğinde kültürel inşanın bir parçası olur. Belli bir toplumsal duruma, fotoğrafçının hayatına, bir önermeye, bir deneyime, dünyayı açıklamanın bir yoluna, bir kitaba, bir gazeteye, bir sergiye aittir (Berger, 1988: 94).

Fotoğraf zamanı enine keser ve belirli bir ânda gelişmekte olan olay ya da olayların bir kesitini ortaya çıkarır (Berger, J. ve Mohr, J. 2007: 112). Bu noktada Hasanoğlu Köy Enstitüsü ve Hasanoğlu Yüksek Köy Enstitüsü'nü dönemin dinamikleri bağlamında anlayabilmek ve Türkiye'nin toplumsal hafızasına bir ışık tutabilmek için tez çalışmasına konu olan fotoğraflar konularına göre sınıflandırılmış ve derlenen fotoğraf kataloğu aşağıda yer almaktadır.

5.1. Yapıcılık Uygulamaları Fotoğrafları

Köy Enstitüleriyle ilgili yapılan yazınsal kaynak taramalarında ve yapılan görüşmelerde bu okulları diğer okullardan ayıran en önemli özellik 'iş içinde eğitim' anlayışıdır. Anlatılan kuramsal derslerin yanında yaptırılan uygulama pratikleri ile öğrencilerin hem el alışkanlıkları gelişiyor hem de yaptıkları işi özümsemeleri sağlanıyordu. Uygulamaya yönelik derslerden arasında yapıcılıkta yer almaktaydı. Yapıcılıkla ilgili fotoğraflar incelendiğinde Hasanoğlu Köy Enstitüsü'nde eğitimci yahut öğretmen eşliğinde yapıcılıkla ilgili uygulamalar yapılarak öğrencilere iş içinde eğitim modeli uygulandığı çıkarımı kolaylıkla yapılabilmektedir. Öğrencilere, yapıcılık alanında iş içerisinde eğitimin verilmesinde ki amaçları şöyle sıralamak mümkündür; öğrencilerin inşaatın her aşamasında -kum eleme, harç karma, sıva yapma vb.- yapacağı tekrara dayalı uygulama pratikleri ile bu alanda donanımlı hale gelmelerini sağlamak, uygulamalar sayesinde enstitü kampüsünde

ihtiyaç duyulan yapıların inşa edilmesi, öğrencilerin mezun olduklarında göreve gidecekleri köylerde gerek halinde okul binası inşa etmesinde buradaki öğrendikleri bilgileri kullanması ve bu bilgiler ışığında öğrencilere ve köy halkına eğitim ğretim vermeyle yükümlü olmalarıdır.

Yapıcılık uygulamaları, sadece yapıların yükselmesi ile sınırlı kalmamış, suyun enstitüye getirilmesi, enstitü yolunun yapılması, tren raylarının onarılması, elektrik tesisatlarının sağlanması gibi birçok alanda çalışmaları içinde barındırmıştır.

Yapıcılıkla ilgili tüm fotoğraflar için genel bir değerlendirme yapılacak olursa, fotoğrafların tamamına yakınında iş bölümü yapmış öğrencilerin eğitim/ğretmen gözetiminde iş uygulaması yapıldığı görülmektedir. Yapıcılık dersinin tanımında, fizyolojik özelliklerinden dolayı erkeklere yönelik bir ders olduğu bilgisi yer almış olsa bile, bazı fotoğraflarda yapılan iş uygulamalarında kız öğrencilerin de yardım ettikleri görülebilmektedir. Bu da enstitü kampüsünde yapılan faaliyetlerin ders ve iş olmasının da ötesine gönüllülük esasıyla yapıldığını kanıtlatalar niteliktedir. Hasanoğlan Köy Enstitüsü'nün inşaatında çalışmak için gelen diğer Köy Enstitüleri arasında Kepirtepe Köy Enstitüsü ğrencilerinin de yer aldığını Fotoğraf 22 ve Fotoğraf 58 doğrulamaktadır. Buradan da yola çıkarak enstitü ruhunun gönüllülüğe dayalı bir sistem olduğu çıkarımını yapmak mümkündür. Tüm fotoğraflardaki öğrencilerin yüz ifadelerinin olumlu olması da gönüllülük çıkarımını desteklemektedir.

Fotoğraf 1' de, Abdullah zkucur ile yapılan görüşmede anlatılan, Abdullah zkucur ve üç arkadaşınnın yapmış olduğu şadırvan bulunmaktadır.

Fotoğraf 1.

Fotoğraf 2. 1943 - İdare Binamız Yükseliyor

Fotoğraf 3. 1943 - Tiyatro İnşaatını Tamamlıyoruz

Fotoğraf 4. 1945 – Kiremitte

Fotoğraf 5. 1942 Ray Nakli

Fotoğraf 6. 1941 Lalahan'dan Tuğla Boşaltma

Fotoğraf 7. 1941 Işığa Kavuşmak İçin

Fotoğraf 8. 10.07.1941 Susuzluğu Gidermek İçin

Fotoğraf 9. 1945 Vagon Boşaltma

Fotoğraf 10. 1943 Kereste Nakli

Fotoğraf 11. 1942 - Sabah İş Başında

Fotoğraf 12. 1944 Bir Dinlenme

Fotoğraf 13. 1943 - İşimiz Ürerken

Fotoğraf 14. 1943 - Harç Hazırlığı

Fotoğraf 15. 1942 - Yol Yapımı

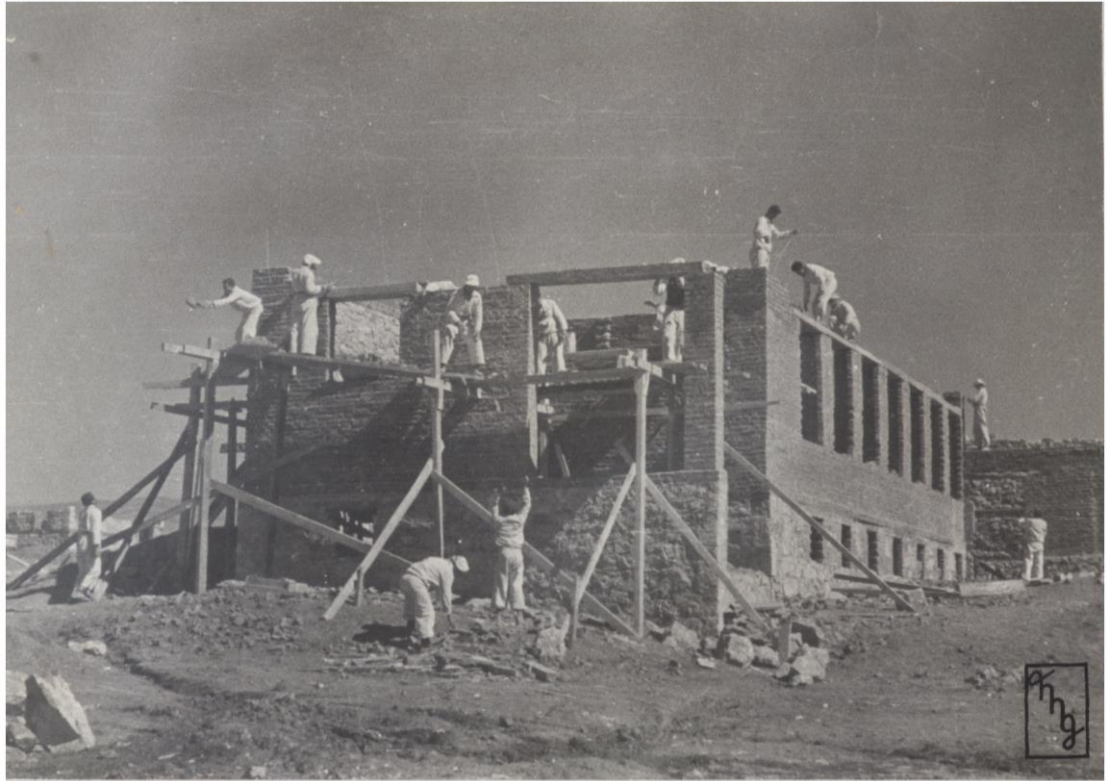

Fotoğraf 16. 1942 - Güneş Batarken

Fotoğraf 17¹³. 1942 - Dersliğimizi Tamamlıyoruz

Fotoğraf 18. 1941- Günlük İşimiz

¹³ Fotoğraf, sıvı teması nedeniyle deforme olmuş halde bulunmuştur.

Fotoğraf 19. 1941 - Çatıda

Fotoğraf 20. 1941 - Pazarörenli Turgut Kavraal

Fotoğraf 21. 1941 - Yeni Binaya Hazırlık

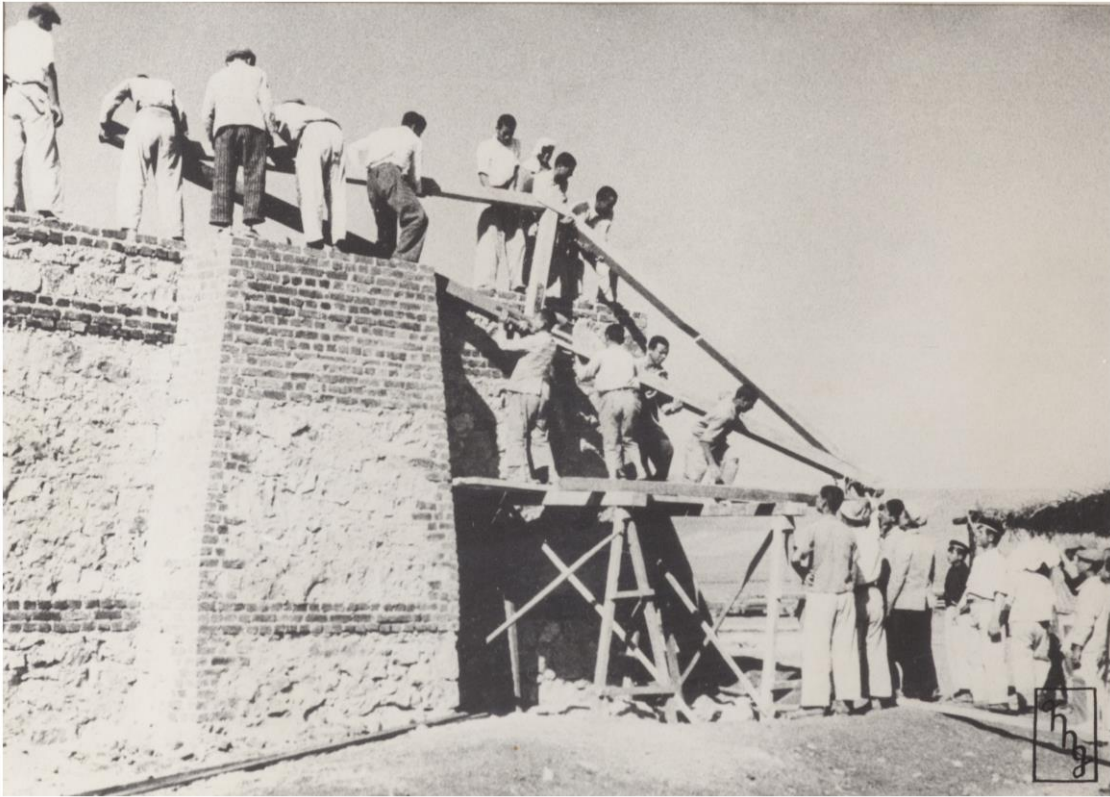

Fotoğraf 22. 1941 - Kardeş Enstitü Yardımları

Fotoğraf 23. 1941 Eğitim Adayları İş Başında

Fotoğraf 24. 1941 İlk Çatı Makası

Fotoğraf 25. 1941 Kireç Söndürme

Fotoğraf 26. 1941 Lalahan'dan Tuğla Boşaltma

Fotoğraf 27. 1941 Su Yolunda

Fotoğraf 28. 1941 Temelde

Fotoğraf 29. 05.01.1942 Çadırdan Binaya

Fotoğraf 30. 1941 (-30) Sonlarında Çatı Kapanıyor

Fotoğraf 31. 1941 Her Yapıda Öğrenci Emeği

Fotoğraf 32

Fotoğraf 33. 1942 Yolu Tamamlıyoruz

Fotoğraf 34. 1943 Harç Hazırlığı

Fotoğraf 35. 1944 - Plan Tatbik Edilirken.

Fotoğraf 36. 1944 - Çalışmaya Devam

Fotoğraf 37

Fotoğraf 38. 1945 Suyumuzun Getirildiği Yamaçlar

Fotoğraf 39. 1945 Su Yolunda

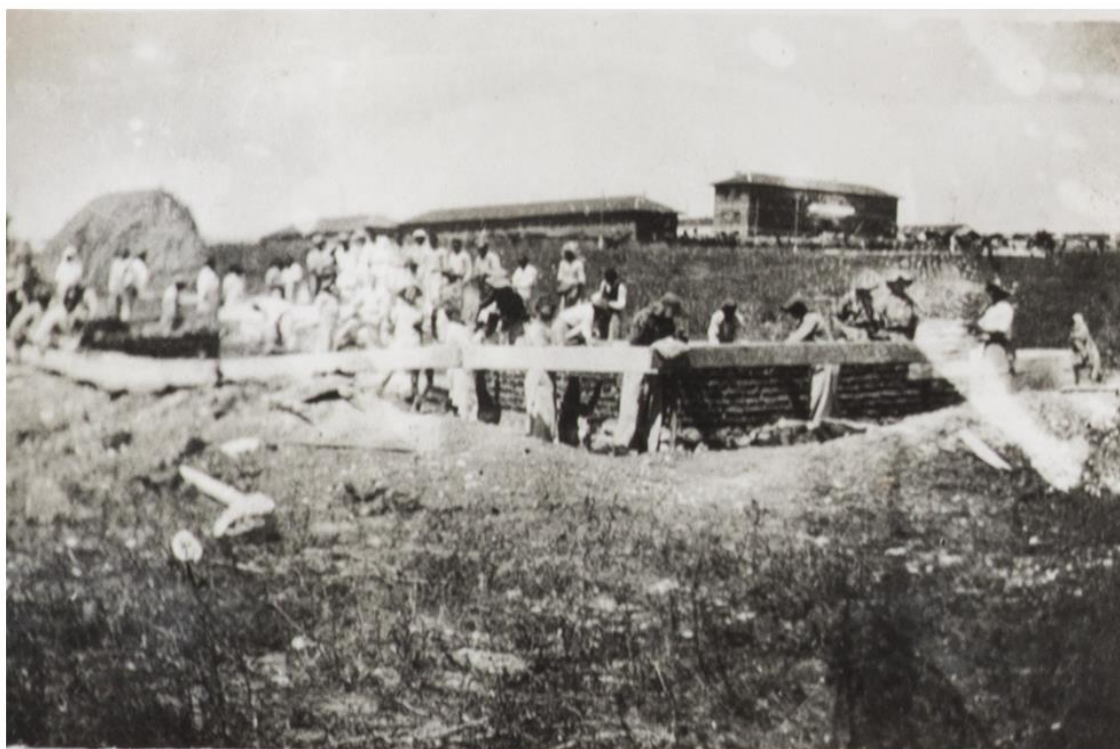
Fotoğraf 40

Fotoğraf 41

Fotoğraf 42

Fotoğraf 43

Fotoğraf 44

Fotoğraf 45

Fotoğraf 46

Fotoğraf 47

Fotoğraf 48

Fotoğraf 49

Fotoğraf 50

Fotoğraf 51

Fotoğraf 52

Fotoğraf 53

Fotoğraf 54

Fotoğraf 55

Fotoğraf 56

Fotoğraf 57

Fotoğraf 58

Fotoğraf 59

Fotoğraf 60

Fotoğraf 61. 1941 İlk Temele Doğru

Fotoğraf 62. 10.07.1941 Plana Başlarken

Fotoğraf 63. 10.07.1941 İlk Çivi

Fotograf 64. 10.07.1941 İlk Kazmayı Pazarören Ekibi Vuruyor

5.2. Tarım ve Ziraat Uygulamaları Fotoğrafları

Köy Enstitüsü fikrinin çıkmasındaki temel nedenlerden birisi, ülke nüfusunun %80'e yakın bir bölümünün köylerde yaşıyor olmasıdır. Köy halkının genel kültür alanında eğitilmesi ve tarım, hayvancılık gibi alanlarında verimi artıracak yöntemlerin öğretilmesi yoluyla köylerin kalkınması ve dolayısıyla ülkenin kalkınması amaçlanmıştır. Her enstitünün bulunduğu bölgenin özellikleri göz önünde bulundurularak uygulama bahçelerinde yetiştirilecek ürünler belirlenmiştir. Uygulama bahçeleri, öğrencilerin öğrendiği kuramsal bilgilerin deneyimlemesi amacıyla açılmışlardır. Örneğin, derste öğretilen verim artırma yöntemlerinden birisi olan ağaç aşıcılığı, uygulama bahçelerinde tecrübe ettirilmiştir. Mezun öğrenciler görevlendirildiği köylerde bu yöntemleri öğrencilerine ve köy halkına öğretmekle görevlidirler. Üretilen ürünler hem enstitülerin ihtiyaçları için kullanılırken hem de satılarak enstitüye gelir elde edilmektedir. Ağaç dikimi etkinliklerine ait fotoğrafların tamamında enstitü öğrencilerinin doğaya vermiş oldukları önemin tespiti yapılabilir.

Fotoğraf 65. 1942 - Harman

Fotoğraf 66. 1943 - Ekin İçin Hazırlık

Fotoğraf 67. 1942 - Kurak Sonu Tarlada

Fotoğraf 68. 1944 - Fidan Dikimi

Fotoğraf 69. 1944 - Enstitüü Ağaçlandırma Hazırlığı

Fotoğraf 70. 1943 - Çapa

Fotoğraf 71

Fotoğraf 72

Fotoğraf 73

Fotoğraf 74

Fotoğraf 75

Fotoğraf 76

Fotoğraf 77

Fotoğraf 78

Fotoğraf 79

Fotoğraf 80

5.3. Marangozluk Uygulamaları Fotoğrafları

Marangozluk uygulamaları, Köy Enstitüleri için önemli alanlar arasında yer almaktadır. Enstitülerde ihtiyaç duyulan her şeyin üretiminin yapılması temel amaçlar arasında yer almaktadır. Bu amaç doğrultusunda marangozluk işliğinin önemi de daha çok artmaktadır. Örneğin, binaların çatı kalıplarından, kapı ve pencerelerine, öğrencilerin bavullarından arı kovanlarına kadar her şey eğitmenler denetimindeki enstitülü öğrenciler tarafından yapılmıştır.

Fotoğraf 81

Fotoğraf 82

Fotoğraf 83

5.4. Hayvancılık ve Arıcılık Uygulamaları Fotoğrafları

Köy halklarının başlıca geçim kaynaklarından olan hayvancılık da enstitülerde üzerinde durulduğu önemli alanlar arasında yer almaktadır. Modern hayvancılık yöntemlerini uygulamaya dayalı sistemle öğrenen öğrenciler, öğretmen olarak gittikleri köylerde köy halkına yol gösterici olacaktır. Bulundukları bölgelere göre yetiştirilen hayvan türleri farklılık göstermektedir. Büyükbaş ve küçükbaş hayvancılığı sayesinde enstitülerin et ve süt ihtiyaçları karşılanmıştır. Arıcılık uygulamalarında arı yetiştiriciliğinin püf noktaları üzerinde durulmuştur. Tiftik keçisi yetiştiriciliği ile el sanatlarında ihtiyaç duyulan ipler elde edilmiştir. Kümes hayvanları yetiştiriciliği sayesinde enstitülerin yumurta ihtiyaçları karşılanmıştır. Büyükbaş hayvanlar aynı zamanda tarım aracı ve vasıta olarak da kullanılmıştır.

Fotoğraf 84

Fotoğraf 85

Fotoğraf 86

5.5. Demircilik Uygulamaları Fotoğrafları

Köy Enstitüleri'nde demircilik işliğı birkaç temel amaca hizmet etmektedir. Birinci amacı yapılarda kullanılacak malzemelerin üretilmesi, diğler amaçları ise gündelik kullanım için gerekli araç gereçleri ve tarım aletlerini üretmektir. Bu işlikte de, diğ işliklerde olduğı gibi eğitmen yahut usta öğretici eşliğinde işler yürütölmüştür.

Fotoğraf 87

Fotoğraf 88

5.6. Kültürel Aktivitelerin-Eğlencelerin ve Gezilerin Fotoğrafları

Köy Enstitüleri'nde öğrencilerin ilgi duydukları sanatsal alanlarla ilgili seçebilecekleri birçok güzel sanatlar dersleri bulunmaktaydı. Öğrenciler yeteneklerine göre bu dersleri almakla yükümlüydüler. Müzik alanında, keman, piyano, saz, akordeon ve mandolin gibi dersler yer almaktaydı. Âşık Veysel gibi sanatçılardan ders alarak müzik aletlerini çalmayı öğrenen öğrenciler yapılan eğlence, milli bayram ve diğer özel günlerde yeteneklerini sergileme fırsatı buluyordu. Güzel sanatları alanında verilmekte olan bir diğer önemli ders seçeneği ise tiyatrodur. Sahne deneyimi, öğrencilerin hitabetlerinin gelişmesinde ve özgüven duygularının kazanılmasında etkili olmuştur. Yine bu alanda sunulan derslerden birisi folklor dersleridir. Çeşitli yörelere özgü halk oyunlarını öğrenen öğrenciler, kültürlerin yok olmaması ve kuşaktan kuşağa aktarılmasında rol oynamışlardır. Tüm bu güzel sanatlar derslerinin öğrencilerin kişisel gelişimlerine katkısı buradaki önemli noktalardan birisidir.

Derslerin ve gündelik hayatın yorgunluğunu atmak için her fırsatta çeşitli aktiviteler düzenleniyordu. Fotoğraf 91'de yer alan ve iş bitimi yemeğe gitmeden önce eğlenen öğrenciler bu bilgiyi destekler niteliktedir. Bunların arasında gezilerde yer almaktaydı. Bu geziler bazen bir piknik, bazense bir yeri incelemek amacıyla yapılmaktaydı. Fotoğraf 86, 87,

88’de öğrencilerin Çubuk Barajı’nı incelemek için gittikleri faaliyete ait fotoğraflar yer almaktadır.

Fotoğraf 89. 1942 - Çubuk Barajı Yolunda

Fotoğraf 92

Fotoğraf 93. 1942 - Çevre İncelenirken

Fotoğraf 94. 1941 İşten Sonra Neşe

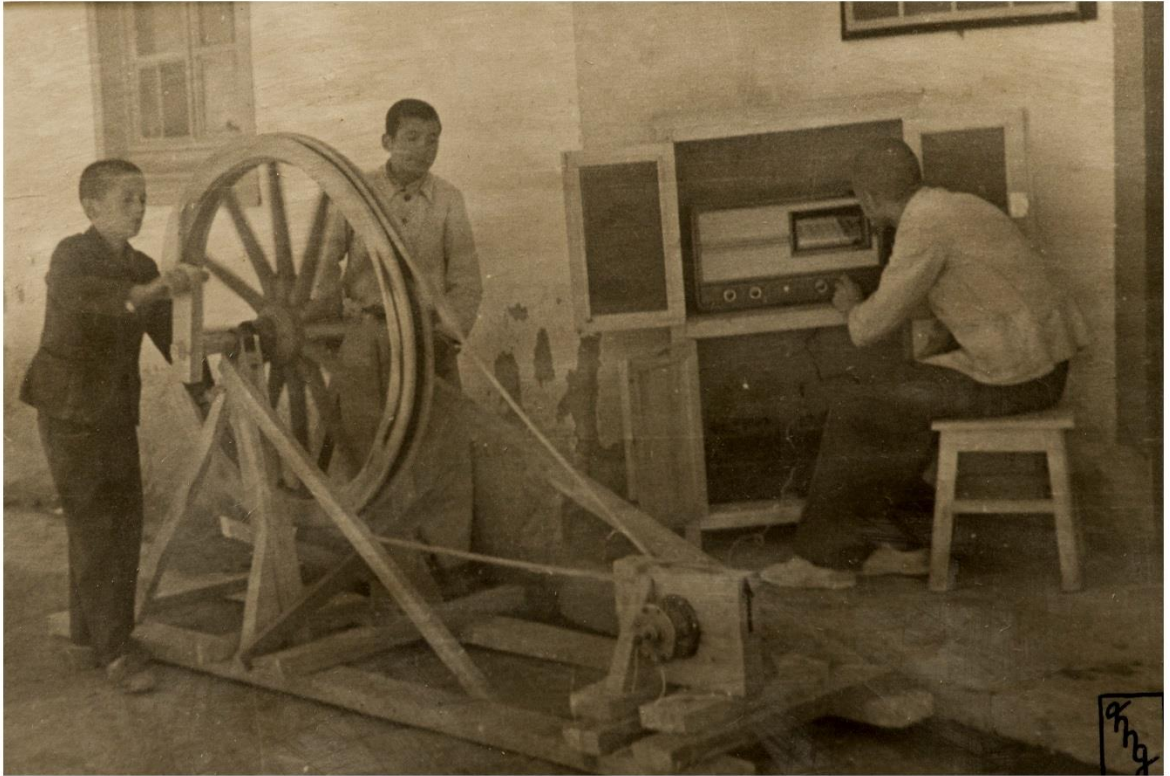

Fotoğraf 95

Fotoğraf 96

Fotoğraf 97. 1941- Radyo Dinlemek İçin

Fotoğraf 98

Fotoğraf 99

Fotoğraf 100

Fotoğraf 101

Fotoğraf 102

Fotoğraf 103

Fotoğraf 104

Fotoğraf 105

Fotoğraf 106

Fotoğraf 107

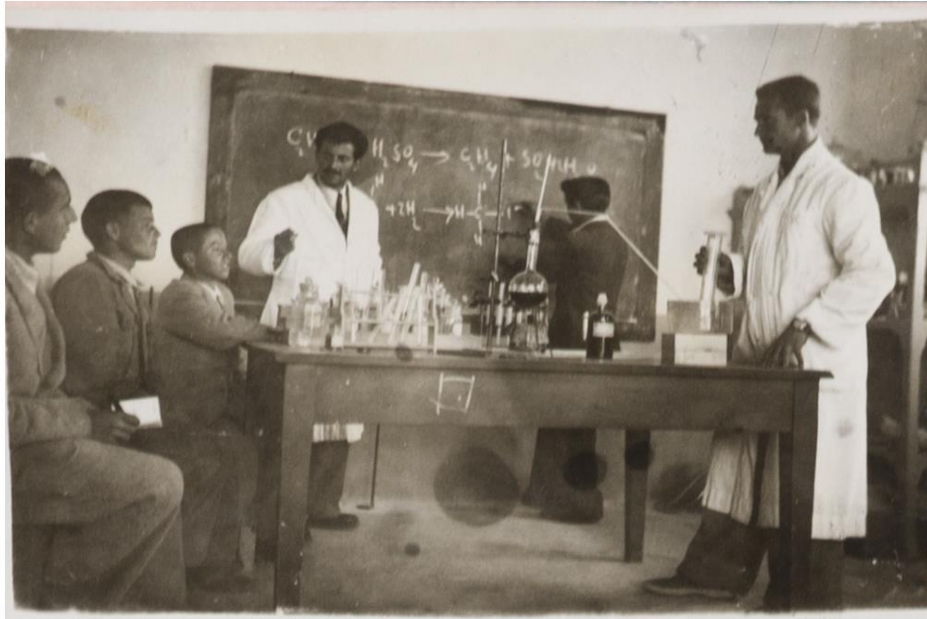

Fotoğraf 108

5.7. Dersliklerin ve Laboratuvarların Fotoğrafları

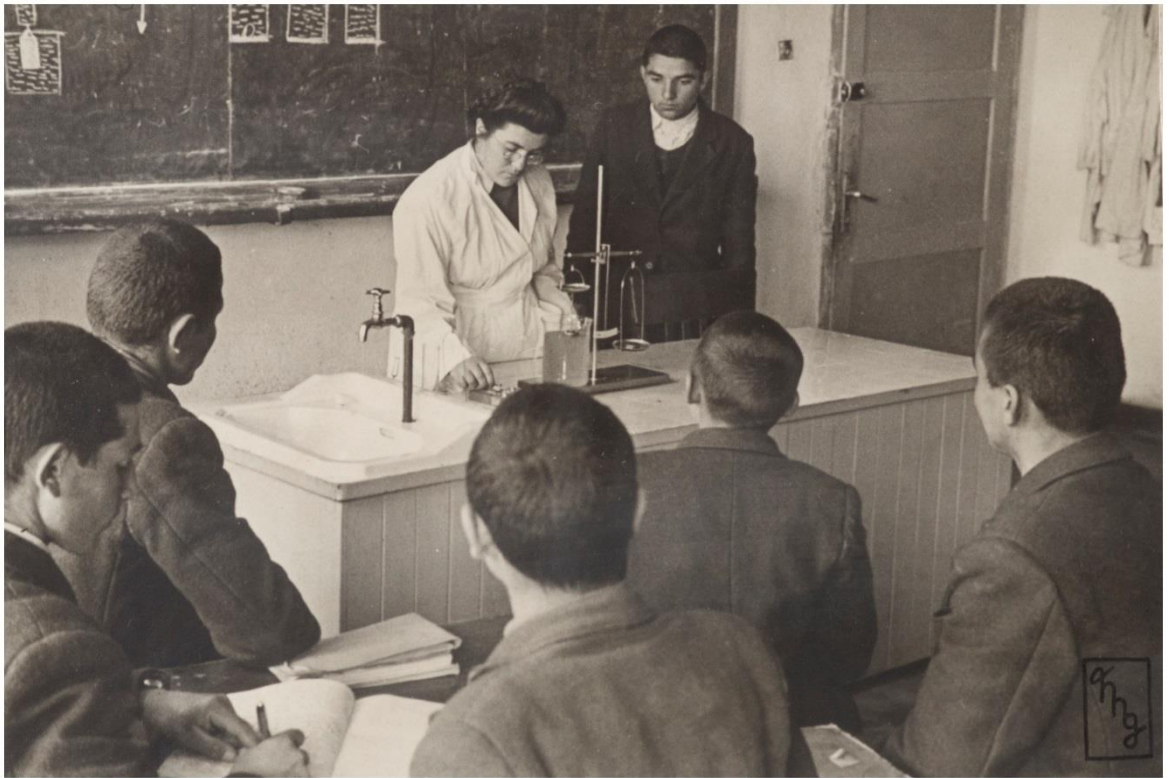
Köy Enstitüleri'nde derslerin teorik kısımları sınıflarda anlatılıyordu. Bunun yanı sıra deneysel dersler ise laboratuvarlarda yapılmaktaydı. Aşağıdaki yer alan fotoğraflar bu dersler esnasında kaydedilmiş görüntülerdir.

Fotoğraf 109

Fotoğraf 110. 1945 - Yazı Dersinde

Fotoğraf 111

Fotoğraf 112

5.8. Köy ve El Sanatları Uygulamaları Fotoğrafları

Köy Enstitüleri'nde Köy ve El Sanatları adı altında verilen dersler kız öğrencilerin el becerilerini geliştirmek ve bu alanlarda donanımlı hale gelmeleri için verilmiştir. Enstitünün bu alandaki ihtiyaçları bu alanda eğitim gören öğrenciler tarafından gerçekleştirilmiştir.

Fotoğraf 113

Fotoğraf 114

Fotoğraf 115

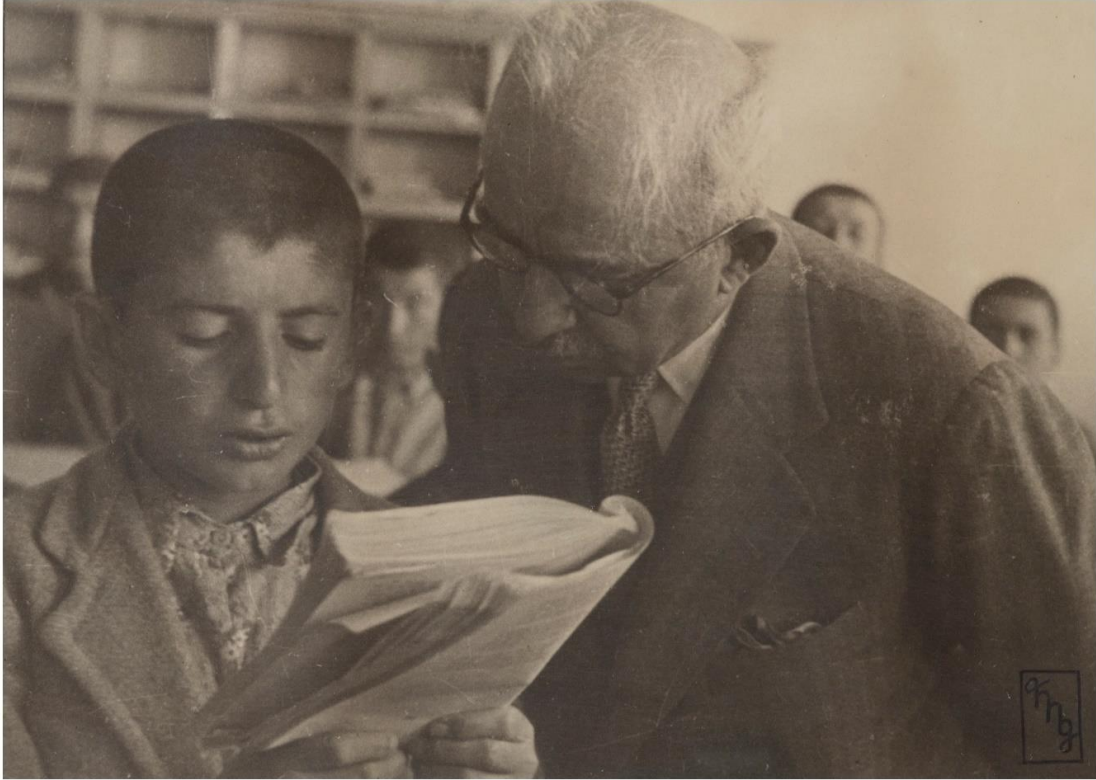
Fotoğraf 116

5.9. Milli Bayramlar, Törenler ve Devlet Büyüklerinin Ziyaretine Ait Fotoğraflar

Köy Enstitülerinde öğrenciler ulus millet bilinci doğrultusunda yetiştirilmekteydi. Görüşme yapılan kişilerin vurguladığı doğrultuda, bir işe başlamadan önce mutlaka Ziraat Marşı'nı okumaktaydılar. Bunun yanı sıra 17 Nisan Köy Enstitüleri Kanunu'nun kabulü, 19 Mayıs Atatürk'ü Anma Gençlik ve Spor Bayramı, 23 Nisan Ulusal Egemenlik ve Çocuk Bayramı, 29 Ekim Cumhuriyet Bayramı gibi önemli günler için etkinlikler düzenlenirdi. Güzel sanatlar derslerinde öğrenilenler, özel günlerde gösterilerin içeriklerini zenginleştirirdi.

Fotoğraf 117. 1942 Müdür Lütfü Engin Büyüğümüzden Direktif Alıyor

Fotoğraf 118. 1942 İnönü Dersimizde

Fotoğraf 119. 1942 Wendell L. Willkie Enstitümüzde

Fotoğraf 120. 1945 Saffet Arıkan Aramızda

Fotoğraf 121. 1946 Irak Kralı Naibi Emir Abdullah Aramızda

Fotoğraf 122. 1946 Lübnan Cumhurbaşkanı Beşare El Huri Aramızda

Fotoğraf 123

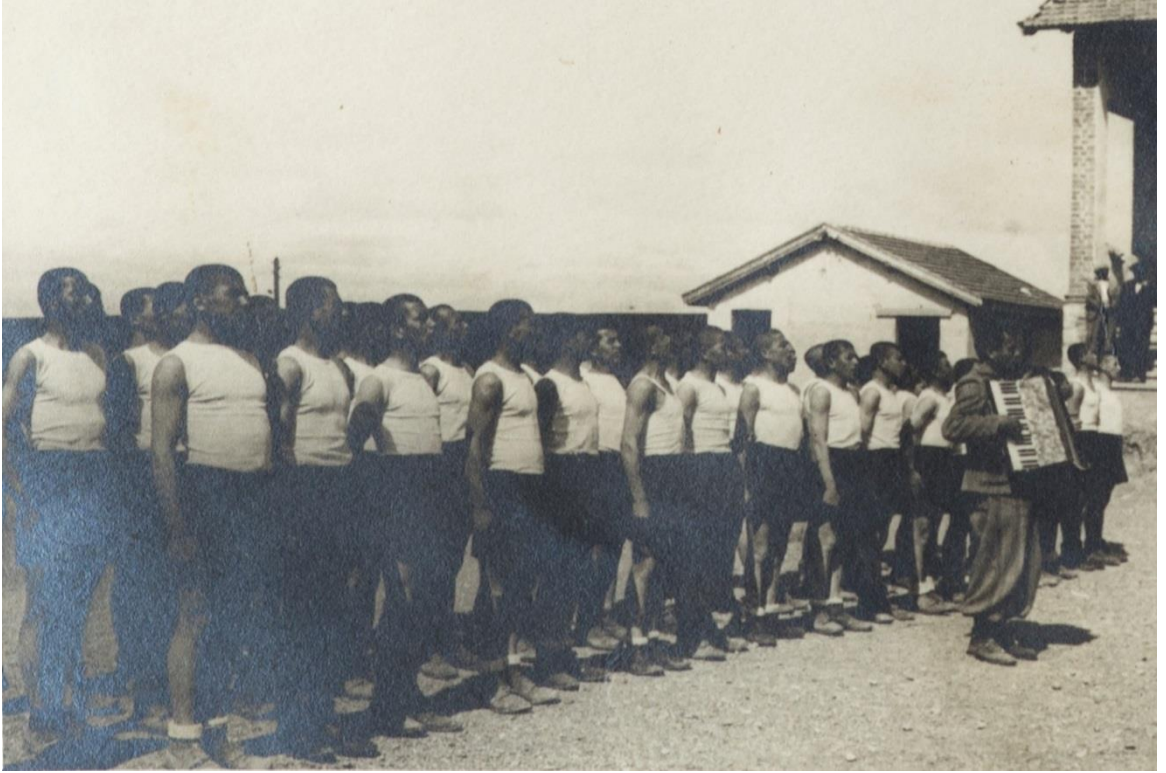

Fotoğraf 124. 19 Mayıs 1941

Fotoğraf 125. 19 Mayıs 1941

Fotoğraf 126. 19 Mayıs 1941

Fotoğraf 127. 19 Mayıs 1941

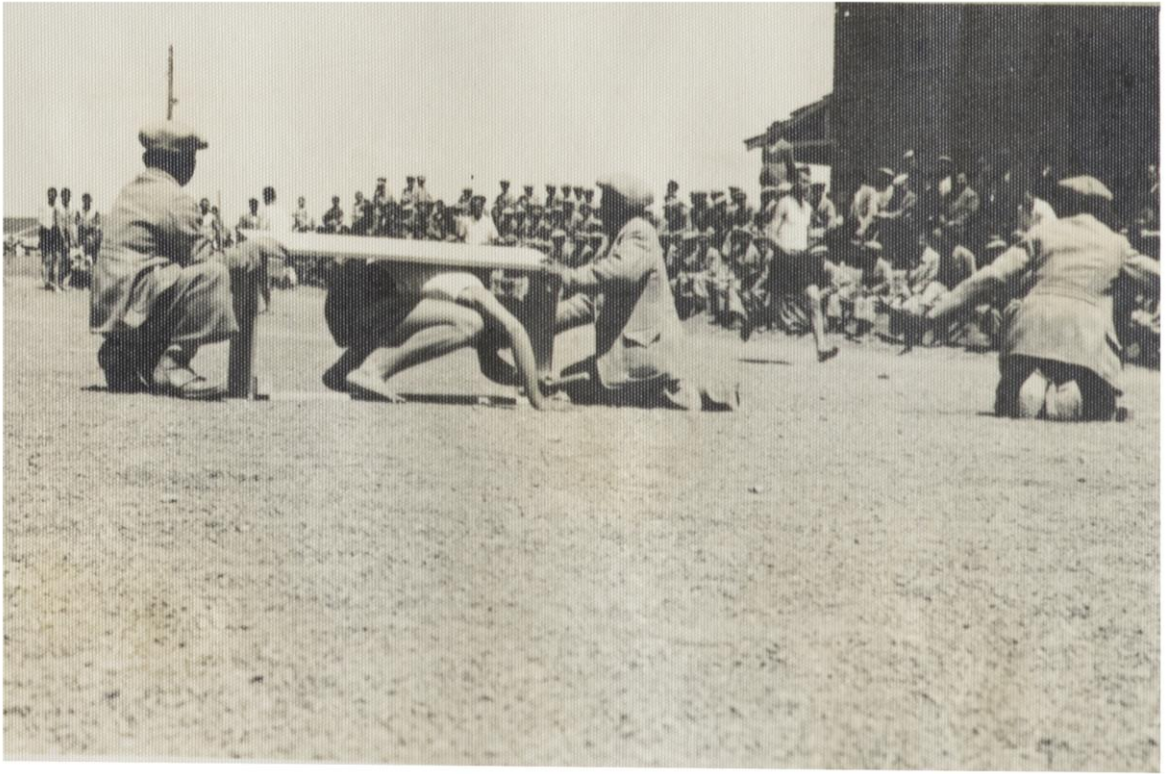

Fotoğraf 128. 19 Mayıs 1941

Fotoğraf 129. 19 Mayıs 1941

Fotoğraf 130. 19 Mayıs 1941

Fotoğraf 131. 19 Mayıs 1941

Fotoğraf 132. 19 Mayıs 1941

Fotoğraf 133. 19 Mayıs 1941

Fotoğraf 134. 19 Mayıs 1941

Fotoğraf 135. 19 Mayıs 1941

Fotoğraf 136. 17.04.1947

Fotoğraf 137. 17.04.1947

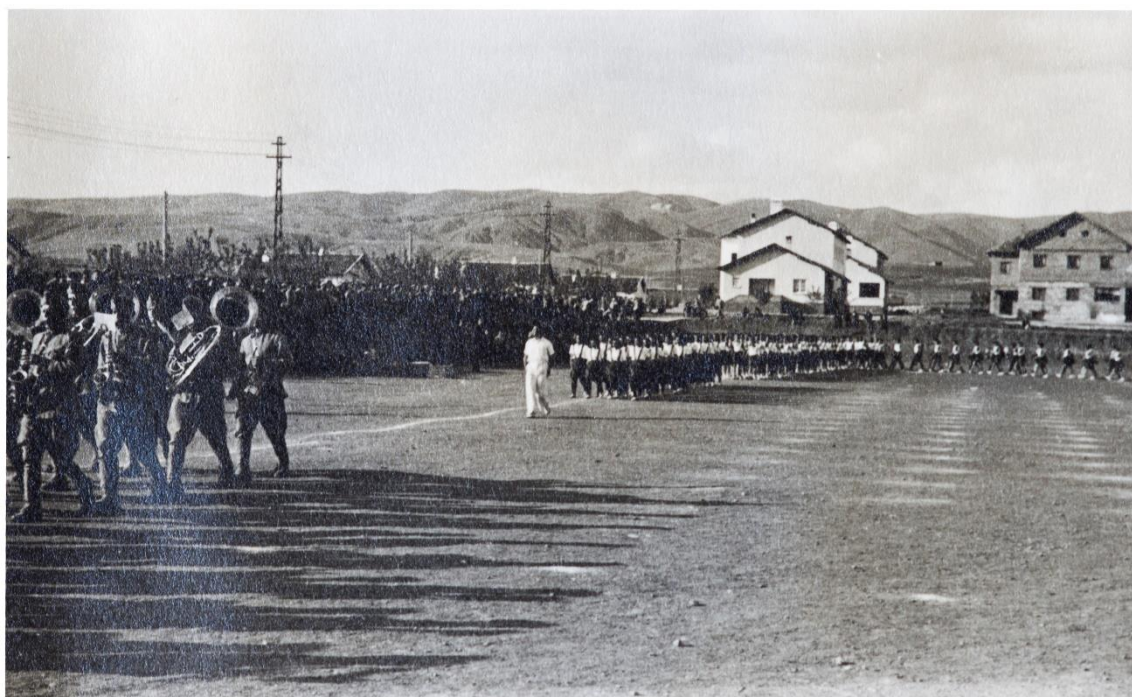

Fotoğraf 138. 17.04.1947

Fotoğraf 139. 17.04.1947

Fotoğraf 140. 17.04.1947

Fotoğraf 141. 17.04.1947

Fotoğraf 142. 17.04.1947

Fotoğraf 143. 17.04.1947

Fotoğraf 144. 17.04.1947

Fotoğraf 145. 17.04.1947

Fotoğraf 146. 17.04.1947

Fotoğraf 147. 17.04.1947

Fotoğraf 148. 17.04.1947

Fotoğraf 149. 17.04.1947

Fotoğraf 150. 17.04.1947

Fotoğraf 151. 17.04.1947

Fotoğraf 152. 17.04.1947

Fotoğraf 153. 17.04.1947

Fotoğraf 154. 17.04.1947

Fotoğraf 155. 17.04.1947

Fotoğraf 156. 17.04.1947

Fotoğraf 157. 17.04.1947

Fotoğraf 158. 17.04.1947

Fotoğraf 159. 17.04.1947

Fotoğraf 160. 17.04.1947

Fotoğraf 161. 17.04.1947

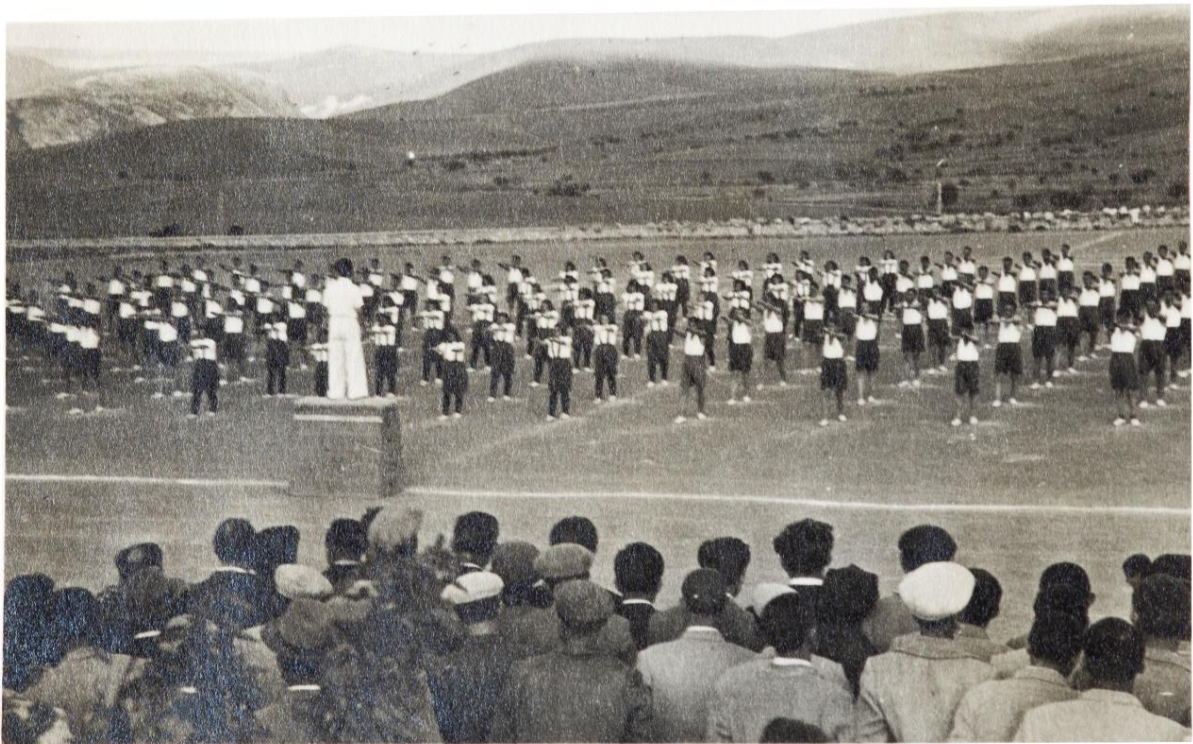

Fotoğraf 162. 17.04.1947

Fotoğraf 163. 17.04.1947

Fotoğraf 164. 17.04.1947

Fotoğraf 165. 17.04.1947

Fotoğraf 166. 17.04.1947

Fotoğraf 167. 17.04.1947

Fotoğraf 168. 17.04.1947

Fotoğraf 169. 23.04.1947

Fotoğraf 170. 23.04.1947

Fotoğraf 171. 23.04.1947

Fotoğraf 172. 23.04.1947

Fotoğraf 173. 23.04.1947

Fotoğraf 174. 23.04.1947

Fotoğraf 175. 23.04.1947

Fotoğraf 176. 23.04.1947

Fotoğraf 177. 23.04.1947

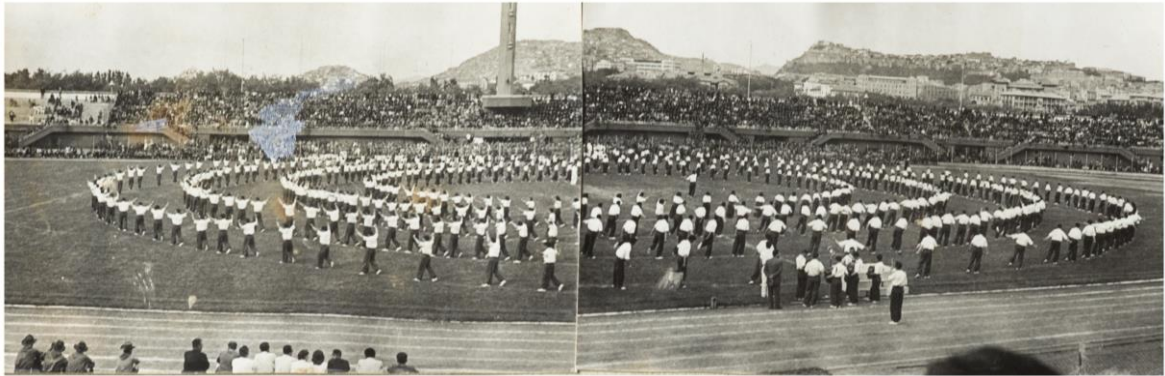

Fotoğraf 178. 23.04.1947

Fotoğraf 179. 23.04.1947

Fotoğraf 180. 19 Mayıs 1947

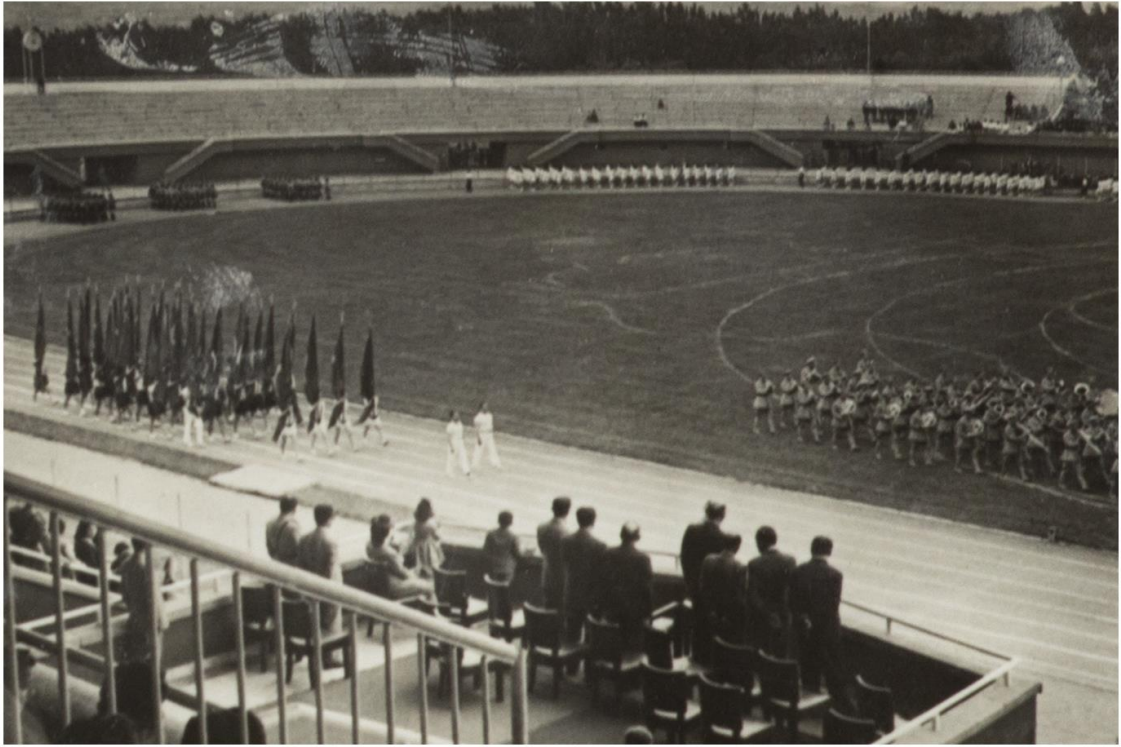

Fotoğraf 181. 19 Mayıs 1947

Fotoğraf 182. 19 Mayıs 1947 stadyum

Fotoğraf 183. 19 Mayıs 1947 stadyum

Fotoğraf 184. 19 Mayıs 1947

Fotoğraf 185. 19 Mayıs 1947

Fotoğraf 186. 19 Mayıs 1947

Fotoğraf 187. 19 Mayıs 1947

Fotoğraf 188. 19 Mayıs 1947

Fotoğraf 189. 19 Mayıs 1948

Fotoğraf 190. 19 Mayıs 1948

Fotoğraf 191. 19 Mayıs 1948

Fotoğraf 192. 17.04.1948

Fotoğraf 193. 17.04.1948

Fotoğraf 194. 17.04.1948

Fotoğraf 195. 17.04.1948

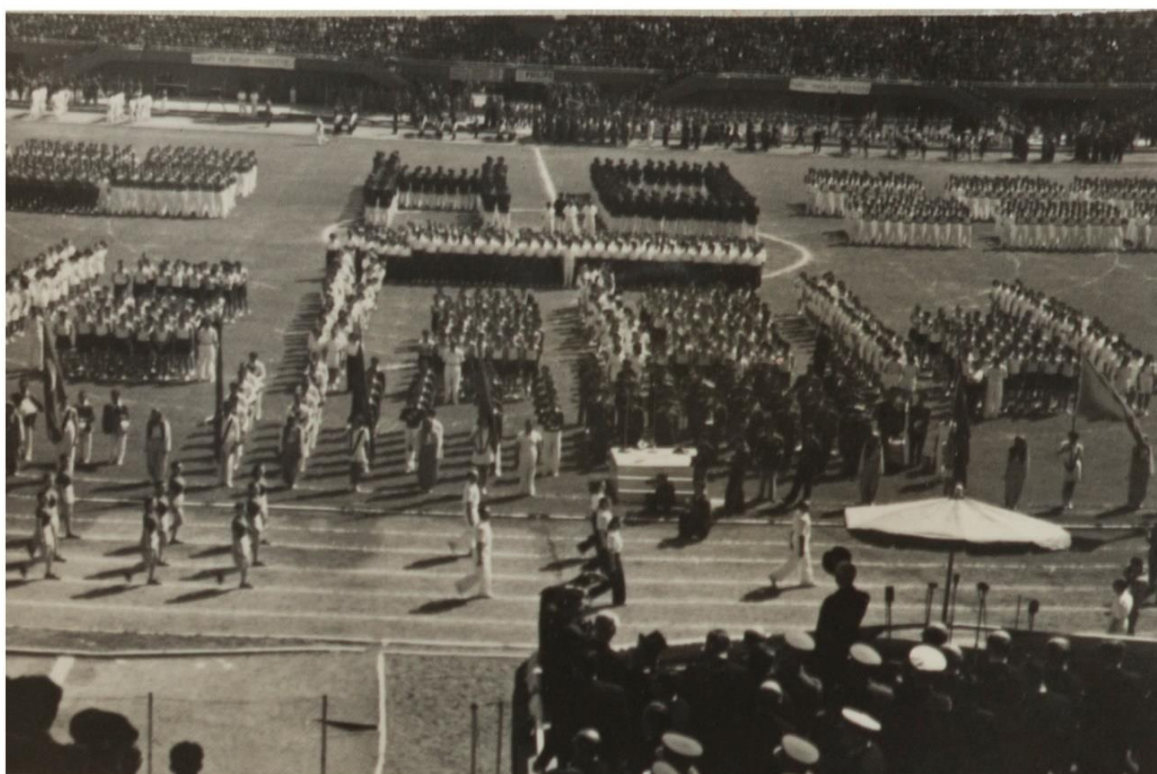

Fotoğraf 196. 17.04.1948

Fotoğraf 197. 17.04.1948

Fotoğraf 198

Fotoğraf 199

Fotoğraf 200

Fotoğraf 201

Fotoğraf 202

Fotoğraf 203

Fotoğraf 204

Fotoğraf 205

Fotoğraf 206

Fotoğraf 207

Fotoğraf 208

Fotoğraf 209

Fotoğraf 210

Fotoğraf 211

Fotoğraf 212

Fotoğraf 213

Fotoğraf 214

Fotoğraf 215

Fotoğraf 216

Fotoğraf 217

Fotoğraf 218

Fotoğraf 219

Fotoğraf 220

Fotoğraf 221

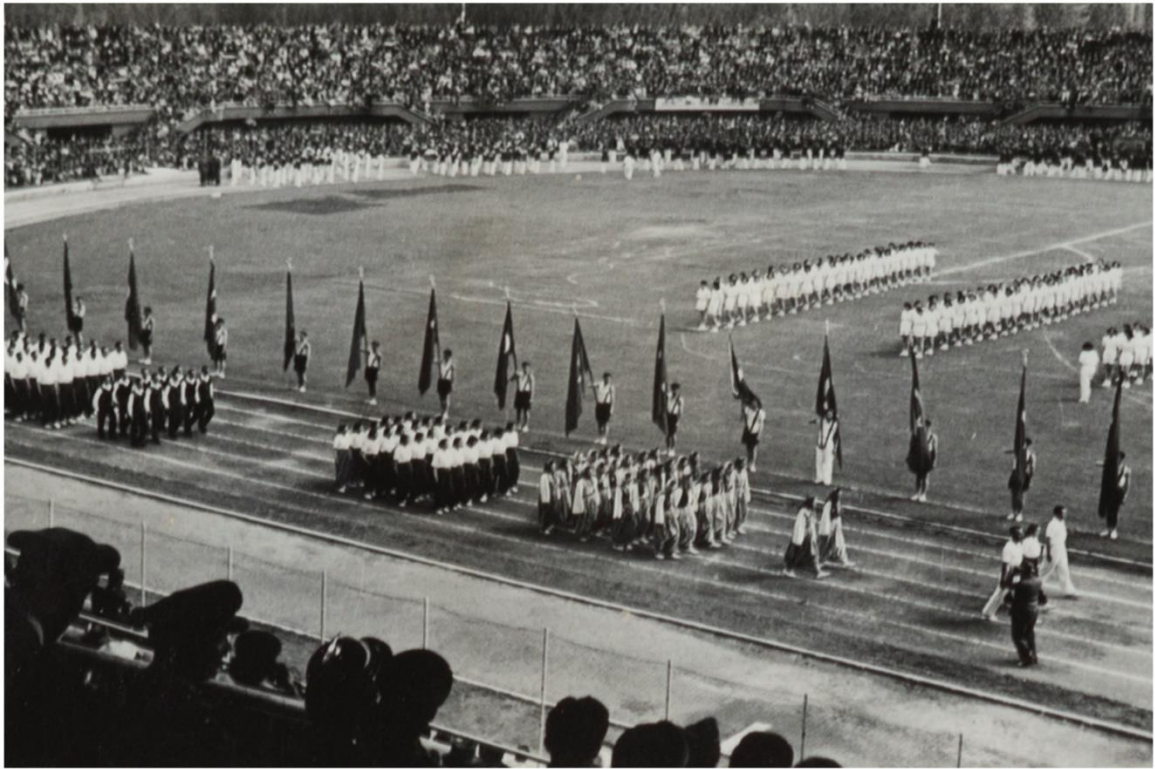

Fotoğraf 222

Fotoğraf 223

Fotoğraf 224

Fotoğraf 225

Fotoğraf 226

Fotoğraf 227

Fotoğraf 228

Fotoğraf 229

Fotoğraf 230

Fotoğraf 231

Fotoğraf 232

Fotoğraf 233

Fotoğraf 234

Fotoğraf 235

Fotoğraf 236

Fotoğraf 237

Fotoğraf 238

Fotoğraf 239

Fotoğraf 240

Fotoğraf 241

Fotoğraf 242

Fotoğraf 243

Fotoğraf 244

Fotoğraf 245

Fotoğraf 246

Fotoğraf 247

Fotoğraf 248

5.10. Spor Etkinliklerine Ait Fotoğraflar

Köy Enstitüleri'nde tüm derslerin yanında, sağlıklı yaşam için önemi büyük olan spor aktiviteleri de yapılmaktaydı. Her sabah kalkındığında güne sporla başlanırdı. Güzel sanatlar ve müzik derslerinde olduğu gibi çeşitli spor dalları öğrencilere sunulmaktaydı. En çok tercih edilen sporlar arasında güreş, voleybol ve futbol yer almaktaydı. Yapılan etkinlik, gösteri ve eğlencelerde spor gösterilerine yer verilmekteydi. Yapılacak spor etkinliğinde mevsim şartlarına göre aktiviteler seçilmekteydi. Örneğin, kış aylarında yapılan kayak sporu etkinliklerin başında yer almaktaydı.

Fotoğraf 249

Fotoğraf 250. 1942 Biraz da Oyun

Fotoğraf 251

Fotoğraf 252

Fotoğraf 253

Fotoğraf 254

Fotoğraf 255

Fotoğraf 256

Fotoğraf 257

Fotoğraf 258

Fotoğraf 259

Fotoğraf 260

Fotoğraf 261

Fotoğraf 262

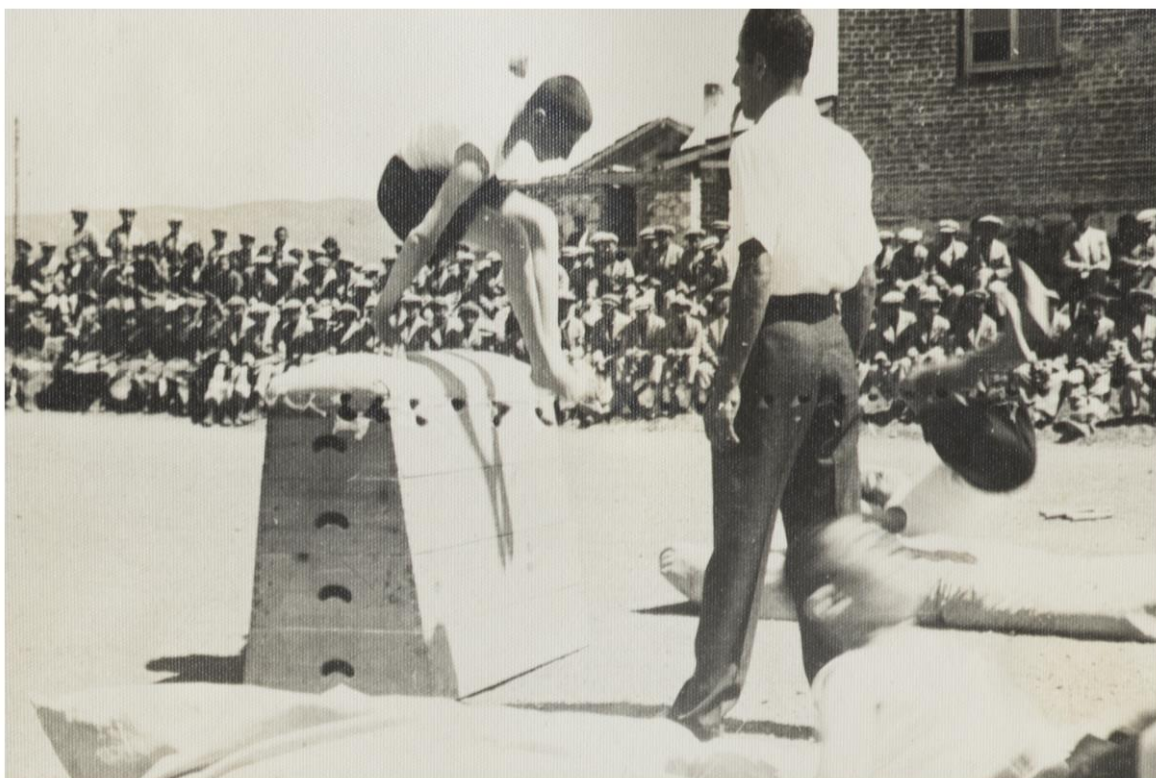

Fotoğraf 263

Fotoğraf 264

Fotoğraf 265

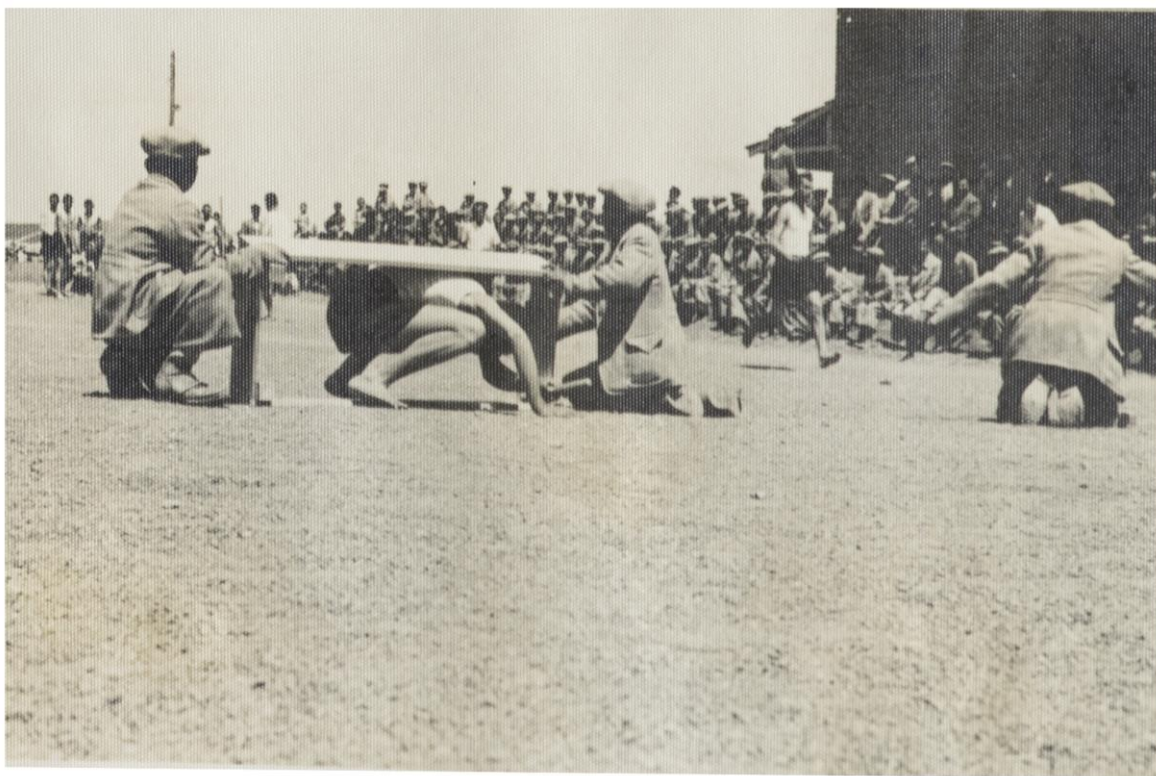

Fotoğraf 266

Fotoğraf 267

Fotoğraf 268

Fotoğraf 269

Fotoğraf 270

Fotoğraf 271

Fotoğraf 272

Fotoğraf 273

Fotoğraf 274

Fotoğraf 275

Fotoğraf 276

Fotoğraf 277

Fotoğraf 278

Fotoğraf 279

Fotoğraf 280

Fotoğraf 281

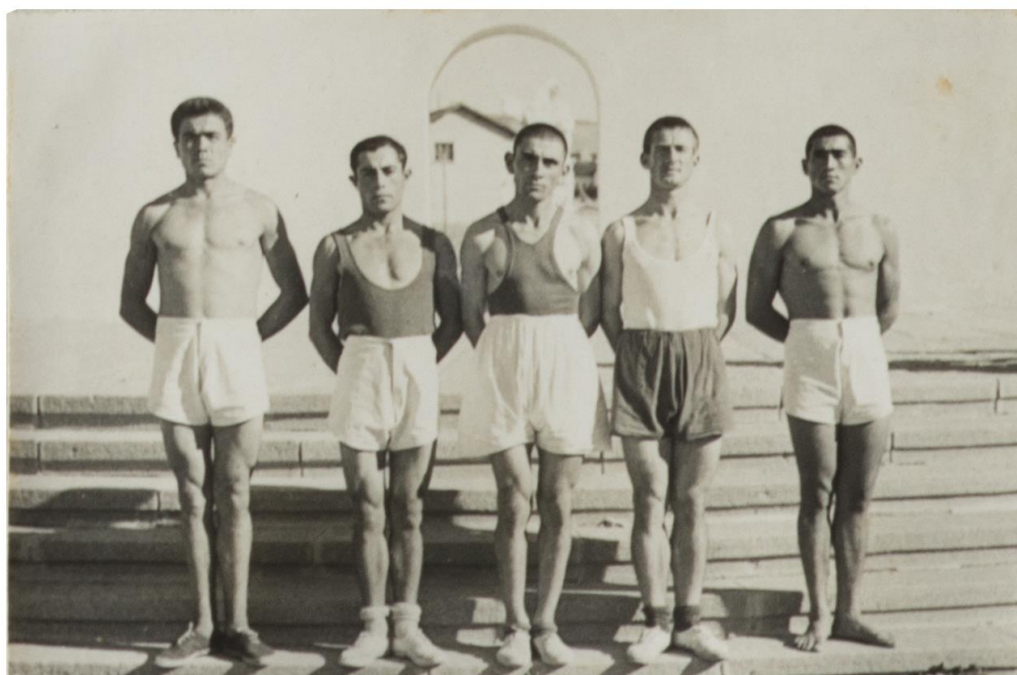

Fotoğraf 282

Fotoğraf 283

Fotoğraf 284

5.11. Hasanoğlan Köy/Yüksek Köy Enstitüsü'ne Ait Diğer Fotoğraflar

Bu bölümde, sayıları kategorize edilebilmek için yetersiz olan ve künye bilgisi olmadığı için sınıflandırılmayan fotoğraflar yer almaktadır. Bu fotoğraflar içinde enstitü mensuplarının hatıra amaçlı çektiirmiş oldukları tahmin edilen fotoğraflar, enstitünün genel görünümünü gösteren fotoğraflar gibi birçok önemli olduğu düşünülen yer almaktadır.

Fotoğraf 285. 1941 İlk Yılın Güçlükleri

Fotoğraf 286. 05.07. 1941 Öğretmen Çadırları

Fotoğraf 287. 15.07.1941 Çadırda

Fotoğraf 288. 1941 İlk Çamaşırılık

Fotoğraf 289. 1941 Çetin Günler

Fotoğraf 290. 1949 Enstitüde Kış

Fotoğraf 291

Fotoğraf 292

Fotoğraf 293

Fotoğraf 294

Fotoğraf 295

Fotoğraf 296

Fotoğraf 297

Fotoğraf 298

Fotoğraf 299

Fotoğraf 300

Fotoğraf 301

Fotoğraf 302

Fotoğraf 303

Fotoğraf 304

Fotoğraf 305. 1942 Enstitüye İlk Gelen Kızlar

Fotoğraf 306. 1942 Atış Talimleri

Fotoğraf 307. 1942 Enstitüde İlk Gün

Fotoğraf 308. 1942 Son Ekip Dönüş Yolunda

Fotoğraf 309. 1941 İlk Günlerin Nakil Vasıtalarından

Fotoğraf 310. 1942 Yeni Öğrenciler

6. GÖRÜŞMELER

Çalışmanın bu bölümünde Hasanoğlu Köy Enstitüsü, Hasanoğlu Yüksek Köy Enstitüsü ve Hasanoğlu İlköğretmen Okulu'ndan mezun olan toplam 3 kişi ile yüz yüze yapılan görüşmelere yer verilmiştir. Görüşme süreci 15 Kasım 2017 tarihinde Hasanoğlu Köy Enstitüsü kampüsü ziyareti ile başlamıştır. Ziyaret süresince kampüs içerisinde gönüllü rehberlik yapan emekli öğretmen Ali Kınacı'dan bilgi alınmış ve bu çalışma hakkında bilgi aktararak görüşme talep edilmiştir. 28 Ekim 2019 tarihinde Hasanoğlu Köy Enstitüsü açık hava tiyatrosunda görüşme soru cevap şeklinde gerçekleştirilmiştir.

Bu çalışma için yapılan araştırmalar sonucunda, Çağdaş Eğitim ve Köy Enstitüleri Vakfı başkanı Erdal Atıcı ile tanışılmış ve çalışma hakkında bilgi aktarılmıştır. Görüşme yapılabilecek kişilerin bilgisi talep edilmiş ve Abdullah Özkucur ismi bu görüşmeden elde edilmiştir. Kendisine çalışma hakkında bilgiler aktarılmış ve ilk görüşme tarihi 9 Kasım 2019 olarak belirlenmiştir. Fakat 9 Kasım 2019'da yapılan görüşmede Abdullah Özkucur, sağlık sorunları ve yaşından dolayı kulaklarının iyi duymadığını, sorulan cevaplara yeterli cevap veremeyeceğini ve soruların kendisine iletdikten sonra görüşmenin daha sağlıklı olacağı önerisinde bulunmuştur. Görüşme 20 Kasım 2019 tarihine ertelenmiştir. Belirlenen günde Abdullah Özkucur ile görüşme yapmak için evine gidilmiştir. Yine Abdullah Özkucur'un önerisi üzerine görüşmede soru cevap şekli uygulanmamış, tarihsel bütünlük içerisinde soruların cevapları verilerek gerçekleştirilmiştir.

Naci Tataroğlu ile 9 Kasım 2019 tarihinde Çağdaş Köy Enstitüleri ve Eğitim Vakfı'nda tanışılmıştır. Tez çalışması ile ilgili bilgilendirme yapılar görüşme talebi iletilmiştir. 27 Kasım 2019 tarihinde evine gidilerek görüşme gerçekleştirilmiştir. Tez kapsamındaki tüm görüşmeler soru cevap şeklinde tamamlanmış, araştırma kapsamında görüşülen kişilerin izni alınarak kamera kaydı eşliğinde not tutulmuştur. Sorulara verilen cevaplar olduğu gibi metne aktarılmıştır.

6.1. Ali Kınacı

Adınız, soyadınız, doğum bilgileriniz?

Ben, Ali Kınacı. 12 Mart 1947 Hasanoğlu doğumluyum. Doğma büyüme bu köylüyüm. İlkokulu ortaokulu ve öğretmen lisesini burada tamamladım. 65-66 yılında mezun

olarak öğretmen oldum. 94 yılında emekli oldum. Evliyim ve iki çocuğum var. 1994'e kadar bütün öğretmen örgütlerinin içinde bulundum. Türkiye Öğretmenler Sendikası ve Tüm Öğretmenler Birleşme ve Dayanışma Derneği'nin üyesi oldum. 28 Mayıs 1990 da kurulan ilk resmi kamu görevlileri sendikası olan Eğitim İş'in kurucularından birisiyim.

Burası ilk kurulduğunda Köy Enstitüleri idi. Bunun içinde dört tane bölüm vardı. Eğitim bölümü, sağlık bölümü, köy enstitüsü öğretmen ve yüksek köy enstitüsü bölümü vardı. 27 Ocak 1954 te Köy Enstitüleri kapatılınca adı ilköğretmen okulları olarak devam etti. Bizim burası da Hasanoğlan İlköğretmen Okulu oldu. Yapılan önemli bir değişiklikte kızların ayrılması oldu. Sadece erkek öğretmen okulu olarak 56 yılına kadar sürdü. 56 yılında okul müdürü Atatürk ismini ekleyerek Hasanoğlan İlköğretmen Okulu adını aldı. Bu durum 1974-1975 eğitim yılında okul kapatılana dek sürdü. Ondan sonra öğretmen okulu haline geldi. 1989'dan sonrada Anadolu öğretmen lisesi adını aldı. 2010 yılında öğretmen okulları kaldırıldı. Tarihçesi bu şekilde idi. O dönemde bulunan 21 Köy Enstitüsü bu şekilde değişikliğe uğradı. Bazılarının adlarını değiştirdiler. Mesela Çifteler Köy Enstitüsü'nün adı Yunus Emre İlköğretmen Okulu oldu. Fakat Hasanoğlan aynı isime kaldı.

Mezun olduğunuz okul ve mezuniyet yılınız?

1966 yılında Hasanoğlan İlköğretmen okulundan mezun oldum.

Hasanoğlan Köy Enstitüsü ile tanışmanız nasıl oldu?

Bizim zamanımızda ortaokul yoktu burada. Öğretmen çocukları da ortaokula gidecek. Onun için bu okulun bünyesinde bir ortaokul açıldı. Köyden de okumak isteyenleri bu ortaokula kabul ettiler. Böylelikle ortaokulu da bu okulun içerisinde okumuş olduk. Yani öğretmen çocuklarına tanınan haktan bizler de yararlanmış olduk. Son sınıfa geçtiğimiz yıl 15 kişiydik. 15 kişiden 5 tanesi öğretmen çocuklarıydı. Onları öğretmen okuluna direkt aldılar. Bizlerden ise sınav yoluyla 1 kişi seçtiler. Sınavı kazanan ben oldum. O yıllarda torpil denen olay yaşanmıyordu. O kurumun yapmış olduğu sınavda da torpil yapılmadığını anlamış oldum. 1990 yılında kurulan Eğitim İş Sendikası ile Hasanoğlan Köy Enstitüsü'nün ne olduğunu o zaman öğrenmeye başladım. O zamana kadar sadece adını biliyordum. Sendikada görev aldığım dönemlerde gittiğimiz her yerde Hasanoğlan Köy Enstitüsü ile ilgili bilgiler anlatmamız isteniyordu. O dönem MEB'den izin alarak burada memur gibi çalışarak 3 ayda bütün arşivleri inceledim. Gördüm ki burada efsane yaratılmış, çok önemli bir destan yazılmış. Köy Enstitüleri bir ihtiyaçtan dolayı kuruldu. Halkın %15 kadarı şehirde, %85 kadarı ise

köylerde yaşamaktaydı. Atatürk yabancı uzmanları Türkiye’de inceleme yapmaları için getirdiğinde verilen raporlarda ‘bu yapı ile modern devletin kurulamayacağı, ancak halkın okuryazar hale getirilmesi ile bu sorunun çözüleceği’ ibaresi yer alıyor. Bunun başka ülkelerdeki köyler örnek alınarak yapılması imkânsızdır. Çünkü her köyün bulunduğu coğrafya ve şartlar göz önünde bulundurularak planlamaların yapılması ile başarı elde edilebilir bir unsur haline gelecektir. Zaten Atatürk de bunun bilincinde. Köy Enstitüleri’ni Kurtuluş Savaşı’na benzetebiliriz. İkisinde de ortak olan yoktan var etme olayıdır. Köy Enstitüleri’nin temeli 1936’lara dayanır. Askerde hem eski yazıyı hem de yeni yazıyı okuyabilen insanları seçerek eğitimden geçiriyorlar. Diyorlar ki, bu kişilerin okuma yazmalarını geliştirelim, nüfusu 1-500 arasında olan köylerine gittikleri zaman akşamları kurs açsın kadın erkek herkese okuma yazma öğretsinler. Bu kişilerin köylerinde açtıkları kurs sayesinde mısır patlağı gibi okuma yazma bilen sayısı her yerde artıyor. Bu olumlu gelişme sonrasında askerde seçilen okuma yazma bilen bireyleri 10 aylık bir kurstan geçirerek eğitmen yapma fikri ortaya çıkıyor. Kursu alınan kişiler tercih edecekleri köylerde görevlendirileceklerdir. 1936 yılında başlayan bu uygulamayla 8000 civarında eğitmen yetiştiriliyor. Bu uygulama 1960’a kadar devam etseydi 20.000 köyün tamamının eğitmen sorunu çözülecekti. Hasanoğlu Köy Enstitüsü’nün alanına Kırşehir, Çorum, Çankırı ve Ankara giriyor. Toplamda 306 kişi mezun veriyor. Bu yörede nüfusu 1-500 arasında olan 1400-1500 köy var. Eğer bu sistem devam etmiş olsaydı 1960 yılına kadar bu köylerin eğitmen sorunu da çözülmüş olacaktı.

Köy Enstitüleri ihtiyaçtan doğduğu için, o ihtiyacı karşılayacak çözümü net ortaya koyuyor. Halkın %85’inin köylerde yaşadığı bir topluma göre hizmet veriyor. Bugün bunun tam tersi bir durumla karşı karşıyayız. Şu anda köylerde yaşayan insan sayısı %30, şehirlerde yaşayan insan sayısı %70’ler civarındadır. Köylerde yaşayan insanlar bilinçsiz göç sonucu köylerini terk ettiler ve şehirlerdeki varoş adı verilen yerleri oluşturdular. Bugün Türkiye’nin önemli sorunu da bu varoşlardır.

Köy Enstitüleri eğittiği bireylerin köylerle bağıni asla koparmamıştır. Köyde yaşayan insanlara kılavuzluk ederek eğitim ve gelişimlerine katkı sağlayarak, modern ve verimli üretime yönlendirilmesi amaçlanmıştır. İsmail Hakkı Tonguç da sık sık Hasanoğlu Köy Enstitüsü’nü ziyaret etmiş. Bir gün çok düşünceliymiş Tonguç. Denizli’den Hasan Güler isminde bir öğrenci ‘öğretmenim neden bu kadar düşüncelisiniz?’ sorusunu yöneltmiş. O da bu çocuktur deyip asla geçiştirmemiş. Tonguç, ‘Ben Diyarbakır Dicle Köy Enstitüsü’nü 130.000-140.000 liraya kurdum. Elektriği için 40.000 lira para istiyorlar. Bunu da devlet

karşılayamıyor. Ben bu elektriği nasıl kuracağım onu düşünüyorum’ sözlerini öğrenciye yöneltir. Bunun üzerine öğrenciden ‘ben bu işi hallederim’ cevabı gelmiş. Tonguç bunu nasıl yapacağını öğrenciye sorunca, öğrenci küçük bir hesap yaparak yaklaşık 10.000 lira tutacak malzemenin alınması durumunda kurulumu kendisinin yapacağını söylemiştir. Tonguç, şüphesiz bir şekilde çocuğu Diyarbakır’a gönderiyor. Dicle Köy Enstitüsü müdürü çocuğu karşısında görünce, işin büyüklüğünden dolayı bu işi yapamayacağını düşünerek çocuğu 2-3 gün bekletmiştir. Tonguç ile iletişim kuruyor. Tonguç enstitü müdürü Nafiz Bey’e, çocuğun istediği her şeyin temin edilmesinin direktifini veriyor. Nafiz Bey aldığı cevap sonrasında bir araç tutuyor ve Urfa, Mardin, Diyarbakır yöresindeki direk yapılabilecek ağaçların getirilmesini sağlıyor. 3 gün yapılan çalışma sonrasında Dicle Ergani’de ışıkların yanması ile bütün Diyarbakır bayram ediyor. Denizlili Hasan, Hasan Ağabey oluyor. Arıza gerçekleşmesi ihtimaline karşı birkaç gün daha kalmasını istiyorlar. Hasan Güler Ankara’ya döndükten 15 gün sonra sistem arıza veriyor ve sorun çözülüyor. Hasan’a ulaşıyorlar, tekrar Dicle’ye çağırıyorlar. Hasan giderek arızayı gideriyor. Öğretmenin öğrencisine böyle bir güveni var. Bunun sonucunda da öğrenci kendisine güveniyor. Bu aşılandıktan sonra başarı kendiliğinden açığa çıkıyor.

Köy Enstitüleri’nin fikir babası İsviçreli Pestalozzi’dir. 1789 Fransız Devrimi’nin eğitim öncüsüdür. Pestalozzi çamurda yatan insanları kurduğu çeşitli atölyelerde çalıştırarak karşılığında yemek yediyor. Bu da üretime katkı sağlıyor. Ustalaştığı zaman, ‘sen artık usta oldun, git şehirde bir dükkân aç ve bu işi yürüt’ diyor. Pestalozzi, İsmail Hakkı Tonguç’un da örnek aldığı önemli bir insandır.

İçerisinde sorun çözme özelliği vardır Köy Enstitüleri’nin. Sorunun altında ezilme yoktur, sorunu çözme vardır. O zaman bu okullarda görev alan insanlar da idealist insanlar. Bütün öğretmen ve öğrencilerle bilinçli ve kararlı bir şekilde oluşturulan sistem işleyiştir. Buradaki eğitimin temeli iş eğitime dayanmaktadır. İnsanı iş içinde iş yolunda iş için eğitmek yatıyordu. Tüm temel bilgileri öğretirlerdi. Köylerde görevlendirilen öğretmenlere ekmeleri ve geçimlerini sağlamaları için tarlalar verilmiştir. Antalya Aksu ilçesinde bir Köy Enstitülü öğretmenle tanıştım. Devletin verdiği tarlada portakal yetiştirmiş ve gelirini buradan elde etmiştir.

Köylerde karşılaşılabilecek sorunların da çözüme nasıl kavuşturulacağını öğretmeye çalıştılar. Ağaç aşısı nasıl yapılır, sınıf nasıl badana edilir onları öğretiyorlardı. Bugün Ayvalık’ta zeytinciliğin başarılı olması Köy Enstitüleri sayesinde olmuştur. Enstitüde

aşılamaı öğrenen kişiler ceplerindeki aşı bıçakları ile ağaaları aşılamaı, sonucunda modern zeytinler üretilen bir yer haline dönuşmüştür. Şu anda içinde bulunduğumuz tiyatroyu o zamanki öğrenciler yapmıştır. Burada ben yapmam ben çalışmam deme hakkınız yoktur. Bu tiyatronun sahnesinde oynanan oyunları o öğrenciler hazırlıyor. Çok çalışmanın yanı sıra dinlenmesini ve öğrenmesini de öğreniyorlar. Mutlaka çoğunluğu birer müzik aleti çalışıyorlar. Mesela rahmetli Talip Apaydın öğretmenim keman çalışıyordu. Öğretmen öğrenciyi, öğrenci öğretmeni ve öğrenciyi eleştirebiliyordu. Güncel olayların tahlilini yaparlardı. Bununla ilgili ilginç bir olayı anlatacağım. Vedat Günyol çeviri bürosunda çalışan bir öğretmenimiz. Vedat beye diyorlar ki Ankara’da yüksekokulda görev yapacaksın. Ankara’da o dönem Dil Tarih Coğrafya Fakültesi var, konservatuvar var, Ziraat Yüksek Okulu var, Hasanoğlan Köy Enstitüsü var. Vedat öğretmen Hasanoğlan Köy Enstitüsü’nü seçiyor. Hasanoğlan Köy Enstitüsü’ne geliyor. İlk derse girdiğinde bakıyor hep tek tip elbiseli öğrenciler var. ‘Allah’ım ben burada nasıl zaman geçiririm?’ diyor. Hocamız adımını atar atmaz, hocamızı eleştirmeye başlamışlar. Hocamız ilk defa öğretmenini eleştiren öğrencileri burada gördüm. ‘Üç yıl burada öğretmenlik yaptıktan sonra öğretmenliği yeni öğrenmiş oldum’ diyor. Daha önce İstanbul’un en iyi okullarında öğretmenlik yapıyor ama hiçbir çocuk kalkıp kendi alanında soru sormuyor. Ama buradaki öğrenciler çekinmeden sorularını soruyorlar. Vedat Günyol gibi önemli öğretmenlerin bu tür görüşleri çok önemli. Tabi Vedat Günyol gibi donanımlı öğretmenlerden ders alan öğrencilerin de şanslı olduklarını vurgulamak gerekli. Mesela Vedat Günyol sonrasında Cumhuriyet Gazetesi’nde köşe yazıları yazdı. Yazıları hep kısa ve özdü. Gereksiz sözcük ve cümleler kullanmazdı. Başkasının sayfalarca yazıp anlattığı şeyi üç satıra indirir ve anlatmak istenileni eksiksiz aktarırdı. Buradaki öğrenciler Vedat Günyol gibi donanımlı öğretmenler tarafından yetiştirildi.

1941 yılında 15. Köy Enstitüsü Hasanoğlan’a kuruluyor. Köy Ankara’nın 1935 yılında 1136 köyü var. 1940-1941 arasında 5 kişilik bir komisyon Ankara’nın köylerini kurulacak olan Köy Enstitüsü’nün yerinin tespiti için taramaya başlıyorlar. Komisyon başkanı İlköğretim Genel Müdürü olan İsmail Hakkı Tonguç. Diğerleri ise bakanlık müfettişleri olan Hayrullah Örs ve Celal Otman, Ankara Milli Eğitim Müdürü Rahmi Vidinel, sonuncusu ise İlköğretim müfettişi Ali Rıza Tümer. Bu 5 kişi 1136 köyün 700 kadarını tarıyorlar. ve en sonunda Hasanoğlan Köyü’ne karar kılıyorlar. Sebebi iki, üç hususa dayanıyor. Birisi ulaşım açısından tren yoluna yakın olmasıdır. İkincisi aynı zamanda karayolu ulaşımına yakın konumda bulunmasıdır. Üçüncüsü ise o dönemde birçok salgın hastalığın olması. Burasının konumu itibari ile yüksek rakımda olması, sivrisinek oluşumunu ve dolayısıyla sıtma

hastalığını engellemiştir. Esenboğa köyleri, Kızılcahamam Susuz bölgesi teklif ediliyor kabul görmüyor. 10 Nisan 1941 tarihinde bakanlığa sunulan raporda, kurulacak 15. Köy Enstitüsü'nün Ankara'nın 34 kilometre doğusunda bulunan Hasanoğlan Köyü'ne kurulmasının uygun görüldüğü yer almaktadır. Bu rapor üzerine proje yarışması açılıyor. Yarışmayı Kemal Ahmet Arun, Orhan Safa ve Adnan Kuruyazıcı'nın olduğu mimar grubu kazanıyor. Karşılığında 1500 lira birincilik ödülü alıyorlar. Kimi kaynaklara göre 125-135 binanın yapılması planlanmıştır. 1946'ya kadar 63 tanesi, 1951'e kadar da 83 tanesi yapılıyor. Şu anda içerisinde bulunduğumuz açık hava tiyatrosu (Fotoğraf 147), güzel sanatlar merkezi, hamam ve örnek taş köy evi daha sonra buraya mimar olarak atanan Mualla Eyüpoğlu'nun eserleridir. Buradan mezun olan öğretmenler, görev yapacağı köye gittiğinde o taş köy evi örnek alarak bir yapı yapsınlar diye yapılmıştır. Şu an bu taş köy evi yıkılmış vaziyette, hamamda yıkılmak üzere. Açık hava tiyatrosunu restore ettiler ama restore adı altında yok ettiler burayı. Hasanoğlan Köy Enstitüsü'nden sonra toplam 6 adet daha Köy Enstitüsü kurulmuştur.

Bizim burada kurulmasından eşraf rahatsız olmuştur. Bunların başına bahçesine bakacak, çobanlık yapacak adamlar lazım. Eğer buradaki çocuklar okurlarsa onlara hizmet etmeyeceklerdir. Çıkarlarını iyi bilen bir kesim bunlar. Normal enstitünün kurulmasına bir tepki göstermiyor. Hatta çok yoğun ilgi gösteriyorlar. Buna bir örnek olarak Hasanoğlan Köy Enstitüsü'nün yapımında çalışmak için gelen 266 kişilik Kepirtepe Köy Enstitülü öğrenci grubu geldiğinde onları camiye, kullanılmayan evlere yerleştiriyorlar. Hazır Kepirtepe'li öğrencilerden bahsetmişken birkaç şeye de değineyim. Hasanoğlan Köy Enstitüsü'nün yapımında emekleri görmezden gelinemez. Bir grubu biraz önce söylediğim gibi camiye ve eski evlere yerleştiriyorlar. Kalan kısmı ise okulun bahçesine çadırlar kuruyorlar (Fotoğraf 287, 289), banyohane ve aşihane kuruyorlar. Buralarda kalarak okulun yapımında görev alıyorlar. Asıl konumuza geri dönecek olursak Köy Enstitüsü'nün kurulmasını halk olumlu karşılıyor fakat önemini ancak 1960'lı yıllara gelindiğinde tam olarak anlıyorlar. Fakat Enstitü iken sınavsız bir şekilde öğrencileri kabul eden yapı, yerini sınavla öğrenci alan bir sisteme bırakıyor. Öğretmen okulu olduktan sonra her ne kadar burada çocuklarının okumasını isteseler de sınavı geçemediklerinden dolayı birçoğu okula kabul edilmiyor. Ama örnek teşkil ettiği için herkes çocuğunu okutmak için seferber oluyor. Mesela ben de sülalemizde okuyan ilk çocuğum. Torpil denilen olayın o dönemde geçerliliği olsaydı ben de okuyamayacaktım. Benden sonra bizim ailede okumaya heves oluştu. Mühendisler, doktorlar çıkmaya başladı. Eğitimin etki etmesi kısa vadede olmuyor, uzun süreçte etkileri görülüyor. Mesela benim bir

çocuğum öğretmen oldu. Yeğenlerim mühendis oldular, doktor oldular. Bu gelişim yavaş yavaş kendisini gösteriyor.

Bizim yöreden Hasanoğlu'dan 5, Elmadağ'dan 3 kişi Hasanoğlu Köy Enstitüsü'nde eğitimlerini tamamlamış. Diğer çevre ilçelerden Beypazarı, Ayaş, Kalecik, Çerkeş, Şabanözü 40'lı rakamlarda kişiler burada okumuşlardır. Tabiri caizse biz ayağımızın dibindeki okuldan yararlanamamışız. Hasanoğlu'da yaşayıp burada okumuş beş kişi içerisinde Hacı Küçükkaraca'yı öğretmenliğin piri olarak tanımlarız. Çok çalışkan bir öğretmendi. Gittiği her yerde o öğretmenimiz anılır. 496 adet klasik eseri okumuş ve okuduklarını gittiği yerlerde coşkuyla anlatan bir öğretmendi. Köy Enstitüleri'nin öğrencilerine kazandırdığı bir özellikti bu. Biz onlar kadar olamadık belki ama bizim öğretmenlerimiz de Köy Enstitüsü mezunu oldukları için bizde iyi bir şekilde öğretmen okullarında yetiştirildik. Köy Enstitüsü mezunları kadar yeteneklerimizi keşfedemesek de bizler de iyi bir eğitim aldık. Mesela okul kütüphanesine gelen tüm kitapları bizler ciltledik. Ekmek bıçaklarını kendimiz yapardık. Hayatımızı kendimiz idame edecek şekilde bilgilerle donatılıyorduk.

Şu anda öğretim yılı eğitim ve öğretim yılı diye anılmakta. Ama hiçbir zaman eğitim yapılmaz okullarda. Son yıllarda özellikle öğretim ağırlıklı, daha çok bilgi vermeye dayanan bir sistem uygulanmakta. Şu anda öğretim yapılıyor. Çok şey veriliyor sanılıyor, fakat hiçbir şey verilmiyor. Kullanılmayan bilgi insana sadece yüküdür. Eğitim farklı bir şeydir. Oturma, kalkma, yatma, yürüme, gezme ve çevre ilişkileri farklı birer eğitim biçimleridir. Bizim okul müdürümüz, Köy Enstitülü bir öğretmendi. Allah rahmet eylesin. Hiç gözümün önünden gitmiyor; Bafra sigarasının kâğıdını birisi atmış ortaya. Tam ayağımı sigaranın üzerine bastım, o sırada arkamdan birisi geldi ayağımı kaldırdı. O kâğıdı alıp iki metre ilerideki çöp kutusunun içerisine attı. Şimdi beni orada dövseydi, ben o hareketten hiç etkilenmezdim. Ama dövmeden bana eğitim vermiş oldu. Ondan sonra her yerdeki çöplerden bende rahatsız oldum. Eğitim emek işidir. Eğitim disiplinli çalışma işidir. Şimdi eğitim yapılmıyor, sadece öğretim yapılıyor. Öğretimde de verilen çoğu bilgiler gündelik hayatta uygulanması güç şeylerden oluşuyor. Burada verilen eğitimle öğrencilere ekonomik yaşama aşılannmıştır. Yemek israfı yapılmıyor, ihtiyaçtan fazla ekmek alınmıyordu. Bizler de bunları Köy Enstitülü öğretmenlerimiz sayesinde öğrenmiş olduk. Son yıllarda bu konular ihmal edildi. Eğitim alanında devrim niteliğinde işler başarmış bu öğretmenlerimize çok şey borçluyuz. Bilginin kaynağına nasıl ulaşılacağı konusunda yol gösterici olmuş bizlerin kendimizi geliştirmesinde katkı sağlamışlardır. Gündelik hayatta uygulanması mümkün olan bilgileri bizlere vererek hayatımızda büyük kolaylıklar sağlamışlardır.

Hasanoğlan Köy Enstitüsü yaşamınızı etkiledi mi? Etkilediyse bu etkileri anlatırmısınız?

15. Köy Enstitüsü'nün Hasanoğlan'da kurulmasının bu yöreye etkileri de olmuştur. Birincisi ekonomik yönden etkisidir. Burada Hasanoğlan Köy Enstitüsü'nün kurulması için toplamda 980 dönüm arazi 9015 lira karşılığında satın alınıyor. Bu sırada II. Dünya Savaşı yaşanıyor. Kıtık var. Fakat buna rağmen devlet ücretini vererek arsasını satın alıyor köylülerin. İkincisi bu Enstitü herkese okuması için örnek oldu, herkes çocuklarını okutabilmek için çaba sarf etti.

Hasanoğlan Köy/Yüksek Köy Enstitüsü'nün ve diğer Köy Enstitüleri'nin kapatılma ve dağılma süreci hakkında bilgilerinizi aktarabilir misiniz?

Bu da tartışılacelmiş bir problemdir. Köy Enstitüleri'nin kapatılması aslında, feodal sistemden çıkar elde eden kişilerin egemenliklerini kaybetmek istemediklerinden kaynaklanmıştır. Çünkü Köy Enstitüleri'nde okuyan çocuklar soran, sorgulayan çocuklardır. Kaymakam nedir, vali nedir, milletvekili nedir ayırım yapmadan eleştirebilen bireylerdir. Burada aldıkları eğitim ve öğretim sayesinde kendi işlerini dört dörtlük yapan çocuklardır. Bu çocuklar tüm köylülere örnek olup, onların da bu alanda ilerlemesine fırsat sunuyordur. Böyle olunca köylüler bilinçleniyor ve ağaların işlerini yapacak kişiler kalmıyor.

Köy Enstitüleri'nde toplam 17.341 öğretmen yetiştiriliyor. Bu öğretmenler cumhuriyetimizin temel direkleridir. Eğer ben yetkili birisi olmuş olsaydım, üniversitelere görev vererek o dönem mezun olmuş 17.341 öğretmenin tek tek tez konusunu olmalarını sağlardım. Hayatta olmasalar dahi eğitim ve öğretime verdikleri hizmetler bir grup insana etki etmiş ve bu etki hala gözlemlenebilir şekildedir. Doğru yapılan bir hareket hiçbir zaman unutulmuyor, bunlar bir gün ortaya çıkacaklardır. 8.000 eğitimci, 374 Yüksek Köy Enstitülü öğretmen, 1.599 sağlıkçı dünyaya örnek olan insanlardır. Onların yaptığı her şey tezlerle gün yüzüne çıkarılarak Türkiye'ye örnek teşkil edilmelidir.

Günümüzde Köy Enstitüleri'ni hatırlayan ya da bilen insan sayısı giderek azalmaktadır. Siz Köy Enstitüleri'nin belleklerdeki tazeliğini korumak için bir şey yaptınız mı?

Öğretmenliğin piri olarak tanımladığımı söylediğim Hasanoğlan Köy Enstitüsü mezunu Hacı Küçükkaraca emekli olduktan sonra geri köyü olan Hasanoğlan'a döndü. O dönemleri yazıp kitaplaştırması için çok baskı yaptım. Fakat gerçekleşmedi.

Köy Enstitüleri hakkında kapsamlı çalışmalar yaptıktan sonra bu bilgilerin bende kalmaması için çalışmalar başlattım. Herkes bu bilgilerden faydalansın istedim. Aydınlanma kurumları olan Köy Enstitüleri'nin herkes tarafından bilinmesini istedim. Bu değerli kurumların toplumda yaşatılması için düzenlenen birçok toplantıya katıldım. Cumhuriyetin bana bahsettiği bir imkân sayesinde öğretmen örgütlenmelerinin içerisinde yer aldım ve çok insan tanıdım. Bu tanıdığım kişiler arasında Mehmet Başaran, Talip Apaydın, Fakir Baykurt gibi Köy Enstitüleri'ne tanıklık etmiş birçok önemli isimde yer almakta. Ben bu önemli isimlerden çok şey öğrendim. Araştırdığım tanıklık ettiğim bu bilgileri bir kitapta toplamak için uğraşıyorum. Basılacak bu kitabın tüm Türkiye'ye dağıtılması yoluyla Köy Enstitüleri'ni gelecek kuşaklara aktarılmasında sorumluluğum olduğunu düşünüyorum. Hiçbir para kazanma amacım yok. Bu önemli kurumların belleklerdeki tazeliğini sağlamak benim boynumun borcudur.

Son olarak şunu belirteyim. Köy Enstitüleri doğru bir hareket olduğu için, üzerinde bizler çalışmasak dahi ileriki yıllarda üzerinde mutlaka çalışmalar yapılacaktır. Çünkü yüzyıl savaşılarının kahramanı olan Şeyh Bedreddin'i yıllar sonra Nazım Hikmet gibi bir koca usta dünyaya tanıtmıştır. Doğru hareketler asla unutturulamaz. Umutsuz olmamalıyız. Yapılan baskılara rağmen Atatürk'ü kimse yok edememiştir. Çünkü yaptığı hareket doğrudur, emperyalist karşıtı bir harekettir. Doğru hareketleri yok etmeye kimsenin gücü yetmez. Ben böyle düşünüyorum.

6.2. Abdullah Özkucur

Abdullah Özkucur ile yapılan görüşmede, Abdullah Özkucur sorulacak soruları okuyup, tarihsel bütünlüğü bozmadan metin içinde cevaplamak istediğini belirtmiş ve görüşme soru-cevap şeklinde değil, uzun bir anlatı şeklinde gerçekleştirilmiştir. Görüşme metninde yer alan tarih, rakam vb. tüm detay bilgiler Abdullah Özkucur tarafından bizzat aktarılmıştır. Söz konusu detaylar görüşme kayıtlarında mevcuttur.

Abdullah Özkucur 1920 Konya ili Beyşehir ilçesi Manastır Köyü'nde doğmuştur. İlkokulu köyünde okumuştur. 1937 yılında Mahmudiye Köy Eğitim Kursu'na girmiştir. 1940 yılında çıkarılan yasa ile Mahmudiye Köy Eğitim Kursu, Çifteler Köy Enstitüsü olmuştur. Abdullah Özkucur 1942 yılında Çifteler Köy Enstitüsü, 1945 yılında Hasanoğlan Yüksek Köy Enstitüsü'nden mezun olmuştur. Aşağıda yer alan görüşmenin tamamı müdahale edilmeden kamera kaydından deşifre edilmiştir.

Biz Köy Enstitüleri'nde her hangi bir yere giderken, bir işe başlarken, eğlencelerde ve her yerde Köy Enstitüleri ile bütünleşmiş olan Ziraat Marşı'nı söyleriz. Şimdi de ilk olarak onu söylemek isterim:

*Sürer, eker, biçeriz, güvenip ötesine
Milletin her kazancı, milletin kesesine,
Toplandık baş çiftçinin Atatürk'ün sesine,
Toprakla savaş için ziraat cephesine.*

*Biz ulusal varlığın temeliyiz, köküyüz,
Biz yurdun öz sahibi, efendisi köylüyüz.*

*İnsanı insan eden, ilkin bu soy, bu toprak.
En yeni aletlerle en içten çalışarak,
Türk için yine yakın dünyaya örnek olmak,
Kafa dinç, el nasırlı, gönül rahat, alın ak.*

*Biz ulusal varlığın temeliyiz, köküyüz.
Biz yurdun öz sahibi, efendisi, köylüyüz*

*Kuracağız öz yurтта, dirliği düzenliği.
Yıkıyor engelleri, ulus egemenliği
Görsün köyler bolluğu, rahatlığı, şenliği.
Bizimdir o yenilmek bilmeyen Türk benliği.*

*Biz ulusal varlığın temeliyiz, köküyüz.
Biz yurdun öz sahibi, efendisi, köylüyüz.*

Köy Enstitüleri'nin ilkine değinmeden geçerse konu eksik kalır. Köy Enstitüleri, durduk yerde memleketimizde birden oluşuvermiş değildir. Bunun bir başlangıcı var. Bunun başlangıcı Atatürk'e kadar varır. İlk işareti veren Mustafa Kemal Paşa'dır. Mustafa Kemal, Türkiye Cumhuriyeti Devleti'nin kuruluşundan sonra 1 Mart 1922'de meclisin 3. oturumunun 7. celsesinde meclise seslendi:

“Türkiye'nin sahibi ve efendisi kimdir? Meclisten köylüler sesleri yükseldi. Mustafa Kemal devam etti: Bunun cevabını derhal birlikte verelim: Türkiye'nin gerçek sahibi ve efendisi, gerçek üreticisi olan köylüdür. O halde herkesten çok bolluk, mutluluk ve varlığa hak kazanan ve buna layık olan köylüdür. Bundan dolayı, TBMM Hükümetinin ekonomik politikası bu önemli amacının sağlanmasına yöneliktir.

Efendiler, diyebilirim ki, bu günkü felâket ve yoksulluğun tek nedeni bu gerçeği ihmal etmiş olmamızdır. Doğrusu yedi yüzyıldan beri dünyanın çeşitli yörelerine gönderilerek kanlarını akıttığımız, kemiklerini topraklarında bıraktığımız ve yedi yüzyıldan beri emeklerini ellerinden alıp gereksiz yere harcadığımız ve buna karşılık daima onurunu kırdığımız ve hor gördüğümüz ve bunca özveri ve iyiliklerine karşılık nankörlük, küstahlık ve zorbalıkla uşak durumuna indirmek istediğimiz bu ülkenin gerçek sahibi huzurunda bugün büyük utanç ve saygı ile gerçek durumumuzu alalım.'

....

"Efendiler, yüzyıllardan beri milletimizi yöneten hükümetler eğitimi geliştirme dileğini belirtmişlerdir. Ancak bu dileklerine ulaşmak için Doğu ve Batıyı taklit etmekten kurtulamadıklarından, sonuç milletin cahillikten kurtulamamasına neden olmuştur. Bu hazin gerçek karşısında bizim uygulamak zorunda olduğumuz eğitim politikamızın ana hatları şöyle olmalıdır: Demiştik ki, bu ülkenin gerçek sahibi ve sosyal yapımızın gerçek unsuru köylüdür. İşte bu köylüdür ki, bugüne kadar eğitim nurundan yoksun bırakılmıştır. Bundan dolayı, bizim uygulayacağımız eğitim politikasının temeli ilk önce var olan cehaleti yok etmektir. Ayrıntıya girmekten çekinerek bu düşüncemi birkaç kelime ile açıklamak için diyebilirim ki, genel olarak bütün köylüye okumak, yazmak ve vatanını, dinini, dünyasını tanıtacak kadar coğrafya tarih, din ve ahlâk ile ilgili bilgiler vermek ve dört işlemi öğretmek eğitim programımızın ilk amacıdır."

Mustafa Kemal, köylünün değerini biliyordu ve köylünün eğitimden mahrum kalmaması için bizzat talimatı kendisi vermiştir. Zaman geçti, 1927'de nüfus sayımı yapıldı. Nüfus sayımında bakıldı ki, 2.224.403 kentli var. 11.673.445 köylü var. Bunların içerisinde okuma yazma bilen ortalama %8. Ankara'da bile bu oran %15. Doğu'da %4 ve kadınların oranı %1 bile değil. Mustafa Kemal, bu oranların azlığının nedenini Arapça alfabesinin kullanılmasının güçlüğü ile ilişkilendirdi. Bunun üzerine çalışmalar başlatıldı ve 1928 yılında Harf Devrimi gerçekleştirildi. Mustafa Necati'ye güvendi ve MEB görevine getirdi. Mustafa Kemal'in bu görevi kendisine vermesinden sonra Mustafa Necati, birçok memlekete öğretmen gönderdi, oralardan bilgiler topladı. Mustafa Necati yaptığı çalışmalarla yeni alfabeyi yurdun her yerine ulaştırmak için millet mektepleri açtı. Millet Mektepleri açılırken, Mustafa Kemal yaptığı konuşmada: 'Kısa zamanda ülkede okuma yazma bilmeyen kalmamalı, ona göre

tedbirimizi alalım' sözlerini sarf etti. Fakat millet mekteplerinin açıldığı gün olan 1 Ocak 1929'da Mustafa Necati apandisitinin patlamasından dolayı vefat etti.

Mustafa Necati'nin ölümünden sonra çalışmalar devam etti. Mustafa Kemal, yaptığı incelemede Millet mekteplerinin etki alanlarının çevreleriyle sınırlı kaldığını, köylerin bu kurumlardan yararlanamadığını gözlemledi. Bakar ki, köyler başlangıçtaki gibi duruyor, bu durumdan rahatsız olur ve Milli Eğitim Bakanı olarak Saffet Arıkan'ı görevlendirir. Saffet Arıkan, Atatürk'ün kurmay subaylarından, iyi tanır. Saffet Arıkan'ın çalışkanlığını bilir. Mustafa Kemal, Arıkan'a, 'Köylerde okuma yazma bilmeyen kalmasın, bununla ilgili tedbirler al. Bana kısa sürede rapor hazırla' der. Saffet Arıkan köylerdeki eğitim ile ilgili araştırmalar yapar ve bu araştırmalar ışığında Gazi Eğitim Enstitüsü'ndeki İsmail Hakkı Tonguç'u bulur. Tonguç'u geçici olarak İlköğretim Müdürlüğü'ne getirerek köy eğitimi ile ilgili rapor hazırlamasını ister.

Tonguç iki ay içerisinde 35 sayfalık bir raporu Arıkan'a sunar. Bu rapora göre yapılan son nüfus sayımında 40.000 köy bulunmakta. Bu 40.000 köy içerisinde sadece 4.999'unda okul bulunmakta ve üçüncü sınıfa kadar eğitim vermektedir. Bu 40.000 köyün hepsi kalıptan çıkma aynı değildir ki, hepsi için aynı tip öğretmen yetiştirilsin. Kalan 35.000 köyde ne okul var, ne öğretmen var. Çocuklar ağalara ve imamlara kalmış. Yine bu raporda, 1-150 nüfuslu 16.000 köy, 150-300 nüfuslu 16.000 köy ve üzeri nüfuslu 8.000 köy bulunduğu bilgileri yer almaktadır. Atatürk'ün 'herkese okuma yazma öğretilmesi isteği nasıl olur da kısa sürede yerine getirilebilirdi?' düşünmeye başlarlar. Birçok öğretmene soruyorlar, bu sorunun gerçekleşmesi için yüz sene lazım cevabını alırlar. Bu araştırmanın ışığında tespit edilen sorunları Saffet Arıkan, Mustafa Kemal'e sunar. Atatürk, Saffet Arıkan'a: 'Biz askerde çavuş, on başı yetiştiriyorduk. Bunlar, köylerine döndüklerinde onbaşı, çavuş olarak kalıyorlardı. Ölünceye kadar öğrendiklerini oradakilere uyguluyorlardı. Şimdi, askerler arasından çavuş ve onbaşılardan okuryazar ve tarıma yatkın olanlarını seçelim ve 6 ay kurs verelim. Sonrasında da 1-150 nüfuslu köylerde görevlendirelim' der. Saffet Arıkan: 'Bunlara öğretmen diyemeyiz, ne diyelim?' diye sorunca Atatürk cevaplar, 'Eğitmen dersiniz'.

Buradan yola çıkarak Doğu'dan, Orta Anadolu'dan yaklaşık 80 kişi seçilir ve Eskişehir Çifteler ilçesi Mahmudiye Kasabası'nda ilk kurs açılır. Seçilen kişiler 6 ay kurstan geçirilir. İlkokuldan gelen öğretmenler onlara ders verirler. Bu denemeden iyi netice alınır. Eğitimi alan kişiler köylere gidecekler 1,2,3 üncü sınıfları okutacaklardır.

Sonrasında ise 3238 sayılı kanun olan ‘Köy Eğitmenleri Kanunu’  ıkarıldı. Köylerde uygulanacak eğitimin nasıl olması gerektiği ile ilgili Rauf  nan kitap yazdı. Kitabın adı ‘Birinci Yıl’ idi. Sonrasında ikinci ve         yıl kitapları yazıldı. Eğitimini tamamlayan kişiler köylere 10 lira maa la  ğretmen olarak, bu kişilerin eğitmenleri ise gezici ba  ğretmen olarak görevlendirildi. 10-15 öğretmenin başında bir tane gezici ba  ğretmen bulunuyordu. Ba  ğretmenler onları görevleri başında da eğitmeye devam ettiler. Saffet Arıkan ve  smail Hakkı Tonguç, 150-300 nüfuslu olan 16.000 köy içinde çalışmalar ba lattılar.  lk ğretim beşinci sınıftan başarıyla mezun olmuş kişiler için  ğretmen okulları a ıp, bu kişilere    yıl eğitim verildikten sonra, 150-300 nüfuslu köylere görevlendirilmesi kararlaştırıldı.

 lk Köy Eğitmen Kursu Mahmudiye’de açıldı. Oraya, ‘Beş yıllık ilkokulu bitirmiş, diplomalı öğrencileri alalım ve    yıl burada eğitim verelim.’ diye kararla tırılmı . ‘Eğitimini tamamlayanları köylere gönderelim’ demişler. Ben de 1937 Kasım’ında Mahmudiye Köy  ğretmen Okulu’na ilk gelenler arasındaydım. 18. numarada yer almaktaydım. Biz ilkokula giderken, bizimle beraber köyde         sınıfı okuyup, dördü, be i okumayanlar da geldiler. Onlar için ayrı bir hazırlık sınıfı açıldı. Orada, ilkokul dördü ve be i okuyup ondan sonra  ğretmen okulu kısmına geçeceklerdi. Mustafa Aydoğan, Turan Aydoğan, Ahmet  zkan bu sınıfın içindeydiler.

Konya Beyşehir’e bağlı Manastır Köyü’ndenim. Babam, Yemen’de tel örgülerin arkasında esir olmuş. Anam yalnız kalmış köyde. Babam gittikten sonra fakir d  m  ler.           kr  adında bir adam varmış. Anamın tüm topraklarını almışlar. Babam gelince bir şey yok. Eğri kılıcı asmı  duvara, çizmelerini çekmiş. Bir kız kardeşi varmış babamın. 75 kuru  para istemi , kız karde inden  zmir’e gitmek için. O da, babam kendisini daha önce dövdüğü için parayı vermemiş.  izmesini satmı , 25 kuru unu anama bırakmış, 50 kuru unu alıp  zmir’e çalışmaya gitmiş. Ben doğduktan iki sene sonra beni nüfusa ge irmi ler. Ben okula yazılacağım zaman, anam babama bir mektupla bildirecek,  zmir’de çalışıyor biraz para göndersin diye. Beni yanına aldı. Kaç saat aradık mektup yazdıracak bir adam bulduk ona yazdırdık.

 lkokula 7 ya ında ba ladım. Eski yazıyla okula ba ladık. Köyümüzde ilkokul,         sınıfa kadardı.         sınıfa kadar köyde okudum.         sınıf bittikten sonra, köyde aydın olarak gezdim.  ki sene sonra köyde d rd     ve peşinden beşinci sınıf açıldı. 1936’da beşinci sınıfı bitirdim. Yine köyde, aydın olarak gezmeye ba ladım.

Babam köye döndü. İki yabancıydık. Babam ölünceye kadar ne ben ona baba dedim, ne o bana oğul dedi. Babamla birlikte Beyşehir Gölü'nün içinde arı bekçiliği yapmaya başladım. Yol vergisi vardı, kafa vergisi derlerdi. 6 lira lazımmış. Babam bulamadı onu. Ona karşılık olarak çalışmaya gitti yol yapımında. Orada da ayağına taş düşmüş, yaralanmış, eve gelmiş. Ben kaldım iki saat ötede Beyşehir Gölü'nün üstünde bir adada, yalnız başıma. 200 kovan arıyı beklemeye başladım. Tek başıma kışı çıkardım.

Yazın Ahmet Kamil Kutluca bir gün bir haber gönderdi 'İlkokulu bitirenlerden gitmek isteyenler Köy Öğretmen Okulu'na alınacak' diye. Ben de gittim okula. Müfettiş beni inceledi. Saçlarım çok uzamıştı, biraz irkildi. Boğazımda muska vardı. Bileğimde yedi düğümlü bir ip vardı. Bizim köyde sıtma çok yaygındı. Köpekleri bile sıtma tutardı. Ben de sıtma içindeydim. Müfettiş bileğimdeki ipi sordu. Sıtmadan koruyan yedi düğümlü bir ip olduğunu, her düğümünde bir dua okunmuş olduğunu söyledim. Sıtma geçer bu ipten dedim. 'Yararını görüyor musun?' dedi. Ben de, babam görüyormuş dedim. Ondan sonra gülüştiler. Bizim köyden dört kişiyi almak istediler. İki kişi, öksüz mektebi diye gelmedi. İkimiz gitmeye niyet eyledik. İki ay sonra haber geldi, kazanmışım. Fakat 35.000 lira para ya da gıda maddesi istediler. Yeni açıldığı için hiçbir imkân yokmuş. Babam ne gıda maddesi bulabiliriz ne de parayı bulabiliriz deyince ilkokul başöğretmeni Ahmet Kâmil Kutluca köyü dolanmış ve istenen erzakları toplamış. Getirdi bizim evin önüne yığıldı 'Hadi bakalım, sıra sizde dedi'.

Bizim köyden bir araba tuttular gece. Cebime 75 kuruş para koydular. Ayakkabımı aldılar. 'Bunu Konya'ya varınca devlet alır yenisini verir' dediler. Eski ayakkabı ve eski elbise giydirdiler. Beyşehir'e geldik eşyaları indirdik. Arabacı 50 kuruşumu aldı. Ben kaldım tek başıma. O gece bir handa yattım. Sabah bu kadar erzakla nasıl gideceğim diye düşünürken Seydişehir'den bir kamyon geldi. Ona yükledik Konya'ya gittim Dedeler Hanı'nda indim. Köyde benimle aynı dönemde okuyan Mustafa Ünlü ve babası da oradaydı. Onun babası ağaydı, cebine 35.000 lira para koymuştu, benim erzakım vardı. Hamallarla indirdik onlara para verdim, cebimde 11 kuruşum kaldı. Bir an bunları satıp geri dönmeyi düşündüm. Nasıl giderdim bu şekilde dedim. Bana dediler valiye çık derdini anlat. Çıktım valiye. Koridorda yürüdüm yavaş yavaş. Köyde de bir dua öğrenmişim, devlet memurlarının karşısına çıktığın zaman okuyunca işlerin hallolur diye. Anahtar deliğine eğilip duayı okuyup delikten üfürürken, kapı açıldı. Birisi çıktı, 'Ne istiyorsun' dedi. Vali paşayı göreceğim dedim. Valinin oturduğu yeri gösterdi. Gittim derdimi anlattım. Pembe bir kâğıt verdi: 10 lira. Bu 10 lira benim için çok büyük bir paraydı.

Hemen oradan Eskişehir'e giden bir kamyonu yükledik. Öteki arkadaşlarla birlikte yola çıktık. Cumhuriyet Bayramı'nın dağıldığı sırada Sandıklı'dan geçtik. Eskişehir Çifteler ve 25 kilometre sonrasında Hamidiye'ye vardık. Okul yeni yapılmış, kimse bilmiyor ki okul orası. Ankara Usta Okulu'ndan gelip yapmışlar. Mezarlığın ortasında, etraf taş ve ağaç yığılı. Mahmudiye'ye kız öğrencileri almayı planlıyorlarmış. İndik oraya, ambar memuru erzakları teslim aldı. 10-15 öğrenci vardı, ben de aralarına karıştım, kayıtlarımızı aldılar. Buradaki görevli öğretmenler biz geleceğiz diye 10 km ilerideki Hamidiye Köyü'ne taşınmışlar. Biz de onların bulunduğu Sarıkışla denilen çok odalı yere gittik. Sultan Mahmut'un atlarının yetiştirildiği yerin kışlasıymış. Çok odalı bir yer. Bize yatacağımız yerleri gösterdiler.

Biz hep yer yatağında yatardık. Demirden yatağın üzerinde çift minder vardı, çok şaşırdık. Gece yere düşenler de oldu. Biz artık oranın öğrencisi olduk. Sabah oldu kalktık kahvaltı yapacağız. Hademe yoktu masaları biz hazırladık. Tabaklar ve demir kaşıklar konuldu. Yine çok şaşırdım; köyde kocaman tahta kaşıklarla yerdik yemeklerimizi, çay kaşığı gibi geldi kaşıklar. Öğlen yine aynı düzen hazırladık sofrayı. 13'er kişi oturduk. Ankaralı İbrahim Zeybek diye bir çocuk vardı. Bizleri uyardı: 'La bebe. Dikkat edin çatalı ağzınıza saplamayın' dedi. Bizim bildiğimiz çatal köylerde otları taşımak için kullanılırdı. Biz çatalla, kaşıkla da orada tanıştık.

Müdür Remzi Özyürek, tarih-coğrafya öğretmeni Enver Toruner'di. Orada bulunan öğretmenlerle eğitime başladık. Öğleden önce kültür dersleri, öğleden sonra teknik dersler adı altında dersler alacaktık. Teknik derslerde, Mustafa Karaman'ın demir atölyesine, marangozhaneye, inşaat bölümüne gidiyorduk. Su yoktu. Fıçılara su doldurup getiriyorduk. İçme sularını da kuyulardan çekip masalara getiriyorduk. Böylelikle kışı çıkarttık. Yazın da okulun önüne, mezarlığın etrafına duvar yaptık. Bize dediler ki, herkes kendisine bir meslek seçecek. Ben yapıcılığa ayrıldım. Orhan Doğan marangoz işliğine, Abdullah Öz de demircilik işliğine ayrıldı. Bundan sonra sabahtan öğleye kadar ders, öğleden sonra kendi mesleğimizin atölyesinde çalışıyorduk. Zamanla ustalaştık.

Köylerde ilkokulu bitirip gelmiştik biz. Enver Toruner'in bir dersini anlatayım, bakın nasıl oluyordu, seviyemizi söyleyeyim. Öğretmen olmadığı için Türkçe dersini de Enver Toruner veriyordu. Türkçe dersinde ortaokulun okuma kitabından bir parça açtı. Onu okuyoruz, 'Türk tarihi evrenseldir. Türk ulusu yeryüzünün en büyük milletidir. Türk ulusu, dünyanın dört bir yanına kol atmış coşkun bir seldir....', sınıfta 45 kişiyiz hiç birinin okumasını beğenmedi. Sıra bana geldi. Ben de okudum, beni de beğenmedi. 'Mısır'dan sonra

orada bir çomak var görmüyor musunuz?’ dedi. Virgülü ve onun bir ölçü olduğunu ilk orada öğrendik.

1 Kasım 1937’de okul açılmıştı. 1938 yılında çok işler yaptık. Bir gün bir yerde beton döküyorduk, karşımızdaki postanenin bayrağı yarıya indirildi. İnşaat öğretmeni Ahmet Ertuğrul dedi ki: ‘Büyükler öldüğünde bayrak yarıya indirilir. Atatürk ölmüş olmasın?’ Sorduk postaneye ki, Atatürk ölmüş.

1938 de Mahmudiye’yi bırakıp, Hamidiye’ye yeni okula taşındık. Mahmudiye’ye yeni öğrenciler geldi. Biz ikinci sınıfa geçmiştik. Burada marangoz atölyesi, demircilik atölyesi, ahır, samanlık, arılık, kümes gibi yerler yaptık. Çifteler, hala öğretmen okuluydu.

Zaman geçti. Hesabımıza göre 1940 Mayıs, Haziranı gibi mezun olacağız. Türküler yakıyoruz, ‘Ne zaman tükenecek bu hüznü bahar’ diye. 17 Nisan 1940 3803 sayılı ‘Köy Enstitüleri Kanunu’ çıkarılıyor. Bizim okullar Köy Enstitüleri’ne dönüştürülmüş. Üç yıllık Öğretmen Okulu, beş yıla çıkartılmış. Bizim okulun adı da Köy Enstitüsü olmuş. Bazı öğretmenlerimiz küçümsediler: ‘Nasıl olur? Biz buraya öğretmen okulu diye geldik, burası enstitüyümü’ dediler. O zaman enstitünün ne olduğunu bilen yok. Enstitüyü çok küçük görüyorlar. Hasan Ali Yücel’in söylediğine göre enstitü ‘Yalnızca kitap bilgisi veren yer değil, uygulama ile birçok alanda eğitim veren bir yer’ imiş. Biz isyan ettik, istemiyoruz diyerek. Biz isyan edince Şinasi Tamer adında müdür muavini geldi. O engelledi. O arada, Rauf İnan Enstitü müdürü olarak geldi. Biz de iki yıllık enstitüye başladık. Bize kapsamlı bir program müsveddesi getirdiler. Köy Öğretmen Okulu’ndaki öğrendiklerimizi devam ettiriyorduk. Hem Hamidiye’ye hem de Mahmudiye’ye ahır, samanlık ve öğretmen evleri yaptık. O iki senelik zamanda ancak, öğretmenlik bilgisini öğrendik. Meslek derslerimizin yanında inşaatçılık, marangozluk gibi derslerimizde devam etti. Çünkü yasanın onuncu maddesine göre, enstitüden mezun olup köylere gidecek öğretmenlerin iki tane görevleri vardı; birincisi okulla ilgili işler, ikincisi ise köy halkını yetiştirmek ile ilgili işlerdi. Köyün her türlü işi ile uğraşacaktık yani. Bir nevi köyü her yönden kalkındırmak için her şeye önderlik yapacaktık. İlkokulu bitirip başka okula gidemeyen 16 yaşının altındaki çocuklara akşam okulu açacağız. Sanat öğretecektik.

Bu arada Köy Enstitüleri üzerine biraz durmak istiyorum. 1940 yılına kadar Mahmudiye, Kızılçullu, Kepirtepe, Kastomonu olmak üzere dört Köy Eğitim Kursu vardı. 1940 yılında bu kurslar enstitüye çevrildi. 1940 yılının Haziran, Temmuz, Ağustos aylarında

yeni öğrenci aldılar ve enstitü kurmaya başladılar. Hasan Ali Yücel dönemin Milli Eğitim Bakanı. Tüm enstitülere program gönderildi. Bu enstitülerin kuruluş aşamasında, bizim okuldan inşaat alanında bilgili gruplar, buralara yardıma gittik. 1940'ın Kasım ayında aynı anda kurulan enstitü sayısı birden ona yükseldi.

Köy Enstitüleri, bilinen klasik okullar gibi değildir. Onlar gibi geniş salonlardan oluşmuş değildir. Köy Enstitüleri, bir sistemdir, bir manzumedir. Güneş manzumesi gibi, ay ve güneş gibi. Bunlarında tarım alanları, inşaat alanları var. Köyde nelerle karşılaşacaksak onları öğrenecek, yetiştirecektik. Mesela çiftçinin işine yalnız tarım değil, sabanları, pullukları var; onun için demircilik atölyesi var. Evlerinin düzelmesi için öncülük edecek, yararlı bilgiler verecektik. Evleri yapmak için, inşaat atölyesi, kapı pencereleri için marangozluk atölyesi. Katıklarının fazlalaşması, gelişmesi için neler lazım? Mesela arıcılık. Birçok yerde arıcılık için yer yaptık. Tavukçuluk için kümes, hayvanlar için önce ahır. Sürüler için ağıl. Hepsini biz kendimiz yapık. Toprak, en önemlisi; bizim enstitümüzün 4.000 dönüm toprağı vardı. Toprakta sadece çiftçilik değil tarımın her cinsi yapılıyordu.

Bizim enstitüde bunların üzerinde durulurken, diğer enstitülerde de yöre koşulları değerlendirilerek, işlerine yarayacak alanlara önem verildi. Trabzon Beşikdüzü Köy Enstitüsü, denizi çiftlik olarak kabul etti. Kars tarafında hayvancılık önemliydi. Aksu'da narenciye önemliydi. Bütçe az olduğundan dolayı bu atölyelerle, uygulama bahçeleriyle enstitüler kendi kendilerini besleyecek, geçimlerini sağlayacaklardı. Bunun için enstitüye gelen öğrencileri ilk sene inşaat, tarım, marangozluk, demircilik atölyelerinde birer ikişer ay gezdiriliyordu. Kursu gider gibi gidiyorduk. Öğretmen okulu ve enstitülerde, çocuklara o sürenin sonunda, hangisine geçmek istiyorsunuz diye soruyorlardı. Enstitülerdeki bu kadar büyük alanın idaresi için, öğrencilerin de yetiştirmeleri lazımdı. Bunun için çalışmalarımız vardı. Mesela sabahları erkence kalkar ve spor yapardık. Spor sonrası kahvaltıya giderdik. Kahvaltıları öğrenciler hazırlardı. Yalnız, başlarında aşçı bulunurdu. Kahvaltıdan sonra okulun önünde toplanırdık. Sınıf başkanları yoklama yaparlardı. Sınıf öğretmenleri, eğitim başları da, yapı-sanatbaşları da orada bulunurlardı. Yoklama bittikten sonra dersleri neredeyse oraya Ziraat Marşı söyleyerek giderdik. Biz okulca derse, dersliklere, atölyelere, işliklere giderken, bir sınıf, bir hafta hiç derse girmezdi. Okulun çeşitli yerlerinde nöbet görevlerini yerine getirilerdi. Temizliği, mutfağı, iş yerlerini çevirmek için ayrılırlardı. Tarım alanlarına giderken aletler gidecektir, aletleri onlardan teslim alır geri onlara teslim ederdik. Bir hafta boyunca nöbetçiler bu işleri yaparlardı.

Cumartesi günleri bayrak töreninden sonra öğretmen, öğrenci herkes toplanılır, nöbetçilerin bir haftada yaptığı işleri tenkit ederdik. Bugün burada şu eksikti, şuradaki şu hatalıydı, falanca yerde kürek bırakılmıştı neden kontrol etmediniz gibi. Mesela o hafta kümeste nöbetçi Galip isminde bir arkadaşımızdı. Mutfak kırıntılarını götürür tavuklara verirdi. Cıvcıvlerin ayaklarına bir şey batmışsa onu temizlerdi. Bir arkadaşımız onu yumurta içerken görmüş. Eleştiride çıktı: ‘Nöbetçi arkadaşımız yumurta içti, bu onun hakkı mıdır? O da bizim gibi görev yapıyor orada.’ dedi. Galip cevap verdi, ‘Ne olmuş bir tane aldım, bal tutan parmağını yalar’. Biz de o atasözünün bizim için bir geçerliliğinin olmadığını söyledik. ‘Burada alıŖacaklar, yarın bir yerde başkan olacaklar, orada da devam edecekler’ düşüncesiyle karşı çıktık bu olaya. Bunun gibi kabul etmediğimiz atasözleri: ‘Beni sokmayan yılan bin yaşasın. Her koyun kendi bacağından asılır. Gemisini kurtaran kaptandır’. Hep kendisini kurtaran, karşısındakini düşünmeyen bu atasözlerini, yemekhanemizin kolonlarına püskürtme boya ile Gazi Eğitim Enstitüsü’nden gelenler yazdılar. Bunların tümünden yanlış olduğunu söyledik. Köy Enstitüsü kendisinin bir şey öğrenmesiyle mutlu olur. Başkalarının da aynı kendisi gibi yetişmesini istemektir. Kendimiz şu olalım da göz boyayalım diye değil. Göz boyamak yoktur Köy Enstitüleri’nde. ‘Ben’ yoktur, ‘Biz’ vardır.

Farklı bir arkadaşımız çıkıyor, Mustafa Buğday falanca yerde iş yaparken kazmayı orada bırakmış, ‘Aletleri dağıtan arkadaş akşamları aynı sayıda teslim almıyor mu?’ diyor. Mustafa Buğday’a açıklama yapması için söz hakkı veriliyor. İşte böyle eleştiri bölümü vardı. İlk başlarda eleştiriler geldikçe kırılıyorduk. Ama sonradan eleştiriler yapıcı olmaya başladı. Öğrenciden öğretmene, öğretmenden okul idaresine kadar herkesi eleştirme hakkına sahiptik. Müdürün bile eksik bulunan yanlarını eleştirilebiliyorduk. Bunun her enstitüde olduğunu söylemiyorum, fakat bizim enstitümüzde bu böyle uygulanıyordu.

Bir gün İnönü on kişi kadar ekibiyle Çifteler’e geldi. Hamidiye’deki yemekhanede toplandık. İçeri girdiler. O gün de, İnönü gelecek diye güzel bir yemek çıktı. Masaların arasından geçiyorlar, iki duvarın birleştiğı köşeye bir masa koymuşlar, oraya gittiler oturdular. Orada ayrı yemek yedi o. Bizim arkadaşlarda: ‘Neden o ayrı yedi?’ dediler. Dediler, şeker hastası, reçeteyle yer. İnönü’nün orada yiyişini bile söz ettiler.

Enstitüde seçim olurdu. Bir arkadaşımız bizi temsilen öğrenci başkanı olarak seçilirdi. Öğretmen toplantılarına bu seçilen arkadaşımız girer, fikrini söylerdi. Öğrenci başkanı, okuldaki tüm işlerin saatlik işlemlerini sağlardı.

Burada önemli olan, öğrenciler tarafından yapılan işler, zorlamayla mı yapılıyor, yoksa zevkle mi yapılıyordu? Tabi ki zevkle yapılıyordu. Çünkü bugün burada öğrenecekler ki, yarın köye gittiklerinde uygulayacaklardı. Köy Enstitüsü'nden mezun olan öğretmen, görevlendirileceği köyde 'Benim mezarım burada kazılacaktır' olgunluğuna erişir.

Okumayı, şiir yazmayı, öykü yazmayı nasıl öğretirsin ki? Bunları yapabilmek için çocuğu konunun içerisine sokman lazım. Nasıl oluyor? Kitap okuyoruz, özetini çıkarıyoruz. Bir yere gezmeye çıkıyoruz, döndükten sonra ne gördüysek kısaca yazıyoruz. Sınıfta okuyoruz. Herkesin beğendiğini sınıfça okuyoruz. Türkçe öğretmeni yazılanlardan beğendiğini kendisi de sınıfta okuyor. Bir zevk alınıyor ki yazdıklarımız burada okunuyor. Daha çok beğenilirse hafta sonlarında düzenlenen eğlencelerde o yazı da okunuyordu. Tabi alkış alınıyor. Çocuklarda böylelikle yazmaya hevesleniyorlar. Okumaya hevesleniyor, kütüphaneye gidiyorlar. Okuyuşumuz bizim mesleğimizi güçlendiriyor. Dünya klasiklerini okuyup özeti çıkarıyorduk. Şiir müsabakası açılıyordu. Mesela bayramlarda herkes yarışmaya katılıyordu. Şiiri beğenilenler ödüllendiriliyordu. Herkesin katılma zorunluluğu yoktu. Ama ona yatkınlığı olanların kendilerini gerçekleştirmesi için bir fırsat sunuluyordu. Bu çalışmaların her alanda yapıldığını da belirtelim. O çalışmaların içerisinde sivriliyorduk. Kimisi resimci oluyor, kimisi müzikçi oluyor. Konularda uzmanlaşma bu şekilde oluyordu. Herkesin her konuda uzmanlaşması gerekmiyordu. Mezun olup bir köye gidildiğinde, uzmanlaşılan alanın yanında öğrendiklerini uygulayabilecekleri şekilde kendilerini geliştirmesi gerekiyordu.

Eğlencelerimiz sadece herhangi bir kitabı okumak, onu orada uygulamak değildir. Mesela köyde yaşayan bir çiftçinin hayatı, bekçinin hayatı canlandırılır. Öğrenciler arasında her hafta bir sınıf tiyatro yapardı. Kendini göstermek için bir konu seçerler. Onu orada temsil ederler. Bu temsil, şarkılarla, türkülerle, oyunlarla, mandolinlerle, kemanlarla, akordeon desteklenir. Çünkü derslerimizin arasında müzik dersleri de var. Beste yapanlar, konser verenler bile oluyordu. (Tiyatro, gezi ve diğer etkinliklerle ilgili fotoğraflar, 5.1.6. Kültürel Aktivitelerin-Eğlencelerin ve Gezilerin Fotoğrafları başlıklı bölümde detaylı bir şekilde görülmektedir.)

Köy Enstitüleri'ni eğitimini diğer okullardan ayıran şey, okuyup öğrenme yöntemi değil, iş yaparak, iş içerisinde eğitilme yolu izleniyordu. Bunun için Köy Enstitüleri'ne 'Hayat için okul' deniliyordu. Diğer eğitim kurumlarında kitap okunur, öğrendim denilir ve geçilir. Ama Köy Enstitüleri'nde okudum, öğrendim denilince eğitim işin içerisine girmediği için bu

unutulur gidilir. Aslında işin içerisinde, o iş ile yoğurula yoğrula bu bitirilirse bu insan o işin ustası olur. Köy Enstitüleri'nin farklılığıyla ilgili ufacık bir örnek vereyim, ben, Kız Öğretmen Okulu'na atandım. Seneler sonra. Orada derse girdiğim zaman, kara tahtada iki çizgi gördüm. Birisi kalın, birisi ince. Baktım baktım çocuklara sordum, dersiniz neydi de bunları çizdiniz dedim. Aşıcılık dersi dediler. Şehir Kız Öğretmen Okulu idi o okul. Peki, ne aşısı dedim? Katma aşısı mı, İngiliz aşısı mı, yarma mı, göz aşısı mı? Derste çizerek anlatmış öğretmen, çocuklar da sözde anlamış. Öğretmeni gördüm, nedir o, hiç değilse çocukları götürsen, ağaç üzerinde aşı yapsan. Çocuklar da yapsa birkaç defa, görseler hiç olmazsa. O dedi ki, biz öğretiriz uygulamayız dedi. Biz böyle eğitilmemiştik. Köy Enstitüleri'nde eğitim sosyalist eğitimidir. Kapitalistlerin eğitimi değildir, Marksistlerin eğitimi değildir. Onlar herhangi bir şeyi kendi çıkarlarına yarayacak şekilde benimserler, eğitilirler. Uygulamalarının amacı budur. Ama Köy Enstitüleri'ndeki sosyalist eğitim, hem bizi hem karşıımızdakini iyi şekilde yetiştirecekti. Eğittikleri insanlara sadece bilgi değil üretici ve yaratıcı olmaları için uygulamaya dayanan zihniyette eğitim verilirdi. Sonraki hayatlarında bu öğrendiklerini rahatça uygulayabilsinler diye sürekli iş içinde yoğurulurdu öğrenciler. Öğrendim bitti diye bir şey yok. Öğrendiysen yapabiliyorsun onu. Bunu yapabilmek içinde hangi konuyu eline aldıysan neye ilgi duyuyorsan o konunun A'dan Z'ye her şeyini bilmen gerekmektedir. Mesela sıva öğreteceksin gittiğin köyde. Okulda bunu öğrenmemişsen kendin, onun zevkini kavramamışsan orada öğretemezsin. Duvarı örüyorsun, ördüğün o duvarın kaba sıvasını çekiyorsun, mastarını çekiyorsun, ince sıvasını vuruyorsun (Fotoğraf 11), sonra boyasını vuruyorsun. Sonra çıkıp şunu ben yaptım diyebiliyorsun. (Yapıcılık uygulamaları ile ilgili fotoğrafları, 5.1.1. Yapıcılık Uygulamaları Fotoğrafları başlıklı bölümde detaylı bir şekilde görülmektedir.)

Mesela tarımda, sadece bir yeri ağaçlandırmayız (Fotoğraf 68, 69), ormanlaştırırız. Birkaç dönüm bağ dikeriz. Onun içinde çalışırken çocuk fidan dikmeyi öğrenir, bağcılığı öğrenir. Onun bilincine vardıktan sonra gittiği köyde de onu yapmadan duramaz. Köyde ne öğretecekse, hepsi enstitüde aynı bu hevesle, bu zevkle, bu arkadaşça bağlanmayla olur. Arıcılık yapıyorsun (Fotoğraf 84), o işin zevkini alabilmek önemli olan. 70 yaşında Celal Davut vardı, arıcılık eğitmeni. Vurur dizine, 'Bak, arıların iğnelerinden oldu bu sağlamlık' derdi. O işin zevkini aldıktan sonra, nasıl gideceğin köyde 1-2 kovan yetiştiremezsin? Arıcılığı benimsiyorsun, tavukçuluğu benimsiyorsun, köyde yapılacak ne hizmet varsa hepsini benimsiyorsun. (Tarım, hayvancılık ve ağaçlandırma ile ilgili fotoğrafları, 5.1.2.

Tarım ve Ziraat Uygulamaları Fotoğrafları ve 5.1.4. Hayvancılık ve Arıcılık Uygulamaları başlıklı bölümde detaylı bir şekilde görülmektedir.)

Mesela bavul yapacaksak, onu neyden yapacaksak, ölçüp biçip kaç mal edeceğimizi hesaplar, resmini çizer, malzemesini öğrenir onu en iyi şekilde yaparız. Öğrendim diye asla bir işi yarım bırakmazdık. İş çok iyi öğrenecektik ki gittiğimiz köydeki halka da çok iyi öğretebilelim. Enstitüler iki sisteme ayrıldı. Birincisi Çifteler sistemi, bir de bir okulun(!) sistemi. Çifteler ile o okul arasındaki fark şuydu; o bir ağaç dikecek mesela. Çocukları topluyor. Dikilecek ağaçları oraya hademe getiriyor, çukuru kazıyor, ağacı dikeyyorlar, toprağını atıyor, suyunu veriyor. Çocuklara diyorlar ki: ‘Fidan nasıl dikilir, gördünüz mü?’, çocuklarda, ‘Gördük öğretmenim’. Bu ne ustalık getirir insan ne öğrenme. Çifteler’de öyle değildir. Ağaçlanacak bir yer vardır. Orayı tümünden ağaçlandırırız. Fidanı dikeceğimiz zaman dereden su getiriyoruz. Fidanı çekiyorsun, fırçikleri yaralanıyor, onları buduyorsun. Onları budadıktan sonra zayıflıyor bu. Yukarıdaki dalları da buduyorsun. Toprakla havanın birleştiği boğuma kadar daldırıyorsun. İlk can suyunu veriyorsun. Sonrasında fidana bakıp, büyütüyorsun. O ağaçla bir nevi arkadaş oluyorsun. Onsuz duramayacak hale geliyorsun. Köye gittiğimiz zaman, ağaçsız gördüğümüz yeri derhal ağaçlandırıyoruz. Çifteler sisteminde, hem yapı yapılır, hem sıvası yapılır, hem de çatısı çatılır. Bunların tamamını biz yaparız. Bu işleri yaparken onun ustası oluruz. Ama bir diğer sistemde, zaten buradan çıktı ikilik, neredeyse enstitülerin kapatılmasına varıncaya kadar bu devam etti. Orada müdür diyor ki, bir metre kare yer yapın. Mastarını çekin, tirfilini vurun, işte öğrendiniz. Neden yorulacaksınız? Yahut çocukları neden yoralım? Çetel tutmasını, tuğla örmesini bileceksiniz. Bir sütun yaparsınız, çetel tutulur, mastar tutulur, terazi tutulur. Öğrendikten sonra niye o devam etsin ki, yıkılır. 25 öğrenci eğitim enstitüsünden gidiyorlar, oraya. Orada marangozhaneye varıyorlar. Çatı var model. Oradaki öğretmen geziye gelenlere, ‘Çıkın üzerine bakın, kırılmaz bu.’ diyor. Onlarda bir dergide yazıyorlar. Biz böyle bir model yapmadık. Yaptığımız binanın üzerine çatıyı yaptık (Fotoğraf 4). O çatının altına gireceğiz diye, o mesuliyetle onu sağlam yaptık. Ama bunlar, modelle çatı yapımını öğreniyorlar.

Tekne, harç teknesi... Biz harç teknesi yapıyoruz. İçerisine harç koyuyoruz. İskelenin üzerinde onu koyup kullanıyoruz (Fotoğraf 37). Ama orada diyor ki adam, bu tekneyi yaparken şu iki tarafta ki geçmeyi öğreniyor çocuklar. Bunları ölçmesini, biçmesini de öğreniyorlar. Neden tümünü yapsınlar ki? Bütün yapı işlikleri böyle olduğu gibi, diğer öğretmenlerin köye götürecekleri bütün sanatları da böyle modelle öğretiyorlar. Bu sistemin yanında bizimkiler doğrudan doğruya işin içerisine giriyorlar. Hangi işi tutuyorsa onun adamı

oluyor. Onu baştan sona kadar defalarca yapıyor. Mesela bir iskele yapacak, iskelenin üzerine kendisi çıkacak. Eğer sağlam yapmazsa, onu usulüne göre yapmazsa, kendisi düşecek zaten. Bunu yaparken, neyin nasıl yapıldığını iyice öğreniyor, parayla olmasa bile onu baştan savma yapamıyor. Buna ‘iş içinde, iş yoluyla, iş için, üretim için eğitim’ deniliyor. Köy Enstitüleri’nde, başladığımız bütün işi sonuna kadar götürdük. Kaç tane yapılacaksa yaptık ve bu sayede onun ustası olduk. Artık gittiğimiz yerde onu şaşırmadan uygulayacağız. Çünkü enstitülere gittiğimiz zaman, bizim onlarla işimiz var. Köyde eğitim sadece çocuklara öğretmen olmak demek değildir. Köyde eğitim, köy insanı, köy çocuklarını daha küçük yaşta hangi kabiliyete sahip ise ona alıştırmaktır. Uygulama bahçeleri yaptık, bir okulun öğrenci sayısına göre yapılıyordu. Onun üzerine bir bahçe kuruluyor, orada ne yapılabilecekse çocuklar yapacak, uygulayacaklardır.

Öğretme okulunda, kitap okulunda laf edilir, fakat iş yapılmaz. Hayat, yaşam ve iş okulunda az laf edilir ama ortaya eser çıkarılır. İnsanı insan eden işidir. O işi, hem karakterini belirler, hem ahlakını belirler, hem ustalığını belirler. Tonguç’un kapısının üzerinde, ‘İş insanın hem mimarı, hem miyarıdır’ diye yazar. Çok eskiden de birisi, ‘Âyinesi iştir kişinin lâfa bakılmaz, şahsın görünür rütbe-i aklı eserinde’ demiştir. Bir insan işiyle çevresinde tanınır, işiyle meslek sahibi olur. İş tutmayan adam sadece konuşarak ömrünü de uzatamaz. İş insanı durduğu yerde harekete getirir. Sanki dağları aştıkça hevese geldiği gibi, işleri tamamladıkça daha iyisini yapmak ister. Daha iyisini ve daha sağlamını yapmak ister. Hem çalışkanlık kazanır, hem ahlak kazanır, hem de eğitilmiş olur. Biz de eğitim bir paranın yazı tura iki yüzü olduğu gibidir; bir insanda da sadece öğrenme insanın bir yüzüdür. Ama eğitilmezsen o silinir gider. Eğitimle öğretim birbirini tamamlayıcıdır. Eğitim iş ile olur, öğrenmeyle değil. Öğrenme sel gibi gelir geçer. Ama eğitim kum gibi kalır. İnsanlar iş sahibi olursa bunları kendiliğinden düşünür ve bu düşüncesini geliştirir, yürür gider. Mars’a da iner, tüm hedeflerine de ulaşır. Fakat laf ile peynir gemisi yürümez. İnsan olan iş ile insanlaşır diyoruz biz.

1939 yılında Almanlar, Çekoslovakya’nın sürekli mıntıkasına saldırdılar. O zamanlar bizim asker sayımız azdı. Fakat tedbirli olmak gerekiyordu. Almanlar, Karadeniz’in kuzeyinden doğuya geçmek istiyorlardı. Dünyaya hükmetmek istiyorlardı. Von Papen’i İsmet İnönü’ye gönderdiler. Yol istediler. İnönü, Adana görüşmesinde kabul etmedi. O zamanlar bizim toprak silolarımız yok, toprak mahsulleri samanların altında muhafaza edilirdi. Yedek yiyeceklerimiz yok. “Yemekler, yemekler, karneye düştü ekmekler.” Karne sistemi uygulanıyor. İnönü, her ne kadar Von Papen’e hayır dediyse de, tedbir amacıyla asker almaya

başladı. Mesela benim kardeşim dört sene askerlik yaptı. İnönü, asker sayısını 500.000'e çıkardı. Rusya nereye gidiyorsa onların karşısında bu gücü tutmak için takip etti. Köy Enstitüleri'ni de etkiledi bu. Öğretmenlerimizi ikinci defa askere almaya başladılar. Son sınıflar idare etti, yerlerine köylerden ilkokullardan öğretmenler getirildi. O sıkıntının içerisinde, biz de Batı İttifakı'na geçtik. Fakat ondan sonra, bizim iç işlerimize karışmaya başladılar. Bu savaş döneminde öğretmenler alınınca, öğretmen bulunamıyor. O zamana kadar Kepirtepe'de bir Köy Enstitüsü var. Savaşın gümbürtülerinden çekiniyorlar. Kepirtepe'deki herkesi trenlerle Hasanoğlu'na aktarıyorlar. Bunun üzerine, Hasanoğlu'na bir Köy Enstitüsü açılması kararlaştırılıyor.

Biz 20 kişi Samsun Lâdik Köy Enstitüsü'nü kurmaya gittik. Bir ekip Savaştepe Köy Enstitüsü'nü kurmaya gitti. Köy Enstitüsü sayısı 1940 yılında 14 Köy Enstitüsü açılmış oldu. 1941 yılında Hasanoğlu Köy Enstitüsü'nün açılacağını duymuştum. Hamidiye ve Mahmudiye'den tanıdığım, Enstitülerin projesini çizen ve şu anda Hasanoğlu'nu kurmaya gittiğini bildiğim Macar mühendis Sili Layoş'a mektup yazdım, gel diye cevap geldi. Sili Layoş, yirmi enstitünün hepsinin ilk kazığının çakan adamdır. Elinde teledoid yok, gelişmiş aletler yok. Bir küresi var sadece. Dört tarafına kazık çakıyor, bununla yapının köşelerini belirliyor. İki kazığın arası 90 derece oluyor. Plastik hortum terazisi ve mirası var.

45 günlük tatilimde köyüme gitmedim, Hasanoğlu'na çalışmaya gittim. Köye girerken solda bir eve misafir oldum. Kapının yanında bir teneke içinde ayrına benzeyen bir şey var. Bu ney diye sordum. Adam, 'İyi ki geldin. Ben bu evi gizlice gece badana edeceğim. Ev sahibi beni görürse izin vermez' dedi. Neden diye sordum. 'Kireç yakılırken taşlar salavat getirtip sesler çıkarır, dua edermiş. Kireci yakan adam da bir hafta dinden imandan çıkar, gâvur olurmuş. Oradaki kireci de çıkarıp kullanan olursa onun yanında da namaz kılınmazmış diyorlar' dedi. Macar olduğum için beni evden çıkarırlar dedi.

Savaştan kaynaklı olarak Kepirtepe Köy Enstitüsü öğrencileri olduğu gibi Hasanoğlu'na gönderilmişti. Öğrencisi, öğretmeni hepsi aktarılmıştı. Ben geldiğim zaman onlar vagonlarla gelip Lalabel İstasyonu'na inmişlerdi. Köylülerde yardım etmiş, her şeyi köyün içine taşımışlar. Köy ilkokulunda bir depo yapmışlar. 26 kadar kız öğrenci varmış. 266 öğrenci çeşitli yerlere, çadırlara ve camiye yerleşmişlerdi.. Ertesi gün onlarla tanıştım. Bana da camide kalacak yer verdiler. Ben de camide yatıp kalkmaya başladım. Sabahları kalkıyoruz, aşağıdaki kavaklığa masa koymuşlar, yemekhane yapmışlar. (Bu konu ile ilgili fotoğraflar, 5.1.1. Yapıcılık Uygulamaları Fotoğrafları başlıklı bölümde Fotoğraf 22 ve 58'de görülmektedir.)

Ben ona hala hayret ederim: bir sene önce biz gidip Lâdik Köy Enstitüsü'nü kurduk. Şimdi Lâdik'ten bir ekip geldi Hasanoğlu'nı kurmaya yardıma. Birkaç gün geçti aradan. Malatya Akçadağ'dan, Sivas Yıldızeli'nden, Adana'dan 30'ar kişilik ekipler kazmalarıyla, kürekleriyle geldi. 20'si öğrenci, 10'u eğitmen. Onlar da çadır kurup orada yaşamaya başladılar. Bir gün Tonguç geldiğinde, 'her şey hazır artık kazmayı vurabiliriz' dediler. Kepirtepeliler iki binanın temelini kazdılar, birisi işlikti. (Bu konu ile ilgili fotoğraf, 5.1.1. Yapıcılık Uygulamaları Fotoğrafları başlıklı bölümde Fotoğraf 6'da yer almaktadır.)

Ertesi gün Tonguç'un yerine Ferit Oğuz geldi. Kepirtepli öğrenciler okuldan köyün pınarına kadar ellerinde kazma küreklerle sıra oldular. Kiminin elinde kazma, kiminin elinde kürek, kiminin elinde sedye var. En önde Lâdik'ten gelen ekipten Mehmet ve elinde zurnası var. Davullu zurnalı bir iş ordusu sıralandı. Marşlarla köyün içinde dolandık. Hamurbasan sırtlarına Enstitünün kurulacağı yere, demiryoluna 200-300 metre yakınlıktaki bir yere geldik. Kepirtepelilerin kazdığı atölye temelini etrafına toplandık. Ferit Oğuz kısa bir konuşma yaptı. 10 Temmuz 1941 günü temeli attık (Fotoğraf 64). Kasım'a kadar her ay yeni üç ekip geldi. Kasıma kadar o yedi bina yapıldı orada. Kasım ayında Kepirtepeliler gittiler. Benim tatil bittikten sonra Çifteler'den bir ekip geleceğini duydum, sonra Rauf İnan'a mektup yazdım beni de o ekibe alın diye. Rauf İnan kabul etti. Çifteler'den gelen ekibe ayrı bir çadır verdiler. Başladık ve bir okul daha yaptık. Niyazi Baykal, Ali Yılmaz ve bana ayrı bir çadır verildi. Akçadağ'dan gelenler okul yaptılar. Kızılçullu'dan gelenlerde bir okulun çatısını yaptılar. Ondan sonra İvriz kuruldu orada çalıştım. Dicle Köy Enstitüsü kurulurken, Yüksek Köy Enstitüsü ekibi olarak çalıştım. (Bu konu ile ilgili fotoğraflar, 5.1.1. Yapıcılık Uygulamaları Fotoğrafları başlıklı bölümde görülmektedir.)

Hasanoğlu Köy Enstitüsü, tamamıyla diğer enstitülerden gelen öğrencilerin çalışmaları ile 15. Köy Enstitüsü olarak kuruldu. İş yarışı vardı. 'Onlar bu kadar çabuk yapar biz nasıl onları geçeriz?' şeklinde rekabet vardı. İskele yapılacak mesela, kereste lazım. Bunların çoğu 4 kilometre Ankara tarafında Lalahan İstasyonu'nda idi. Hasanoğlu'da tren istasyonu yoktu o zaman. Götürülecek malzemeleri sırtlar getirirdik (Fotoğraf 10). Gündüz yapıda çalışmaktan vakit kalmıyor, gece de gidip malzeme getirmeye başladılar. Gece gizli gizli, ay ışığında harç karma, hazırlık yapma, malzeme taşıma işlerini yapmaya başladılar. Gizli gizli hazırlıklar diğer grupları geçebilmek için yapılıyordu. Bunu yapı sanat başı Mustafa Güneri öğrenince engelledi. Onlar savaşırcasına çalışırken, Niyazi Baykal, Ali Yılmaz ve bana ayrı bir iş verdiler. 'Onu yapın bitirin' dediler. Köyün içinde üç kurnalı pınar vardı ve köylüler bu suyu kullanıyorlardı. Pınara su bir metre geride bulunan havuzdan geliyordu. Havuzun üzeri çalı

çırıplar ve pisliklerle doluydu. Mustafa Güneri bizi çağırarak dedi ki: ‘Bu pınarın üzerinde çalı çırpı var. Bu oluktan akan suyla herkes testisini dolduruyor. Bu nasıl bir görünüm böyle?’ Kepirtepelilerden bir ekiple tüm pisliği -eski çarık var, kemik var- çıkartıp temizledik. Mustafa Güneri 12 pencereli bir şadırvan yaptı. Kaidesini Ali, Niyazi ve bana verdi. Bir de Mehmet Yurtkuran adında bir Ankaralı usta vardı. Her şeyi bitirdik. Çok güzel bir şadırvan oldu ve köylü temiz su almaya başladı. Pınarın alt tarafına çamaşırhane ve hamam yaptık (Fotoğraf 1).

Bu yoğun tempolu işlerin yanında pazar günleri ekiplerle dinlenme gezileri yapardık (Fotoğraf 89). Bir gün dört beş ekiple vagondaki kiremitleri indirmeye gittik. Hem de eğlence yapacağız. Yanımızda Ferit Oğuz ve Tonguç da var. Eğlenceye başlayınca ekipler güreş tutmaya başladı ve ortalık kızıştı. Pazarören’den Veli Dalak diye bir çocuk -kara yağız, esmer- çırpındı, rakip istedi. Aksu’da bir çocuk çıktı, Yörüklerden ve bir çırpıda yenildi. Sonrasında başka bir çocuk daha çıktı. Veli onu da yendi. Sonra Veli’yle aynı ekipten olan Hüseyin Altınışik çıktı. Bunlar güreşe tutuştu ortalık kızıştı. Hani boğalar güreşirken burunları yere değerde toz kalkar ya böyle bir güreşe dönüştü. Sonra anladık ki bunlar yakın arkadaş oyun yapmışlar bizlere. Eğlencelerimiz, her şeyimiz çok güzel gidiyordu. 15. Köy Enstitüsü’nü tamamen diğer enstitülerden gelen ekiplerle kurduk. Kendi okullarımıza döndük. (Güreşle ilgili fotoğraflar 5.1.10. Spor Etkinliklerine Ait Fotoğraflar bölümünde Fotoğraf 267-270’de görülmektedir.)

Çifteler Köy Enstitüsü’nde, 1942 Kasımında sınavlarımız başladı. Sınavları bitirdikten sonra diploma alıp gideceğiz artık. Diplomalarımız alacağımız zaman müdür Rauf İnan bizi topladı. Dedi size diploma yok. Biz dedik bitti tamamladık her şeyi. Sonrasında ekledi: ‘Siz buradan toptan Hasanoğlu’na gideceksiniz. Orada 6 aylık kurs göreceksiniz, çeşitli dallarda. Sonrasında Köy Enstitüleri’ne yardımcı öğretmen olarak gideceksiniz.’ Çünkü savaşta öğretmenlerimizi alıyorlar, öğretmensiz kalıyoruz. Bize 10 gün izin verdiler. Köylerinize gidin, 6 aylık hazırlıklarınız yapın gelin. Köylerimize gittikten sonra Hasanoğlu’nda toplandık. Biz 35 kişi mezun olmuştuk Çifteler Köy Enstitüsü’nden. Kızılçullu Köy Enstitüsü’nden de 70 kişi mezun olmuş. Onlar Amerikan Koleji’nde büyük yerleri olduğu için fazla toplanmışlar. Geldik Hasanoğlu’nda toplam 105 kişi, bizim yaptığımız yapılarda misafir olduk. Mahmudiye öğretmen okulundayken, Tahsin baba dediğimiz Tahsin Türkbay öğretmen vardı onu başımıza eğitim başı olarak gönderdiler. Biz şimdi kurs görmeye başladık Hasanoğlu’nda. Sonrasında 6 aylık eğitimimizde bitmiş oldu. Ama dediler sizi buradan salmayacağız. Yüksek Köy Enstitüsü açılacak. Kalmak isteyenler belirtsin dediler. Eğer sayı

fazla olursa yüksek kısmı açacağız dediler. 3 yıl da o sürece dediler. Biz bunu duyunca afalladık. Çünkü birçoğumuz muhtaçtı. Yorulmuştuk artık, öğretmen olup gitmek istiyorduk. 105 kişiden 10-12 kişi kaldık. Hepsi köye döneceğim diye tutturdu. Tahsin baba, durumu Tonguç'a bildirince olmadı bu, sen bunları bir ay daha hazırla cevabını aldı. Tahsin baba, bizimle konuştu, eğitti. Bir ay sonra yine topladılar bizi. Kâğıt dağıttılar, Tonguç, 'Kim istiyorsa belirtsin, bu sefer eylemeyeceğiz sizi. İsteyen köyüne dönecek' dedi. Bu sefer 51 kişi kaldık. 51 kişi ile 6 Haziran 1943'te Hasanoğlan Yüksek Köy Enstitüsü açıldı. Bu yüksek kısma öğrenci olarak devam ettik. 1944'te Dicle'ye tatbikata gittim. 1944 yılında Dicle Köy Enstitüsü'nü kurduk. Nazif Evren vardı başımızda. 1945'e kadar burada kaldım.

Mezun olduktan sonra İvriz Köy Enstitüsü'ne tayin olduk. Hasanoğlan Köy Enstitüsü kapatılınca belki bir şey karıştırır mezunlar diye hepimizi topladılar, askere aldılar. Yedek subaylık okulunda altı ay kaldık. Altı ay sonunda, kıtalara gönderecekler bizi. 22 arkadaş yedek subay okulunda elbiseleri giydik. Kıtalara gitmeden önce Ankara'yı şöyle bir gezelim dedik. Gezmeye çıktık erkenden. Geriye dönüşte arkadaşlarımızın adreslerini alacağız. Gittiğimiz yerlerden birbirimize mektuplar yazacaktık. Dönüşte, 'Talip nerede?' yok. 'Buğday nerede?' yok. 'Semerci' yok. 'Nerede bunlar?' 'Biraz önce bir cemse geldi, arkadaşları soydular, çavuş çıkardılar, gittiler onlar' dedi birisi. Bir daha göremedik. Akşam Burhan Güvenir, karyolanın altında yatıyor, ben de üst tarafta. Akşam nöbetçiyim ben. Sabah da çıkıp gideceğiz. Nöbetim bitti. Onu uyandırmaya geldim, nöbet sırası ona geldi. Çocuk öyle kalktı ki, başını karyolaya vurdu. Bizleri toplamaya geldiler sanmış. Toplamaya gelmediler, sen nöbetçisin dedim. Sabah yeni yerlerimize gittik. Ben önce Maraş'a gittim. Oradan İskenderun'a gittim. 1948 Haziran'ında İskenderun'dan terhis oldum. Terhis olmadan önce çok ilginç bir şey oldu. Bir manga askeri aldım. Merdiven aldık, bir şeyler yapmaya gidiyoruz. Biraz yürüdüm, bir cemse geldi. Döndü, dolandı, yanıma geldi. Aracın içinde yüzbaşı da var. Beni aldılar. Yattığım yere götürdüler. Her tarafı darmadağın ettiler. Üzerimi aradılar. Dağıtıma gitmeden önce apar topar götürülen arkadaşlarıma ulaşabilmek için o gün benimle orada kalan Mustafa Ün'e bir mektup yazdım, Merzifon'a. 'Mustafa, arkadaşlarımızın adresini alamadık, nerede bizimkiler?' dedim. Mektup oraya vardığında Mustafa rahatsızmış, viziteye gitmiş. Nöbetçi subay mektubu almış, okumuş: 'Bizimkiler ne demek?', hemen benim bulunduğum kıtaya bunu araştırın diye haber göndermiş. O yüzden her yerimi darmadağın etmişler. Benim üzerimden kimin adresi çıktıysa onları da darmadağın etmişler. En son beni gözaltına aldılar. Mahzende oturuyorum. Amerika'dan bir heyet gelmiş. Onun için gösteri yapacaklar. Askerlere oyun öğretiyorlar. Benim pencerenin önünden de

geçiyorlar. Ben de izliyorum. Ama oynadıkları oyun yanlış. Ben de orada duran subaya, ‘Bunu yanlış öğreniyorlar, ayıp’ dedim. ‘Sen biliyor musun?’ dedi. ‘Evet, biliyorum’ dedim. Askerlere doğrusunu öğretmem için beni çıkardılar. Ben onlara bir sürü güzel oyun öğrettim; halay, bar, harmandalı. Şimdi günü geldi. Amerika’dan gelen misafirler oturdular. Çok güzel bir oyun çıktı. Nazmi Ataç Paşa’da orada. ‘Bu kim’ diye ilgilenmiş benimle. ‘Gözaltında bir asteğmen’ demişler. Beni yanına çağırdı. Ondan sonra mahzenden kurtuldum. Sonra da terhis oldum. Geri İvriz Köy Enstitüsü’ne gideceğimi sanıyordum. Yok dediler. Reşat Şemsettin Sirer var Milli Eğitim Bakanı olarak başta. ‘Hiçbirinizi enstitülere vermeyeceğiz, gezici başöğretmen yapıyoruz’ dediler. Ben, Hatay Dört Yol İkinci Bölge Gezici Başöğretmenliğine tayin oldum. Arkadaşlarımızın hepsini böyle dağıttılar. Benim bulunduğum yer yol üstüdür. Orada daktiloyla yazı yazıyorum. Yazdıkça, takırtı tokurtu oluyor. O sırada civar köylerden birinde ala dana olmuş. Bu da Rus radyosundan duyurulmuş. Daktilo seslerimden ‘Bunu kim yapar bu bölgede? Bu adam yapar’ ben yaptım sanmışlar. Beni ifade vermeye çağırdılar. Sonradan öğrendim, beni gözlemlemişler. Komünist olmadığımı anlayınca beni ihbar eden adamı tayin etmişler. Böyle acayip şeyler yaşadık.

5 yıl sonra Hasanoğlan kıymetlenmeye başladı. Bir sene sonra diğer mezun olan enstitülerden öğrenciler içinden belli sayıda kişi alınacağı söylendi. Bundan sonra gelen öğrencilerle çok geçimsizlik oldu ve kapatıldık. Hasanoğlan’da son sınıfta okurken, ben de yoruldum artık. Bir ara köye gideceğim, tayinimi isteyeceğim diye Ankara’ya gittim. Tonguç’un yanına gittim. Ben dedim, fazla kalamayacağım. Üçüncü sınıfa geçtik ama ben gideceğim. Beni dinledi dinledi, üzerimde filan elbise filan yok, harçlığım yok. Anladı, çıkarıp 50 lira verdi bana.

Köy Enstitüleri’nde müdürlerin kendilerine göre görüşleri, inanışları vardı. Bütün Köy Enstitüleri aynı şeyi düşünüyor diyemeyiz. Ne kadar enstitü varsa hatta ne kadar enstitülü varsa o kadar enstitü var. Herkesin kendisine göre görüşü var. Pazarören Köy Enstitüsü’ndeki Şevket Gedikoğlu, Tonguç’u tam tutmaz. Bazıları tam zıt. Emin Soysal diye bir adam var. Tonguç’un hayranı. İzmir Kızılçullu Köy Enstitüsü müdürü oldu. Gazi Eğitim Enstitüsü’nde ilköğretim müfettişi yetiştiren yerde bacanağı var, Halil Fikret Kanat. Onun ikisi bir program yapmışlar. Hasan Ali Yücel’in yaptığı programı kabul etmiyorlar. Bir kitabı var, ‘Kızılçullu Köy Enstitüsü Sistemi’ diye. Onun içinde de yazar: ‘Ben, yüksek kısmı burada açacağım.’ diye. ‘Ben sizin planınızı uygulamayacağım; Ege Bölgesi bizim planımıza göre yetişecek.’ diye kafa tutmaya başlıyor. Bu dayatması karşısında, biraz önce örnek verdiğim fidan dikimi gibi: ‘İşte böyle dikilir.’ uygulama yok. Atölyesinde, mastar tutulacak, bir metre kare alanı

sıva yaparlar: ‘Öğrendiler, tamam’. ‘Ne çocukları yoruyorsunuz?’ diyorlar. Biz, yaptığımız yapıların üzerine çatı konduruyoruz. Onların Amerikan Koleji’nden bozma mükemmel okulları var, ihtiyaçları yok. Ama atölyede, ellide bir, onda bir ölçüsünde çitalardan çatı yapıyorlar. Kırşehir Öğretmen Okulu’ndan, gezmeye gelen Gazi Eğitim Enstitüsü öğrencileri Kızılçullu’ya gidiyor. Onların atölyesine giriyor, bunları görüyorlar. Bazısı kabul ediyor: ‘Çocukları yoruyorlar; şunları, şunları öğretsinler, tamam’. Bir kısmı, Tonguç’un, Hasan Ali Yücel’in yolunu tutuyorlar. Böylece ikiye ayrılıyorlar. Bu ikiye ayrılmada Hasan Ali Yücel’in gönderdiği müfettişi de kabul etmiyor Emin Soysal.

Hasan Ali Yücel, Emin Soysal’ı Bursa Kız Öğretmen Okulu’na gönderdi. Emin Soysal buna kızdı, Maraş bağımsız milletvekili oldu. Ondan sonra, mecliste Tonguç’u karalamadığı mı kalmadı, Hasan Ali Yücel’i karalamadığı mı kalmadı. Köy Enstitüleri’nin bitine, piresine varıncaya kadar her şeyi söyledi durdu. Emin Soysal’ın öğrencileri, pratik çalışmalara değil, kültür çalışmalarına önem verdiler. Yabancı dil öğrendiler, kültür derslerini ilerlettiler. Ama bizim Çifteler’dekiler sanat kısmını ilerletti. Hasanoğlu’nda iki yerden gelen öğrenciler birbirlerine, enginden yüksekte bakmaya başladılar. Onlar Çifteler’den gelenleri küçümsediler, kuşbakışı baktılar. Hiç kazmadılar çünkü onlar kültürlüler, yabancı dil biliyorlar. Yazıyorlar, çiziyorlar. Bizimkiler de sanatta onları beğenmediler. Orada ikisinde ayrılık oldu. Emin Soysal milletvekili olunca, kendi öğrencilerini ispiyoncu olarak kullandı. ‘Hasanoğlu’nda ne oluyorsa bize bildireceksiniz.’ şeklinde. Çifteler’den gelenlerin sayısı 30 kadar, az. Bizimkilere üstünlük taşıyorlar. Bir gün tutuyorlar bir kâğıt veriyorlar. ‘Hemen imzalayın. Bize bakanlık ödül verecek. Hepsini ayrı ayrı alamayacağız. Siz aşağısını doldurun biz yukarısını doldururuz.’ Bizimkiler de imzalıyor. Fakat üzerini istedikleri şekilde dolduruyorlar. Genelkurmay’da bulunuyor bu fiş. Öte yandan çavuş çıkacak olan çocuklar da bizimkilerin yastıklarının altına ‘Komünist manifestosu’ koyuyorlar. Sonra şikâyet ediyorlar. Aramada onlardan manifesto çıkıyor. Böylelikle bizim takım, onların karşısında yenik düşüyor. Bununla da kalmıyor. Yükseköğretim çocuklarının bazılarıyla teşviki mesai yapıyorlar. Hasan Ali ve Kenan Öner davasında bunlara yardım ediyorlar. Hasan Ali, davasında yeniliyor. Sonra Hasan Ali beraat etti. Ama bu yüksek kısmın kapatılması, bu iki kurumun çarpışmasıyla ilerledi.

Bir adam çalışıyor. Ne yapıyorsa, bir işte çalışıyor. Bakıyoruz ya ustalıkla ya acemi veya öfkeli veya neşeli. Ama niçin yaptığını bilmiyoruz biz. Kendisi biliyor. Onun ne yaptığını, içinden ne geçirdiğini kesinlikle bilemeyiz. Belki para kazanıp bir şey alacak, belki bir yere verecek, belki birisine hediye edecek. Sırf para içindir belki, onu bilmiyoruz. Fakat şeklen

ustalıkla çalışıyor, acemi çalışıyor, öfkeli çalışıyor neşeli çalışıyor diye fikir yürütürüz. Aynı bunun gibi Köy Enstitüleri'nin de görünen kısımları kişilerin davranışlarını sözle anlatıyoruz ama oradaki çalışanlar, neden çalışıyor? Niçin çalışıyor? Onun içerisini yazamadık. Görüneni yazıyoruz. Bunun için şöyle koştular, böyle okudular, böyle oynadılar, zıpladılar, sanatta çalıştılar. Ama içlerinde ne vardı onu bilemiyoruz. Bilmediğimiz bazı arkadaşlarımız, yüksek kısmı bitirdikten sonra kendi işlerini kurdular. Mesela Ekrem Ulak, Kayseri'de müteahhitliğe gitti, başkası başka yere. Hepimiz orada çalışıyorduk. Köy Enstitüleri'nde bu bilinmeyen işlenmedi. Hiç olmazsa bilineni işleyebilsek diye el atacağım buna... Belki doğduğum güne kadar varacağım, ondan sonra bir şey yapamayacağım. Ele alınacak bir konu var, neden yapıyorduk, neden çalışıyorduk, neden öğreniyorduk? Biz çalışırken, başka birisi bizi görür. Evet, bunun için. Ama çalışan, kendisi söylerse inandığını, o zaman bazı gerçekler görülebilir. Dante Alighieri'nin kitabı var İlahi Komedi. Büyük kitaplar arasında geçiyor. Cehennem kısmı var, cennet kısmı var, araf kısmı var. Bilim haline gelmemiş, felsefe aşamasında kalan şeyler var. Bizim enstitülerde de buna benzer şeyler var. Köy Enstitüsü felsefesi; şu Köy Enstitüsü felsefesini bir türlü ele alamadım.

Bir gün İdris Dağı'nın arkasında Dereşih Köyü'ne geziye gideceğiz dediler. Erzaklar hazırlandı akşamdan. Sabah arabaya yükledik. Âşık Veysel de o dönemde buradaydı. Onu da arabaya bindirdik. Biz bütün öğretmenlerle -İsmail Hakkı Tonguç, Ferit Oğuz, Hidayet Gülen Mualla Eyüboğlu- yürüyerek İdris Dağı'nı aşıp köye vardık. Bir tarafta dere gibi bir yer var, bir tarafta yamaç var. Yamaç tarafına oturduk. Erzak arabasını beklemeye başladık. Zaman geçti. İki kişi geldiler, dediler ki erzak arabası devrildi, her şey saçıldı âşıkta yolda kaldı. Arabanın dingili kırılmış ve devrilmiş. Bir ekip gitti erzakları topladı ve geldiler. Âşık Veysel'in sazı kırılmıştı. Âşık Veysel'le Hidayet Gülen yakın arkadaşlar. Hidayet Gülen'de saz çalar. Yan yana oturdular. Yağmur yağacağı zaman hani hava kararır ya Âşık Veysel'in yüzü de öyle karardı. Çünkü sazı kırılmış. Biraz durdu dinlendi. Yemekten sonra Âşık Veysel, Hidayet'ten kâğıt kalem istedi. 'Sazıma' diye bir türküsü vardı. Bu türkünün mahlastan bir önceki dörtlüğünü orada yazdı:

*Ben gidersem sazım sen kal dünyada
Gizli sırlarımı aşıkâr etme
Lal olsun dillerin söyleme yâda
Garip bülbül gibi ahu zar etme*

*Gizli dertlerimi sana anlattım
Çalıştım sesimi sesine kattım*

*Bebe gibi kollarımda yaylattım
Hayali hatır et beni unutma*

*Bahçede dut iken bilmezdin sazı
Bülbül konar mıydı dalına bazı
Hangi kuştan aldın sen bu avazı
Söyle doğrusunu inkâr etme*

*Benim her derdime ortak sen oldun
Ağlarsam ağladın gülersem güldün
Sazım bu sesleri turnadan m'aldın
Pençe vurup sarı teli sızlatma
Ay geçer yıl geçer uzarsa ara
Geyin kara libas yaslan duvara
Yanından göğsünden açılır yara
Yar gelmezse yaraların elletme*

*Sen petek misali Veysel de arı
İnleşir beraber yapardık balı
Ben bir insanoğlu sen bir dut dalı
Ben babamı sen ustanı unutma*

25-30 yüksek kısım öğrencisi vardı. Âşık Veysel'i uğurlayacaktık Ankara'ya. Artık trenler Hasanoğlan'da durur hale gelmişlerdi. Oraya kadar gittik. Dik bir yamaç vardı, eğimli. Oraya yaslandık tren bekliyoruz. Bir ara Âşık Veysel, davrandı cebinden bir kâğıt çıkarttı. Tonguç: 'Ne o âşık' dedi. Veysel, 'Ne olduğu içinde yazılı' deyince Tonguç bu kâğıdı Hidayet Gülen'e uzattı. Hidayet Gülen okudu:

*Yeni mektup aldım gül yüzlü yardan,
Gözetme yolları gel diye yazmış.
Sivrialan köyünden bizim diyardan,
Dağlar mor menevşe gül diye yazmış,*

*Beserekte Lale Sümbül yürüdü,
Gül dedeyi çayır çimen bürüdü,
Karataşta kar kalmadı eridi,
Akar gözüm yaşı sel diye yazmış.*

*Eğlenme gurbette yayla zamanı,
Mevlayı seversen ağlatma beni,
Benek benek mektuptadır nişanı,
Gözyaşım mektupta sel diye yazmış.*

*Kokuyor burnuma Sivrialan köyü,
Serindir dağları, soğuktur suyu,
Yar mektup göndermiş yadigâr deyi,
Gözünün yaşını sil diye yazmış.*

*Veysel bu gurbetlik kar etti cana,
Karıştır göçünü ulu kervana,
Gün geçirip fırsat verme zamana,
Sakin uzamasın yol diye yazmış*

Hidayet Gülen şiiri bitirdikten sonra Tonguç, 1 ay izin verdi Veysel'e. Âşık Veysel köyüne kavuştu. Tonguç'ta Ankara'ya döndü. (Âşık Veysel'in Hasanoğlu Köy Enstitüsü'ne geldiği Fotoğraf 108'de görülmektedir.)

Kültür dersinde bir konuyu ele alır, o konunun grafiğini yapardık. Grafikle de yetinmeyip kabartma haritasını yapardık. Onun üzerinden, dere nasıl geçiyor, kum nasıl oluşuyor, dağ nasıl oluşuyor bunları öğreniyoruz. Yarın köyde çocuklara anlatacağımız ne varsa hepsini burada öğreniyorduk.

Kapatılma süreci, çok büyük bir konu. Bunun üzerinde çeşitli söylentiler var, bir tane değil ki. O zaman insanları öte dünya için yetiştiriyorlardı. Bizim öte dünya ile ilgimiz yok. Bizim için her şey bu dünya içindi. Bize tahammül edemediler. Bir defa diyorlar, 'Bu dünya geçici bir dünya, yarın ölüp gideceğiz. Ama asal hayat öte yandadır. Bizim çalışmalarımız, hazırlıklarımız, kazancımız öteki dünya için. Ne yapmak istiyorsak öbür yana hazırlanmak için' diyorlar. Benim birader bile, hasta doktora gittin mi diyorum, gittim diyor. İlaç verdi mi? Verdi. Nerede ilaçlar? Kesenin içinde. Neden kullanmıyorsun? 'Saat nasıl kurulduysa, Allah'ta insanın kalbini öyle kurmuştur. İsteddiği zaman o duracak' diyor. Kardeşim iki sene sonra öldü gitti. Şimdi bu adamlar öbür dünya için yaşayan insanlar. Bunlara biraz kenardan geçip olumlu bir şey söylediğinde seni gâvur olarak biliyorlar. Dile getiremiyorum... Çok dile getiremiyorum...

Bizi köyde kimler yetiştiriyordu? Dereköylü Mehmet diye birisi var. Bağ bozumunda gelir. Ahbaplarına misafir olur. İki gözü de görmez. Hünerlerinden birisi, üzerinden bit yuvarlandığı zaman alır oraya koyar: 'Allah bunun rızkını bana vermiş.' der. Bağ bozanlarda, üzüm pekmez, ceviz ne varsa ona da verirler, alır gider. Kel Memiş, giderken kulaklarına türkü duymamak için pamuk tıkar. Benim bulunduğum yerde, bütün bunların içerisinde, bunlara benzemeye çalıştık. Bir yerde okurken dilimiz kırılınsın diye -Arap alfabesinde ki zor sesleri telaffuz edebilmemiz için- 'Sizin uzaklara gitmeniz lazım, diliniz kırılınsın diye'dedi. 16 yaşına kadar çok karar değiştirdi, demirci olmak istedim, kalaycı olmak istedim. Teyzemin oğlu vardı, beni kendine çekmeye çalışıyordu. Ben de Dereköylü Mehmet gibi uzaklara gitmeyi düşündüm. Derken enstitüye çektik gittik. Uzun zaman beni köyde hoca bilirdi.

Sonradan da birkaç defa gittik. Tartışmalarımız yüzünden öyle bir hale geldik ki bir daha gidemedim. Ben oraya varınca, beni korumak için adam bekletirlerdi. Bir gün, köye gideyim dedim bir iş için. Anam babam ölmüş, Beyşehir'e indim, nerede kalacağım ben? Kimse yok. Orada köyden gelen tanıklara sordum. Sizin orada oturacak yer var mı? Han hamam, hiç olmazsa oda. Köy içinde bir yer var dediler. 25 kilometre, kestirmeden, dağ yolundan yürüdüm. Akşam karanlığında vardım. Evimizin yanından, adamın dediği köy içine vardım. Kahveler var orada. Demirci Mehmet Efendi'nin 16 adam sallandırdığı iğde ağacının yanında. Oraya vardım. Kahveye oturdum. Kahveciye sordum-tabii bizim köyümüz orası- dedim burada yatacak yeriniz var mı? Vardı, nahiye müdürü oturdu dediler. Kaldım ortada. Birkaç arkadaş sırtını döndü. Kahvede bazı tartışmalarımız oldu. Gece kahveler de kapanmaya başladı. Bir tanıdığım var, Değirmen Boğazlı derler oradaymış evi. Kaç kilometre, geceleyin yola çıkıyorum. Sonra mezarlığa giderken bir motorlu geldi, iki kişi. Dediler nereye gidiyorsun geceleyin? Beni tanıyorlarmış onlar. Emine'nin Ahmet'in yanına gidiyorum. Onun yerini bulamazsın, o bilmem nerede değirmen işletiyor dediler. Sana yer göstereyim orada kal dediler. Karakol binası varmış, korulukta. Dedim, ben karakolda kalmam. Dediler, seni minibüslerin eğlendiği yerde bekçi var, onun yanına götürelim orada sabahla. Tamam dedim. Adamın kapısını çalarken: 'Bak sana kimi getiriyoruz. Kucurlar'ın Abdullah'ı getiriyoruz.' dediler. Sanki zile basmış gibi içeriden: 'Hala o fikirde mi?' Ne demek istiyor dedim, bekçiye. Sözde, Allah yok demişim. Bekçiye dedim, beni tam adamının yanına getirdin. Ben burada yatmam dedim. Kapı açıldı tabii, çimento çuvallarını sermiş, üstünde yatıyor zavallı. Ben orada yatmam dedim. Sabaha kadar bekçilerle köyü bekledim. Sabahleyin de ilk Beyşehir'e giden minibüse bindim gittim.

Bu insanlar, hala şu kadar sene önce bakmış. Ama şimdi değişiklik var mı? Biraz vardır fakat halen. Şimdi oturuyoruz nenem çıkıyor altımız da çayır çimen üstümüzde yılan çayan ne yapacağız biz burada? Bir anda ağlamaya başlıyor, gözyaşı döküyor, öte dünyayı düşünüyor, orada ne yapacağız? Anamas Dağı var karşımızda onun arkasının dolu mu, boş mu olduğunu bildikleri yok. Ama kıyametin kopmasını bilirler. Dümdüz olacak dünya, öbür köşesinde yumurtayı diktiğin zaman beri yanda göreceksin onu. Kıyamet böyle kopacak. Nasıl olacak? İşte o dümdüz olunca bir adam boyu inecek güneş, yakıp kavuracak. Ne yapacak. Sur çalınca herkese, ruhların uyanması için o hava çalınca; ruhlar 'Böyle çok uyumuşuz da bilmem ne de. Uyumaktan kalkacaklar. Hocayı dinliyoruz benim teyzemin oğlu hoca. Ben ondan çok ders aldım da. Şimdi okuduğum şeylerin bir şeyini gördüm aslında. Şimdi de aslını da söyleyeceğim. İnsan öldüğü zaman, önce sorgucu meleğe varıyorsun.

Sorgucu melek, kocaman bir adam. Bir dudağı yeri süpürür, bir dudağı göğü süpürür. Böyle acayip büyüklükte bir şey. Hemen ilk sözü 'Rabbin kim?' diye soracak. Korkusundan çocukları 'Sensin, sensin' dedi mi, elinde demir bir tokmak, vuracak parça parça edecek. Sonra tekrardan soracak, 'Rabbin kim?' Onu söyleyinceye kadar dayak yiyecek insan. Ama ne yapacaksın? 'Rabbim Allah Nebim Muhammet, dinim İslam, kitabım Kur'an, amelde mezhebim İmamı Azam Ebu Hanefi, haktır gerçektir. Millettenim, Arap milletindenim' bir şey var böyle ona söyleyeceksin. O zaman oradan kurtulacaksın. Öte yandan, bunlar ev ev konuşuluyor. Şimdiki gibi televizyon yok, bir şey yok, herkes bunu çatır çutur sözler birbirine. Ondan sonra ne var adam öte yana gider sırat köprüsünden geçecek. Cennetlikler cehennemlikler de hepsi orada sıra beklerler. Eğer kurban kesmişsen, adak kabul olmuşsa hemen bitiverecek yanında, geliverecek. Ey habibim sahibim sen bizi kesmiştin işte, biz senin hizmetine geldik. Bin üzerimize diyecek, bir koyun, öküz bir bilmem ne. Bineceksin onlara.

Ben bunları söyleyince hep görür gibi oluyorum, nasıl oluyorsa bilmiyorum. Ondan sonra sırat köprüsünde sıra. 3 yıllık yer. Karanlıkta, hep karanlık. Bir düz gidiyorsun, bir yokuş gidiyorsun, bir iniş gidiyorsun, bir sene bir sene bir sene. Bu kadar uzun bir yer. O kurban kabul olan kurban seni bir koyun sağımı süresince, buradan aşırıverecek öte yana cennete. Artık orada cennette huri kızları seni bekliyor. Huri kızları, gılmanlar var huriler var. Erkeklere eş olarak onlar duruyorlar. Hemen onların yanına gelecekler. Çeşitli güzel kıyafetlerle, ellerinde altın tabaklar içinde ne istersen gönlünden geçen gelecek oraya, yiyeceksin. Gönlünden ne istiyorsan hemen geliverecek. İşte cennet burası, bunun için uğraşıyorduk. Bütün uğraşlarımız bunun için.

Ben bunu bir kâğıt, eskimiş bir kâğıtlar üzerinde okudum. Seneler geçti aradan, Ankara'ya geldim, Hacı Bayram Camisi'nin sağında bir mahalle var, tespihler, muskalar, kitaplar bilmem. Arap memleketini andıracak bir manzara. Orada bir kitapta gördüm ben bunu. Gazali'nin, öte dünyaya ait bir kitabı var. Ben 37 yıllarında ilkokulu beklediğim zamanlarda teyzemin oğlunun kitapları arasında bunun eski yazısını okudum. Bu nasıl bir çullanma, ta o zamandan. Burada hayret ettim. Aldım kitabı şimdi kitaplarımın arasında okudum burada. Gazali. Ta o zamanlardan içimize işlemiş bunlar kazınır mı hiç? Silinir atılır mı? Bunların karşısında biz çocukları bu dünya için yetiştirmeye çalışıyoruz. Bunlar öbür dünya için. Bunlar çok oldukları için, beri yandakiler azınlıkta kalıyor.

Rauf İnan'a sorduk: 'Tekrar Köy Enstitüleri açılır mı? Ne dersiniz?' '150 sene daha, köyünde enstitünün de adı geçmez' dedi. 150 sene biz böyle bocalamaya devam edeceğiz!

Şimdi 1919'da, Meksika'da ihtilal oluyor. İhtilalciler kazanınca, idareyi ele alıyorlar. Onları aydın kişiler topluyorlar, enstitü yapıyorlar. Ben ilk defa enstitüyü 'Meksika'da Köycülük' adlı kitapta gördüm. Bölge bölge enstitü kuruyorlar. Ne yapılacaksa onun planını yapıp dağıtıyorlar. Teftişler geliyor, bittiyse o program yeni bir hamle geliyor. Böyle uğraşıyorlar onlar. Bırakmıyorlar peşini.

İnönü bize geldiği bir zaman, konuşmasında şunu söyledi: 'Köy Enstitüleri, cumhuriyetin eserleri içinde, en hakiki sayıyorum. Buradan çıkan evlatlarımızı, ömrüm yettikçe yakından ve candan takip edeceğim.' Rauf bunu ezberlemiş, taş, mermerle işledik. Oraya astık. Ömrü oldukça yakından ve candan takip edeceğini söyleyen İnönü, kimlerle anlaştı? Hasan Ali Yücel'i görevden alıyorlar. Rauf İnan'ı alırken, Tonguç diyor İnönü'ye: 'Bir gün sıranın size geleceğini unutmayın' diyor. Şemsettin Sirer: 'Senin çocuklarının da, senin de belini kıracağım.' diyor. Ama kendisi, Sivas yolunda cipten düşüyor, beli kırılıyor. Böyle şeylerde oluyor.

Ben bunu yaşayarak değerlendiriyorum, öyle okuduğumdan filan değil. Bizim evimizde kardeşim hasta, soluk alıp duruyor, soluk alıp duruyor. Öleceği belli kardeşimin. İki hoca çağırdılar. Hocalar Kur'an okuyor. İkide bir 'Selamunkavlen mir Rabbirahim' deyip, yüzüne üflediği zaman, çocuk bir gözünü açıyor. Doktor yok, iğneci yok. Hiç kimse yok. Hocalar okuyor. Onlar kalkıp gittikten sonra, bizi uyku tutuyor. Çocuğu yıkamak için uyanıyoruz. Su ısıtıyoruz. Doktor olsa, bu kadar uzak yerden nasıl gideceksin? İlaç yazsa, paran yok ilacı nasıl alacaksın? Daha fazla konuşamıyorum...

Bizlerin sakındığımız konular bunlar. Salgın var, insanları sıtma tutuyor. Yedi düğüm atıp ip bağıyorlar. Köy Öğretmen Okulu'na giderken müfettişle yaşadıklarımı anlatmıştım daha önce. Boğazımda muska, kolumda ip, üç kardeşim ölmüş... Bunların karşısında... Ne söyleyeyim, bilemiyorum. O kadar ağır ki bu konu. Yazıya da dökmedim. Şimdi aklımdan bir şey geçiyor, Köy Enstitüleri'nde eğitim üzerine.

Mesela, Hasanoğlan Yüksek Köy Enstitüsü'nde üçüncü sınıfa geçtiğimizde mimar Mualla Eyüpoğlu bizim öğretmenimizdi (Fotoğraf 52). Yedi öğrencisi var. Birisi de benim. Bir gün Mualla Eyüpoğlu, Nusret Suman gelecek sizinle konuşacak dedi. Onlar öncesinde konuşmuşlar. Nusret Suman geldi. Bizi çağırdılar. Nusret Suman, 'Şuraya bir heykel yapacağız, adı da Tohum Atan Adam' dedi. Benim elime bir tepsi verdi. 'Yani çiftçi tohum atıyor buradan, o pozisyonu al' dedi. Elindeki plastilinle bunun kalıbını çıkarttı, pozitifini

yaptı. Biz yedi arkadaş onun nasıl yaptığını dikkatlice inceliyoruz. ‘Bunu büyültüp buraya dikeceğiz’ dedi. İstasyondan enstitüye çıkarken, hafif bir meyilli yer var, onun üzerine bunu dikeceğiz dedi. Bir şeyin kalıbı nasıl alınıyor, pozitifini nasıl çıkarılıyor bunları bir hafta bize öğretti. Mualla Eyüpoğlu dikeceğimiz heykelin kaidesini yaptı. Biz onun üzerine dikenli tellerle, Nusret Suman’ın yaptığının iskeletini kurduk. Alçıyla ‘Tohum Atan Adam’ heykelini, 170 santim civarı boyutunda yaptık.

Biz, Hasanoğlu’ndan mezun olduktan sonra Nusret Suman demiş, ‘bu heykeli 25 metre boyunda yapalım’. Kaidesini de, 22 metreye 22 metre büyüklükte yapalım. İsmail Hakkı Tonguç ve Hasan Ali Yücel de şunu söylemiş: ‘Hasanoğlu’da araştırma yapacak meraklı milletvekili varsa gider orada -25 metre olunca heykelin oturulacak yeri var- oturur’. Nusret Suman’ın önerisi üzerine böyle bir plan kurmuşlar. Fakat Hasanoğlu Köy Enstitüsü kapatılınca bu gitti.

2013 yılında Hasanoğlu Köy Enstitüsü için Mimarlar Odası ‘Hasanoğlu Köy Enstitüsü ve Yüksek Köy Enstitüsü Yerleşkesi Değerlendirme Projesi Ulusal Öğrenci Fikir Yarışması’ adında bir yarışma açtı. Beni de değerlendirme aşamasında davet ettiler. Tüm projeleri inceledim, ayrı ayrı notlar aldım. Bir yerde gözüme şu ilişti; proje sahibi, ‘Hasanoğlu Köy Enstitüsü’nde bir buğday dağıtan kadın heykeli vardı. Şimdi yok. Aynısının oraya yapılmasını öneriyorum’ dedi. Kadın heykeli deyince düşündüm. Kadın heykeli yoktu, biz gittikten sonra yapmışlar; kırmışlar benimkini, Stalin’e mi ne benzetmişler. Kırmışlar, ‘Tohum Atan Adamı’. Yerine, ‘Buğday Atan Kadın’ heykeli koymuşlar. O yarışmacıda derece alıyor, kadın heykelinin oraya yapılmasını öneriyor. Ben, dedim orada Kadın heykeli yoktu. Tohum Atan Adam heykeli vardı. Onu da biz yaptık dedim. İyice anlattım, hiç dinlemediler bile. Şimdi oraya kadın heykeli konulması fikri tamamen yanlıştır. Bilinen yanlışlardan birisi buydu.

Köy Enstitüleri’nin kapatılmasının çok nedenleri var. Hakkından gelemeyeceklerdi, o yüzden kapattılar bunları. Çünkü ikiye bölünmüşler; bir kısmı Alman tarafını tutuyor, bir kısmı bilmem ne tarafını tutuyor. Ruslardan nefret ediliyor, biz Batı’yla beraber olunca Stalin doğuda bir yere kadar sınır çekmiş, ‘Burası Rusların’demiş. Ruslar böyle söyleyince demir perde oldular. Rusya’yı ağızına alan cezalandırılıyor. Rusya’ya giden geriye dönemiyor, dönen de cezalandırılıyor. Bu gerginliğin içinde, ‘Köy Enstitüleri Rusya’yı destekliyor, buralarda komünist yetiştiriliyor’ lafını çıkardılar. O arada ‘Barış Gönüllüleri’ adı altında Amerika’dan birkaç kişi geldi. Gezdiler her tarafı. Kendilerini methediyorlar: ‘Sizin eğitim sisteminiz battal

(işe yaramaz) oldu, bizim sistemimizi size getirelim' dediler. Bu insanları el üstünde tuttular. Köy Enstitüleri yerine bir proje yaptılar ve yavaş yavaş ona benzetmek için çalışmalar başlattılar.

Bu dönemde Reşat Şemsettin Sirer Milli Eğitim Bakanı olmuştu. 3803 sayılı Köy Enstitüleri Kanunu'nu budamaya başladı. 5210 sayılı yasa ile Köy Enstitüleri'nin bel kemiği olan maddelerini budadı. 1947 yılında Hasanoğlu Köy Enstitüsü kapatıldı. Asıl önemli olan bu maddeler gidince, Köy Enstitüleri okullara dönüştü. Her geçen yıl biraz daha değiştirilerek 1954'te 'Köy Öğretmen Okulu' oldu çıktı.

Yani bizim ne Rusya ile ilgimiz vardı ne de Stalin'le bir işimiz vardı. Araya particilik girdi araya. 3803 sayılı kanunda, köylere enstitülerden gidecek öğretmenlerle ilgili de maddeler vardı. Bunlardan birisi şu, enstitüden giden öğretmen gittiği köyde, beş nüfuslu aile ne kadar toprağa sahip ise oraya giden öğretmene de bu derecede toprak verilecekti. Öğretmen bunu ekecek, biçecek, kendisinin olacak. Öğrencelere de orada uygulama yaptıracak. Bu toprak yok. Her öğretmenin bulunduğu yerde bir heyet kuruldu. O heyet, öğretmene nereden yer verileceğine karar veriyor. İstimlak yapılıyor. İstimlak yapılırken toprak elinden gidince: 'Lanet olsun, gelmemeliydi buraya. Zaten komünist bunlar.' diyorlar.

Köye okul yapılırken, bu topraklar verilirken, aksayan yerleri İnönü radyodan ilan etmeye başladı. Yapılan yerleri aferin etti, öteki yerleri öfkeli bir şekilde söyledi. Birçok yerlerde toprak yok. 'Toprak Kanunu' çıkarmaya başladı. O kanun çıkarken İsmet İnönü Eskişehir'e Çifteler'i kurmaya gidiyor. Eskişehir toprak ağalarından Emin Sazak adında birisi var. İki istasyon büyüklüğünde arazisi var. Emin Sazak, İsmet İnönü'yü orada misafir etmek istiyor. Oturuyorlar. Emin Sazak, 'Paşam, niye çıkartıyorsunuz bu yasayı? Toprak verilecekse ben veririm köylülere toprağı.' diyor. İnönü de, 'Belki sen bizim almak istediğimiz yerden daha fazlasını vereceksin. Biz daha az isteyeceğiz belki' diyor. Emin Sazak, telaşlanıyor: 'Sen verirsen devlet vermiş olur, ben verirsem ağamız vermiş olur' diyor. Her yerde bu ağalık ve devlet işi öyle yayıldı ki.

Kinyas Kartal, doğuda 164 köye hükmeden bir ağa. Adnan Menderes particilik propagandaları yapılıyor. Kinyas Kartal, 'Benim köylerden de 2-3 kişi Köy Enstitüleri'ne gitti. Geldiler bana selam vermez oldular'. Ağa geçerken köylü yere kapanıyor, ama bizim enstitülü yere kapanmıyor. Kinyas Kartal, 'Köy Enstitüleri'ni kapatırsanız oyumu size veririm' diyor. Böyle bir lafı duyunca adam, Kinyas Kartal'ı arabasında gezdirdi. Bunun gibi

birçok yerde, Köy Enstitüleri için toprak alınması İsmet İnönü'yü yıprattı. Öyle bir zaman geldi ki, İnönü 38 milletvekili ile kalakaldı. O zaman Tonguç'u da harcadılar, Ferit Oğuz'u da harcadılar. 10.000 köy gezip, bu kadar enstitü kuran Tonguç'u resim öğretmeni olarak bir liseye tayin ettiler. Bizleri yetiştiren Rauf İnan'ı 5. Ortaokul'a matematik öğretmeni olarak gönderdiler. Bu savaş dönemi ve bunların particiliğinden sonra Köy Enstitüleri'nden olanlar kırıdayamaz hale geldi. Köy Enstitüleri'nde yetişen sağlıkçılar olsun, öğretmenler olsun herkesi lekelediler. Sürdüler oradan oraya. Beni de Sivas Gemerek Lisesi'ne sürdüler.

Sili Layoş da gitmedi. Gideceği yere gidip geri Hasanoğlu'na dönüyordu. Zaman geçirdiği, eğlendiği yer olmuştu. Biz Hasanoğlu'nda yoktuk. Müzik yapısının çatısında kiremitler yetişmemiş, köy kiremitleri koymuşlar. Köy kiremitleri, kışın soğğundan çatlamış ve çocukların üzerine akmaya başlamış. Ne yapalım diye Sili'ye sormuşlar. Sili, şimdilik branda bezi atalım, yazın da değiştiririz. Brandayı koymuşlar. Fakat havadan geçen birileri onu orak çekice benzetmiş. Hasanoğlu'nda, yapıların üzerinde orak çekiç amblemi var demeye başlamışlar. 'Hasanoğlu'nda komünist yetiştiriliyor' demeye başlamışlar. Genelkurmay Başkanı Fevzi Çakmak'a demişler: 'Hasanoğlu'nda komünist yetiştiriyorlar, sizin haberiniz yok mu?' Fevzi Çakmak, öfkelenip hemen kalkmış. Ceketini bile unutmuş. Oradan çıkıp, meclis başkanı Kazım Karabekir'i almış. Toplanmışlar, Hasanoğlu'na görmeye gidiyorlar. Mehmet Başaran, bizden sonra mezun olduğu için buna tanık oluyor. Oraya varıyorlar, biz dışarıda görevdeyiz. Kazım Karabekir, İnönü'nün cephe arkadaşlarından. Onun için, Hasanoğlu'nda kaldığımız sürede Kazım Karabekir'i merak ediyorduk. Konya Karaman'dan arkadaşlarımız var. Kazım Karabekir Karapınar'lı olunca hemşerimiz oluyor, merak ediyoruz, nerede bu diyoruz? Görünmüyor hiç. Öldü mü? Kaldı mı? Atatürk kızmış Kazım Karabekir'e, kitabını yaktırmış. Kendisi de görünmeyince biz de merak ediyoruz. Atatürk öldükten sonra, İsmet İnönü meclis başkanlığına getirdi. Atatürk'ün eserleri nerede varsa ona çelme takıp, yok etmek için kafasında kuruyordu. İşte onlar gelmişler Hasanoğlu'na. Çocukları toplamışlar. Konuşmuşlar, demişler 'Rusya'ya küfür eden var mı? Asıl sizin burada bir marşınız varmış. Nedir, şunu bir söyleyin' demiş. Söylemeye başlamışlar. Tam 'Toplandık baş çiftçinin' deyince durdurmuş. Çünkü kıta 'Toplandık baş çiftçinin, Atatürk'ün sesine' şeklinde. Bildiği için durdurmuş. ve olanlar olmuş, Hasanoğlu Köy Enstitüsü'nün kapatılmasının besmelesi yapılmış.

İvriz Köy Enstitüsü'nden, Mahmut Makal adında bir öğrencim vardı. Ben bunlara görevler veriyordum. Benim 'Bizim köy köylerin iyisidir' adını verdiğim şiirim vardı, onlara okumuştum. O da tutmuş bundan yola çıkarak 'Bizim köy' kitabını yazmış. İktidar

değişmemişti o zamanlar. ‘Senin istediğin köy burada yok. İstanbul’da da var, Kadıköy, Erenköy. Sen burada yalan, yanlış söylüyorsun’ deyip gözaltına almışlar. Şimdi Halk Partisi bunu gözaltına alıyor. Yetiştirdikleri adamı gözaltına alıyorlar. İktidar değişince Mahmut Makal’ı Celal Bayar çağırıyor, konuşuyor. Mahmut Makal, etrafı gezebilen, başka yere gidebilen adam oluyor. Yani o savaş döneminde Köy Enstitüleri’ni çok hırpaladılar.

Köy Enstitüleri kapatılmasaydı şimdi ne olacaktı? Tonguç’un ‘Canlandırılacak Köy’ adlı kitabında geçer: Köy Enstitüleri’nin sayısı 30’a çıkarılacaktı. Köy Enstitüleri’nin bir benzeri olan Köy Bölge Okulları vardı. Aynı Köy Enstitüleri gibi, köy çocuklarını alıyor, ‘iş içinde, iş ile eğitim’ uyguluyorlardı. Bunlar Köy Enstitüleri’nin küçük modelleri olacaktı. Bunlardan birkaç tane açılmıştı. Fakat bunların sayısı 3.000’e çıkarılacaktı. O zamanlar köylerde iğneci bile yoktu. Buna da çare bulmak için 3. sınıfı bitiren öğrenciler istiyorlarsa sağlık kolunu seçebilecekti. Hasanoğlu Köy Enstitüsü’nün içerisinde bir sağlık kolu vardı. Bu birkaç Köy Enstitüsü’nde vardı. Orada sağlıkçı ve köylere göndermek için gezici sağlıkçı yetiştiriyorlardı. Aynı gezici öğretmenler gibi. İçlerinden bir köy doktoru seçeceklerdi. Burada seçilen kişiler köy doktoru olarak yetiştirilecekti. Doktorlar, köy sağlık memurlarını yönetip denetleyeceklerdi. Böyle güzel planlar vardı. Bunların hepsi kaldı.

Biz, Köy Enstitüleri’nde gerçekten bir köy öğretmeni olarak yetiştik. Yüksek Köy Enstitüsü’nden mezun olan on kişiyi asistan olarak aldılar. Hasanoğlu yüksek kısımda öğretmen olacaklar. Bizi de diğer Köy Enstitüleri’ne gönderdiler. Yüksek Köy Enstitüsü’nde her birimiz staj görmüştük, yönetici olacaktık. Eğer bunlar olmasaydı, sistem devam etseydi, hepimize bir görev vermişlerdi. Ali Yılmaz adında tarımcı arkadaşımız, arsız otlar üzerinde çalışma yaptı. Bütün Köy Enstitüleri’ne haber gönderiliyor. Çiftçiye zarar veren otlardan, sanayide kullanılan otlardan iki çiçek toplayacaksınız. Birisi Ali Yılmaz’a gönderilecek, diğeri Hasanoğlu’nda açılacak deney yetiştirme bölgesinde sergilenecekti. Hasanoğlu kapanınca o plan yok oldu. Ali Yılmaz’ı başöğretmen yaptılar. Ali Yılmaz bu planı yarım bırakmadı. Son zamanlarda Zeliha Kanalcı’da yardım etti ona. Gittiği yerlerde kendi imkânları ile 13.200’e yakın bitki topladılar. 3-4 tane kitap haline getirildi. Her birimizin böyle uzmanlıkları vardı. Benimki köy evleri üzerineydi. İki yer gezdim. Öyle yerlerimiz var ki. Mesela Aksaray’dan 70 kilometre ötede Nevşehir var. Onun 15 kilometre ötesinde köyler var. Buralarda ‘Ev yapıyoruz’ demezler, ‘in deşiyoruz’ derler. Bir tepecik, giriyorlar, pencere koyuyorlar. Bir yanı ahır, bir yanı evleri. Üstü de hayvan otlatmak için yerleri. Bu yerler çok acayip, bir ev var iki katlı -mübarek, insan bu kadar mı cahil olur, bu kadar mı perme perişan olur bu insanlar?- yukarıya yüznumara yapmışlar, boru moru yok. Böyle bir yerde yaşıyorlar.

Dicle Köy Enstitüsü'nü yapmaya gittiğimizde, eğitmeni görmeye gittim. Giderken, böyle bir yokuş tepe çıkıyorsun. Taşlar var, kayalar, küçük küçük. Dokunuversen yıkılacak. Gündüzün sıcağını yemiş, gecenin ayazını yemiş, taşlar topaklanmış. Etrafında sinekler gömgök arı kuşlar gibi kuşluyorlar. Beni görünce çocuklar var uzun entarili, ürküyorlar. Oradan kaçıyor, oradan kaçıyor. Neden ürküyorlar, diye düşünüyorum. Kadınlar var, tepelerinde kıldan tuluklarla su getiriyorlar. Nereden getiriyorlar bilmem. Gittim eğitmeni buldum. Konuşuyoruz. 'Burada çocuklar niye kaçışıyor' diye sordum. 'Taşın araları onların yüznumarası'.

Beni de uygulama planları üzerinde görevlendireceklerdi. Köy evleri üzerine çalışacaktım. Bütün Köy Enstitüleri'nde gezici olacaktım. Uygulama bahçeleri yapacaktık. Her köy okulunun öğrenci sayısına göre belli büyüklükte uygulama bahçesi kurulacaktı. Okul 5 öğretmenli olduktan sonra, tümünden işlenecek. Ama o zamana kadar peyderpey öğretmen yetiştirilecekti. Her köyün okulunun yanında ahır olacaktı, kümes olacaktı, kooperatif olacaktı, samanlığı olacaktı. Çocuklar için spor alanları olacaktı. Köy bahçesi olacaktı. Ne olarsa bunların planlarını yapıp bir nüshasını köy okuluna, bir nüshasını milli eğitim müdürlüğüne gönderilecekti. 20 yerde bunu uygulamaya başlamıştık. Müdür muavini İhsan Baykal'la beraber geziyorduk. Ben bunları çoğaltacaktım. Bütün enstitüler bunu gördükten sonra uygulama bahçesinin planını yapacaklardı. Çocuklar uygulama bahçelerinde öğrendiklerini gittikleri köylerde uygulayacaktı. Köy okulları üç tipti. Sıcak yerde, soğuk yerde, muktedir yerde. Asım Mutlu ile Ahsen Yapar iki mimar yarışmayı kazandılar. Bunların planlarıyla her köyde yeni okul yapmaya başlanmıştı. Köylerde bu planı anlamadıkları için güçlük çekmişlerdi. Bunun için müfettişleri Ankara'ya çağırmışlardı. Biz o zaman son sınıfız. Asım Mutlu da geldi planı yapan. Çatının yapımını, inceliklerini gösterdiler. Biz de inşaatçı olarak onlara yardım ediyorduk. Müfettişlerle, harç karıyorlardı, kum eliyorlardı. O plan nasıl uygulanacaksa orada uygulamışlardı. Yapıda, çatıda, su basmanında, nelere dikkat etmeleri gerekiyorsa onu anlatmışlardı. Onlar da bölgelerinde bunu uygulayacaklardı. Hasanoğlu'da köye giderken solda, uygulama okulu hala duruyor. Ama şimdi başka bir şekil almış. Bu uygulama okulları, bu iki mimarın projeleri, bütün köylerde uygulanacaktı. Atölyeler vardı, öğretmen evi vardı, sınıf vardı. Bulundukları yerlere göre yükseklik ve enginlikler ayarlanacaktı. Bunların tamamı kaldı.

Mesela, savaş zamanı karne ile yemek, ekmek yedikleri zaman, 3803 sayılı Köy Enstitüleri Kanunu çıkarılmıştı. Bu yasa, köylerde görev yapacak öğretmenlere toprak vermeyi zorunlu kılardı. Köylere yeni okul yapılacağı zaman.

99 yaşındaki Abdullah Özkucur ile yapılan röportaj, sağlık sorunlarından dolayı onu çok yormuştur. Bu nedenle son olarak Abdullah Özkucur'a, *Günümüzde Köy Enstitüleri'ni hatırlayan ya da bilen insan sayısı giderek azalmaktadır. Siz Köy Enstitüleri'nin belleklerdeki tazeliğini korumak için bir şey yaptınız mı?* sorusu yöneltilmiş ve şu cevap alınmıştır:

1948 yılında askerden terhis oldum İskenderun'dan ve Ankara'ya geldim. Tonguç'u görmeye gittim. İvriz Köy Enstitüsü'nde öğretemdim, fakat oraya vermiyorlar. Gezici yapıyorlar, artık bir daha Köy Enstitüleri'ne almıyorlar bizi. Ulus'taki yerine gittim. Dedim ki Hasanoğlan kapatıldı, sırada bin bir emekle yapıp ortaya çıkarttığımız 20 Köy Enstitüsü mü var, o kadar emek boşa gidip, bir varmış bir yokmuş masalına mı dönecek? Tonguç, 'Orijinal fikirler, iyi yapıtlar onu savunan anlatan kişiler olduğu sürece yaşar. Ama savunanlar ve anlatanlar yok olursa onlar da ortadan kalkar. Bunları unutturmamak sizin elinizde. Orijinal fikirler, düşünceler, kendilerini unutmayanlar bulunduğu sürece yaşarlar. Unuturlarsa, onun yerini başkaları alır' dedi ve önüme bir kitap sürdü: 'Eğitim Yoluyla Canlandırılacak Köy' yaklaşık 800 sayfaydı. 1939'da Hamidiye'de iken onun birinci baskısını okumuştum. Dedim ki bunu tek kitap yapmak yerine üç cilt halinde yapsaydınız, alan daha çok olurdu dedim. Dedi ki: 'Birincisini alan ikincisini alamaz, ikincisini alan üçüncüsünü bulamaz. Yarım olarak çok okunacağına 150 kişi okusun yeter' dedi. Tekrarladı 'unutturmamak sizin elinizde.' Ben de oradan çıktıktan sonra bu yaşadıklarımı ve Köy Enstitüsü gerçeğinin unutulmaması için üç adet kitap yazdım. Yaşadıklarımı not tutmuştum. Bunlar: Öğretmen Olacağım, Köy Enstitüleri Destanı, Hasanoğlan Yüksek Köy Enstitüsü. Bunlarla damla damla bir şeyler vermek istedim. Yaşadıklarım, gezdiklerim yerler hepsinin notunu tutmuştum. O kadar yer gezmişim ki yaya, hiç vasıtaya binmedim. Onlar da duruyor. Bakalım ne yapacağız.

Köy Enstitüleri rozetine gelecek olursak. Gazi Eğitim Enstitüsü'nde Ferit Apa adında bir ressam vardı. Bize de derse geliyordu. Perspektif üzerine, çizgi perspektifi üzerine dersler veriyor. 'Köy Enstitüleri Ruhu' adında bir rozet yapalım diye konuşmuşlar. Yüksek kısımdayken bizim sınıfa bunu duyurdu. 'Yarışma açılacak, siz de katılın sınıfça' dedi. Herkes kendisine göre bir şeyler yaptı. Bizim aramızda İsmail Korolay arkadaşımız var, Çifteler'den. Onu seçtik. Fakat biz kazanamadık. Ferit Apa'nın yaptığı birinci seçildi. Tabi o resim öğretmeni. O zaman yaptığı şeyi açıkladı, 'Buradaki evler Hasanoğlan Köyü değil. Herhangi bir enstitü de değil. Yalnız orada bir yükseklik var. Türkiye'nin her tarafına dağıtılacak fikirler, düşünceler, yararlı şeylerin çıktığı yer. Köy Enstitüleri'nden çevrelerine dağılan fikirlerdir.

6.3. Naci Tataroğlu

Adınız, soyadınız, doğum bilgileriniz?

Adım Naci Tataroğlu. Sivas Gemerek Çepni Köyü doğumluyum.

Mezun olduğunuz okul ve mezuniyet yılınız?

1939 yılında Çepni İlkokulun'dan mezun oldum sonrasında 1940 yılında Pazarören Köy Enstitüsü'ne girdim.

Hasanoğlan Köy/Yüksek Köy Enstitüsü ile tanışmanız nasıl oldu?

Bizim köyümüz aydın bir köy. 1800'lü yıllarda Fransızlar Ermeni çocukların eğitimi için köyümüze okul açmışlar. O okul açıldıktan sonra, köy halkı okumaya merak sarmış ve bir okul da onlar açmışlar. Yani 1800'lü yıllardan bu yana köyümüzde ilkokul bulunmakta. 1939 yılında Çepni İlkokulu'ndan mezun oldum. Mezun olduktan sonra öğrendiklerimi unutmamak için okula gitmeye devam ettim. Okul müdürü bana birinci sınıfları verdi. Sınıfın düzenini sağlıyor, sınıfa alfabeyi öğretiyordum. Okul müdürümüz benim okumaya karşı olan merakımı bildiği için beni 1940 yılında Pazarören Köy Enstitüsü'ne öğretmen olayım diye yönlendirdi. Onun desteği sayesinde Köy Enstitüsü ile tanıştım. Pazarören Köy Enstitüsü'ne öğrenci olarak kabul edildim.

Okulumuza Yüksek Köy Enstitüsü öğrencileri staj yapmak için gelirlerdi. Onları gördük ve onlar sayesinde bizler de Yüksek Köy Enstitüsü'nde okumak istedik. Mezun olacağımız sene okul müdürü Yüksek Köy Enstitüsü'ne devam etmek isteyenlerin dilekçe ile müracaat etmesini istedi. Öğretmenler kurulu toplantısı yapıldı. Hasanoğlan Yüksek Köy Enstitüsü'ne gidecek olan öğrencilerin seçimi yapıldı. Sonrasında sınav yapıldı. Sınavı kazanan 5 arkadaşım ile birlikte Hasanoğlan Yüksek Köy Enstitüsü'ne gittim. Orada üç yıl okudum.

Hasanoğlan Köy/Yüksek Köy Enstitüsü yaşamınızı etkiledi mi? Etkilediyse bu etkileri anlatır mısınız?

Hasanoğlan Yüksek Köy Enstitüsü bana yüksekokulda alabileceğim her şeyi kazandırdı. Hasanoğlan Yüksek Köy Enstitüsü'nden mezun olmak ileri ki hayatımda daha üstün görevler almamı sağladı. Gezici Başöğretmen oldum, denetmen oldum, müfettiş oldum, milli eğitim müdür yardımcısı oldum ve en sonunda da Erkek Sanat Enstitüsü'nde rehber

öğretmen olarak emekli oldum. Bu görevleri Hasanoğlu Yüksek Köy Enstitüsü'nden mezun olmama borçluyum. Çocuklarımın okumasını da ben Köy Enstitüleri'ne borçluyum. Oradan mezun olmasam belki de iş sahibi bile olamayacak çocuklarımı okutamayacaktım.

Enstitüde düşünmeye ve kitap okumaya yönelttiler bizleri. Sınıfta ilk okuduğumuz kitap Sabahattin Ali'nin Kuyucaklı Yusuf'uydu. Dünya klasiklerini yine burada okuduk. Kitap okuma alışkanlığım hala devam ediyor. Tarım dersleri vardı. Sanat dersleri vardı. Bu dersler sayesinde el becerilerimizi geliştirdik. Tarım dersleri sayesinde, modern tarımın bir uygulaması olan aşıcılığı öğrendik. Tohumları tanıdık. Hangi yöreye hangi tohumun ekileceğini burada öğrendik. Halkın ürettiği ürünleri bizler de ürettiyorduk, ürettiğimiz ürünleri köy pazarlarına götürüp değerlendirilmesini sağlıyorduk. Benim ilgimi çeken sanat dersi ise marangozluktu. Galiba babamın marangoz olması da tercihim e etkilemişti. Hala evimde marangoz aletlerim vardır. Sehpa, tavla masası gibi birçok şey yaptım. Cumartesi günleri de herkes fikirlerini beyan edip eleştiriler getiriyordu. Öğretmenlerimizi de eleştirebiliyorduk, arkadaşlarımızı da. Fikirlerimize önem verilmesi bizi değerli kılıyordu.

Güzel sanatlar adı altında bir şubemiz vardı. İlgisi, yeteneği olan arkadaşlarımızın yararlanması için. Her öğrenci bir müzik aletini çalmaya yönlendiriliyordu. Saz, mandolin, keman, piyano ve akordeon çalmayı öğretiyorlardı bizlere. Bende mandoline meraklıyım.

Bir gün ayakkabım kayboldu. Ankara'ya hafta sonları giden arkadaşlarımız olurdu. Arkadaşımızın birisi benim haberim olmadan ayakkabılarımı giymiş. Sabah uyandığımda baktım ayakkabılarım yok. Aklıma gelen yerlere baktım fakat ayakkabılarım yok. Ankara'ya hafta sonları giden arkadaşlarımız olurdu. Ankara dönüşü arkadaşlarımızı karşılamaya gitmiştim. Karşıdan arkadaşım gülerek bana doğru geliyor. Baktım ayakkabılarımı onun ayağında görünce yeniden bulmuş gibi sevinmişim.

Bir anım da şöyle; okul binamız henüz tamamlanmamış, eksiklikleri vardı. Eksiklikleri gidermek için 1 ay boyunca çalıştık. Çalışmamızın karşılığında bize 45 lira para verdiler. O parayı 30 lirasına almayı çok istediğim pardösü aldım. Kalan 15 lirasını yıl boyunca harçlık olarak kullandım. Ama o pardösüyü birkaç kez giyebildim. Ankara'ya gidecek arkadaşlarıma ödünç veriyordum. Her gün farklı arkadaşım giyiyordu. Paylaşmayı, paylaşımcılığı biz burada öğrendik.

Hasanoğlu Köy/Yüksek Köy Enstitüsü ve diğer Köy Enstitüleri'nin kapatılma ve dağılma süreci hakkında bilgilerinizi aktarabilir misiniz?

Bu bir politik mesele oldu. Köy Enstitüleri'ne komünist yuvası denildi. Partiler bu konuda çok yanıldı. Köy Enstitüleri'nin komünizmle hiçbir alakası yoktu. Onlar için kıyafetlerimiz, tarlada çalışmamız hatta kitap okumamız bile komünist denmesi için yeterliydi. Yıpratılma süreci başladı ve sonunda kapatıldı. Enstitülerdeki kızlar, İzmir ve Trabzon'a gönderildi. Fakat Köy Enstitüleri fikri günümüze kadar ulaşmış olsaydı Türkiye daha iyi yerlere gelmiş olurdu. Köy Enstitüleri'nin açılışında CHP'nin nasıl katkısı varsa, kapatılmasında da katkısı vardır. Hasan Ali Yücel davası vardı. Hasan Ali Yücel'den sonra Şemsettin Sirer Milli Eğitim Bakanı oldu ve ondan sonra Köy Enstitüleri'ni yıpratma süreci başladı.

Günümüzde Köy Enstitüleri'ni hatırlayan ya da bilen insan sayısı giderek azalmaktadır. Siz Köy Enstitüleri'nin belleklerdeki tazeliğini korumak için bir şey yaptınız mı?

Evet, ne yazık ki Köy Enstitüleri'ni bilen kişi sayısı çok az. O dönemde Türkiye Öğretmenler Sendikası'nı kurduk ve herkese Köy Enstitüleri'ni anlattık. Köy Enstitüleri ve Çağdaş Eğitim Vakfı adı altında bir vakıf kurduk ve Köy Enstitüleri mezunlarını bir çatı altında topladık.

7. DEĞERLENDİRME VE SONUÇ

Çalışmada, Hasanoğlu Köy Enstitüsü ve Hasanoğlu Yüksek Köy Enstitüsü kampüsünde 1941-1949 yılları arasında çekilmiş ve hala bu kampüste bulunan albümlerde yer alan 310 adet fotoğraf kullanılmıştır. Bu fotoğrafların 64 adedi Yapıcılık Uygulamaları ile ilgili, 16 adedi Tarım ve Ziraat Uygulamaları ile ilgili, 3 adedi Marangozluk Uygulamaları ile ilgili, 3 adedi Hayvancılık ve Arıcılık Uygulamaları ile ilgili, 2 adedi Demircilik Uygulamaları ile ilgili, 20 adedi kültürel aktivite, gezi ve yapılan eğlencelerle ilgili, 4 adedi derslik ve laboratuvarlarla ilgili, 4 adedi Köy ve El Sanatları Uygulamaları ile ilgili, 129 adedi milli bayramlar, törenler ve kampüsü ziyaret eden devlet büyükleriyle ilgili, 36 adedi spor faaliyetleri ile ilgili ve 26 adedi ise sayısı kategorize etmeye yetersiz olan fotoğraflarla ilgilidir.

Fotoğraf, hatırlama konusunda derinden bir can acıtma, insan zihninde daha derin bir iz bırakma gücüne sahiptir. Hafızada yer ederek donmuş olan karelerin temel birimi, tek bir görüntüdür. Oysa fotoğraf, enformasyonla dolup taştan bir çağda, bir şeyi kavramanın hızlı bir yolunu ve onu hatırdan tutmanın yoğunlaşmış bir formunu sağlar bize. Bu haliyle fotoğraf bir alıntıya veya bir veciz söze veya bir özdeyişe benzer (Sontag 2004, 21).

Fotoğraf bir olayın var olduğunun ispatıdır ve bellek oluşturma konusunda, sabit görüntü olmasından dolayı videoya göre daha akılda kalıcıdır. Bu durumdan yola çıkarak, yazılı ve sözlü kaynaklar fotoğrafla desteklendiği zaman daha inandırıcı hale gelirler.

Albümlerde yer alan fotoğraflar incelendiğinde, Köy Enstitüleri ile ilgili toplanan gerek yazılı gerekse sözlü bilgilere kanıt ve belge oluşturur nitelikte fotoğrafların var olduğu görülmektedir. Albümlerde yer alan fotoğrafları yorumlayabilmek için Köy Enstitüleri hakkında genel bilgiye sahip olmak gerekir. Örneğin, enstitülerde hâkim olan ‘iş içinde, iş yoluyla, iş için eğitim’ prensibini bilmeyen bir okuyucu fotoğrafları anlamlandırmada güçlük çekeceği gibi birçok fotoğrafı da yanlış anlamlandırabilir.

John Berger ile Jean Mohr (2007)’a göre, her fotoğraf, belirli koşullarda, tarihin günümüzde zamanın üstünde kurduğu tekeli kırmakta işe yarayabilir. Tez çalışmasında yer alan fotoğraflardan yola çıkarak şöyle bir anlamlandırmada bulunmak mümkündür; Köy Enstitüleri yapımları ve sonrasındaki her aşamada öğretmen ve öğrencilerin birlikte çalıştığı

bir sistemler bütünüdür. Birçok iş dayanışma ve imece usulü ile yapılmıştır. Bazı fotoğraflarda usta öğretici yahut öğretmen, öğrencilere uygulama ile ders anlattığı görülmektedir. Öğrencilerin, Köy Enstitüleri'ne bağlılığı görsellerdeki yüz ifadelerinin okunması ile anlaşılmaktadır. Köy Enstitüleri'nde komünizm sembolü olan orak-çekiçli bayrakların yer aldığı iddialarına cevaben birçok görselde Türk Bayrağı'nın yer alması, bu iddiaların doğru olmadığını kanıtlar niteliktedir. Köy Enstitüleri'nde derslerin yanı sıra, müzik, tiyatro, resim, spor, halkoyunları gibi sanatsal içerikli aktivite ve derslerin de yer aldığı ve söz konusu derslerden öğrencilerin memnun olduklarını söylemek mümkündür.

Fotoğraflar belge niteliğine sahiptirler. Görüşmelerde anlatılanlar ve dönemin tüm özelliklerini tüm gerçekliğiyle ortaya koymaktadırlar. Fotoğraflardan yola çıkarak elde edilen bulgular, görüşme yapılan kişilerin anlattıklarıyla birebir örtüşmektedir. Fotoğrafların incelenmesiyle, derslerin çoğunun uygulama ağırlıklı olduğunu, tarım, hayvancılık, arıcılık gibi alanlarda önemli çalışmalar yapıldığını, enstitülerin yapımları ve sonrasında tüm öğrencilerin katkısının bulunduğunu söylemek mümkündür. Bu katkı ilk kazmanın vuruluşundan, yol yapımına, elektrik tesisatının oluşturulmasından, su getirilmesine kadar her şeyi kapsamaktadır. Yapılan her işin dayanışma ile kadın, erkek, eğitimci, öğretmen demeden tüm enstitü mensuplarınca yapıldığı fotoğraflardan rahatlıkla okunabilmektedir. Bu fotoğraflar sayesinde Köy Enstitüsü mensuplarının yapmış olduğu çalışmalar belgelerle kanıtlanmış ve açığa çıkartılmıştır. Albümlerde yer alan fotoğraflar sayesinde, Hamurbasan sırtlarında bulunan boş bir arazi üzerine ilk zamanlar da kurulan çadırı ve sonrasında yapılan enstitü binalarını, enstitü inşaatında gönüllü olarak çalışan Hasanoğlu Köy Enstitüsü öğrencileri ve diğer enstitülü öğrencilerin sırtlarında getirdikleri taşlardan, tren istasyonundan taşıdıkları tuğla ve keresteleri, ilk başlarda kurak olan toprakların canlandırıldığını ve bu kadar yoğun çalışmanın yanında kültürel ve sanatsal faaliyetlerin de ihmal edilmediğini görmek mümkündür.

Özellikle milli bayramlar, törenler ve devlet büyüklerinin ziyaretine ait fotoğraflardan yola çıkılarak şunları söylemek mümkündür; törenlerde ve normal zamanlarda devlet yetkililerinin Hasanoğlu Köy Enstitüsü'ne yapmış oldukları ziyaretler bu kuruma verilen önemi kanıtlar niteliktedir. Ayrıca fotoğraflarda yer alan Türk devlet büyüklerinin yanı sıra yabancı ülkelerin devlet adamlarının Hasanoğlu Köy Enstitüsü'ne yapmış olduğu ziyaretlerin görülmesi, buranın ulusal değerini yanı sıra uluslararası bir değere de sahip olduğunun bir kanıtı olarak kabul edilebilir.

Albümlerde yer alan fotoğrafların tamamı siyah beyaz ve sepya tonlarında yer almaktadır. Bazı fotoğraflar sıvı temasından dolayı tahrip olmuş durumdadır. Albümlerde yer alan fotoğrafların bir kısmında ‘mg’ kısaltması logo halinde görülmektedir. Bu logonun açılımının, Hasanoğlu Köy Enstitüsü’nde yapı sanat başı ve müdür yardımcısı olarak görev yapmış olan Mustafa Güneri’nin isim ve soy isminin baş harfleri olması, 1941 yılında göreve gelmesi ile Mustafa Güneri’nin fotoğraf çektiği bilgisi ve yayınlanan fotoğraf kitabından tahmin etmek mümkündür. Bu logonun yer aldığı fotoğraflar pozlandırma, çerçevelendirme ve kompozisyon açısından incelendiğinde fotoğraf alanında profesyonel kişi tarafından çekildiği sonucuna ulaşılmaktadır. Mustafa Güneri’nin çektiği fotoğraflar dışında farklı kişilerin de çekmiş olduğu fotoğraflar göze çarpmaktadır ve bu fotoğraflarda da çerçeveleme, pozlandırma ve kompozisyonun iyi olduğu fotoğraflar varken, bu unsurların kötü olduğu fotoğraflarda yer almaktadır. Bu diğer fotoğrafların öğrenciler tarafından çekilmiş oldukları düşünülmektedir. Fotoğraflarda dikkat çeken bir unsur da öğrencilerin tek tip giyinmeleridir. Tek tip giyimli öğrencilerin yanında yer alan ve farklı giyimli kişilerin öğretmen/öğretmen oldukları tahmin edilmektedir. Fotoğrafların birçoğu içeriksel olarak Köy Enstitüsü Kanunu maddelerinin uygulandığını kanıtlar niteliktedir.

Bu tez çalışması için yapılan araştırmalar ve sözlü tarih çalışması ile toplanan bilgiler ışığında, Köy Enstitüleri’nin kurulma amaçları şöyle sıralanabilir; Öncelikle cumhuriyet öncesinde ve sonrasında eğitim ile ilgili yapılan çalışmaların köylere ulaşmakta güçlük çekmesinin tespiti üzerine, kırsal kesimin eğitimi ve kalkınması için çalışmalar başlatılmış ve neticesinde Köy Enstitüleri kurulmuştur. Köy Enstitüleri siteminde, aracı olarak köy çocukları seçilmiştir. Bunun temel nedeni köy hayatını iyi bilmeleridir. Daha önce şehirde yetişen öğretmenlerin, köylere gönderildiğinde tam olarak başarı elde edilememesinin bir sonucu olarak, Köy Enstitüleri’nde köy çocuklarının eğitilmesinin kararlaştırıldığını söylemek mümkündür. Köy Enstitüleri’nde okuma hakkı kazanan öğrencilere uygulanacak eğitim sisteminde yer alan dersleri, üç ana başlıkta toplanabilir. Türkçe, matematik, tarih, coğrafya gibi genel kültür derslerini içeren dersler, ziraat, hayvancılık, arıcılık gibi dersleri ve uygulamaları içeren tarım dersleri, yapıcılık, demircilik, marangozluk gibi teknik ders ve uygulamaları içeren teknik derslerdir. Buradaki amaç, öğrencilerin genel kültür dersleri yanında, köylerde halkın geçimlerini sağladığı tarım ve hayvancılık gibi alanlarda da modern ve donanımlı hale gelerek, köylere veya görevlendirildikleri köye gittiklerinde, bu alanlarla ilgili günlük hayatta karşılaşılabilecekleri sorunların pratik çözümlerini köy halkına sunarak bir nevi yol gösterici olmalarını sağlamaktır. Bunun verimli bir hale kavuşması için de, iş içinde

eğitim anlayışı benimsenmiş ve öğrencilerin öğrendikleri bilgilerin kalıcılığını sağlayabilmeleri amacıyla sık tekrarlı uygulamalara önem verilmiştir. ‘İş içinde eğitim’ fikri Köy Enstitüleri’nin can damarı olarak adlandırılabilir. Köylerde öğretmenlerin yanı sıra sağlıkçıların olmaması, Köy Enstitüleri’nin sağlık konusunu da kendilerine vazife etmesini neden olmuştur.

Ankara’ya enstitü açılması fikri, MEB’in yaptığı çalışmalar sonucunda Hasanoğlu Köyü’ne Köy Enstitüsü kurulmasının kararlaştırılması ile sonuca bağlanmıştır. Ali Kınacı, Hasanoğlu Köyü’nün seçilmesindeki önemli etkenin kara ve demir yoluna olan yakınlığından kaynaklandığını vurgulamıştır. Hasanoğlu Köy Enstitüsü 1941 yılında, inşaatının tüm aşamalarında diğer Köy Enstitüleri’nden gelen öğrencilerin çalışmaları sayesinde 15. Köy Enstitüsü olarak hizmete açılmıştır. Köy Enstitüleri’ne öğretmen yetiştirmek amacıyla 1942 yılında olan Hasanoğlu Yüksek Köy Enstitüsü açılmıştır.

Yapılan görüşmelerden yola çıkılarak aşağıdaki konularda tespitler yapılmıştır:

1940 yılı öncesinde halkın eğitimden uzak, din adamları ve hurafelere bağlı yaşadığı görülmektedir. Yine bu dönemlerde köylerde eğitimin sınırlı, sağlık konusunun da yok olduğu görülmektedir. Halk, feodal mülkiyeti savunan kişiler ve din adamlarının yönlendirmelerine muhtaç bir şekilde hayat sürmektedir. Köy Enstitüleri’nden, yalnızca köy çocuklarının yararlanması eleştirisine cevaben, ülke nüfusunun %80’ini oluşturan halkın eğitim ve kalkındırılması için daha önce yapılan çalışmalar köylere ulaşmada güçlük çekmiş ve bu sorunun ortadan kaldırılması için doğrudan köy halkına hizmet etmeyi amaçlayan Köy Enstitüleri açılmıştır. Osmanlı İmparatorluğu da dâhil olmak üzere şehirde yaşayan halk için eğitim çalışmaları yapılmıştır. Millet mektepleri başarılı çalışmalardan birisidir.

Köy Enstitüleri’ndeki öğrencilerin ağır şartlarda eğitim gördüklerini öne sürerek bu sisteme karşı çıkan kişiler olmuş ve bu da enstitülerin yara almasının nedenleri arasında yer almıştır. Fakat görüşmelerde, Köy Enstitüsü eğitimiyle ilgili yöneltilen sorulara verilen cevaplar değerlendirildiğinde, uygulanan eğitim sisteminin gerçekleri açıkça ortaya çıkmıştır.

Abdullah Özkucur, yapılan görüşmede, eğitim sistemi ile ilgili önemli gerçekleri göz önüne sunmuştur. ‘İş içinde, iş yoluyla, iş için eğitim’ prensibi ile ortaya konulan çalışma modelinin temel amacı, öğretilen bilgilerin pratiğe dökülmesidir. ‘Eğitimle öğretim bir bütündür, birisi olmazsa o konuda donanım kazanılamaz’ görüşü savunulmuştur. Derslerde öğrenilen teorik bilgilerin pratiğe dökülmesi ile başarının elde edileceğine inanılmıştır.

Günümüzde PISA başarısı ile kendisinden söz ettirilen Finlandiya eğitim modelinde de olduğu gibi, Köy Enstitüleri'nde de öğrencilere sorumluluk, güven aşılayan, ağırlıklı olarak uygulamaya önem veren bir sistem uygulanmıştır. Abdullah Özkucur, bu eğitim işleyişinin, eğitim gördüğü Çifteler ve Hasanoğlan Köy Enstitüleri'nde uygulandığını, bunun tüm enstitülerde uygulandığı genellemesinden kaçınılmasına dikkat çekmiştir. Yine Özkucur, Kızılcıllu Köy Enstitüsü yönetiminin, 'öğrencilerin yorulmaması gerekir' fikrini benimsediğini ve bu enstitüde öğrencilere yeterince uygulama yaptırılmadığına da dikkat çekmiştir. Bu da, anlatıcıların görüşmelerde önemle belirttikleri, her enstitünün müdürlerinin görüşlerinin, enstitünün işleyişinde etkili olduğunu kanıtlar niteliktedir. Bu konuya ayrıca enstitülerin kapatılma sürecinde değinilecektir. Bir işi öğrenmede ve kavramada yapılan periyodik tekrarlar o işin daha iyi öğrenmesine katkı sağlayacaktır.

Bu bağlamda önemli olan bir diğer önemli husus da, Köy Enstitüleri'nden mezun olacak kişilerin gidecekleri köylerin çoğunda okul olmaması gerçeğidir. Köy Enstitüleri'nde bilimsel eğitimin yanında verilen mesleki ve teknik derslerin önemi burada açığa çıkmaktadır. Mezun olan öğretmen görevlendirildiği köyde, gerekirse yapının oluşturulmasında kendi bilgileri ışığında çalışacak, işlik ve uygulama bahçelerinin kurulmasını sağlayacaktır. Bu onun görev tanımında da yer almaktadır. Öğretmenin gittiği köydeki bir diğer görevi ise, köy halkının günlük yaşantısında karşılaşacağı sorunların çözümü konusunda halka yol gösterici olmasıdır. Öğretmenin, uygulama bahçelerinde yaptığı çalışmaların modernliği ve bilimselliği köylülere örnek teşkil etmiştir.

Öğretmenler, köy ve köylünün dolayısıyla da ülkenin kalkınmasında aktif rol oynamıştır. Bunun gerçekleştirilmesinin özünde, köylüye rehberlik edecekleri alanlarda kendilerini eksiksiz şekilde geliştirmeleri yatmaktadır. Bu da öğrencilik esnasında sık sık yapılan uygulama tekrarları sayesinde başarıya kavuşmuştur. Birçok alanda bilgi birikimi kazanan enstitü öğrencileri, öğrendiklerini uygularlarken o işle bütünleşip sanki kendi işiymiş gibi özenerek o işi tamamlamışlardır.

Kurulacak her Köy Enstitüsü ve köy okulunun uygulama bahçesinin olması sistemin bir şartıdır. Uygulama bahçelerinde üzerinde durulan önemli konu ise, her enstitünün yöresinin şartlarına göre ürünlerin tespit edilip üzerlerinde çalışmalar yapılarak o ürünün en verimli haline ulaşma hedefidir. Ali Kınacı'nın, Antalya Aksu Köy Enstitüsü'nde portakal uygulama bahçesi var diye tüm enstitülerde portakal bahçesi kurulması şartının anlamsız olacağını belirtmesi, enstitülerin bulundukları bölgenin özelliklerine göre uygulama bahçeleri ve üretim

planlamaları yaptığının bir kanıtıdır. Yapılan görüşmelerde; ‘Peki, bu uygulama bahçelerinin amacı neydi?’ sorusuna ağırlıklı olarak, ‘hem öğrencilere hem de köy halkına modern tarım ve hayvancılık bilgilerinin öğretilmesi’ cevabı alınmıştır. Örneğin o dönemde meyve verimini artıracak bir sistem olan aşıcılık çoğu köyde bilinmemektedir. Enstitülerin yakın yörelerden öğrenci aldığı bilgisi bilinmektedir. Burada öğrenilen bilgiler, mezunlar köylerine yahut yakın köylere öğretmen olarak gittiğinde hem öğrencilere hem de köylüye öğretilmiş, verim odaklı çalışmaların yürütülmesi sağlanmıştır. Buradan da enstitülerde çift taraflı fayda prensibinin uygulandığı görülmektedir.

Enstitü öğrencilerine verilen sorumluluklar, buradaki eğitim sisteminin önemli bir parçasıdır. Her öğrenci grubunun haftalık olarak değişen işlik nöbetleri ile hem öğrenciler her alanda eğitilmiş hem de verilen süre zarfında öğrencilerin buralarda karşılaşacakları zorluklar ve problemlerle mücadele ederek tecrübe kazanmaları sağlanmıştır. Bunun yanı sıra yönetimde söz sahibi olmaları yöneticilik yönlerini geliştirmiş ve öğrencilerin özgüvenlerinin artmasında etkili olmuştur.

Görüşme yapılan kişilerin üzerlerinde önemle durdukları bir diğer konu ise hafta sonları yapılmakta olan tenkitlerdir. Bu öğrencilerin her şeyi sorgulamalarına fırsat vermiştir. Burada herkes herkesi eleştirebilmiş, bu sayede öğrenciler yanlışlarını görebilmiş ve kendilerini geliştirmiştir. Eleştirilerin, sadece öğrencilerle sınırlandırılmayıp öğretmen ve yöneticilere de getirilebiliyor olması öğrenci fikir ve görüşlerine verilen önemin bir kanıtı niteliğindedir. Bu sayede öğrenciler nerede olurlarsa olsunlar doğruyu savunmaktan çekinmemişlerdir.

Köy Enstitüleri’nde önem verilen bir diğer konu öğrencilerin okuma ve araştırmaya yönlendirilmesidir. Dönem içinde her öğrencinin okuması gereken kitap miktarı vardır. İlgisini çeken alanlarda okuma yapan öğrenci ile bu alışkanlık bütünleşir. Öğrenciler, kütüphaneler sayesinde merak ettikleri alanlarda araştırma yapabilmıştır. Bu da onların araştırmacı yönünü geliştirerek bilgiye nasıl ulaşacaklarını öğrenmede yardımcı olmuştur. Bunların yanı sıra, öğrencilerin sosyalleşmesi ve dinlenmesi amacıyla gezi ve eğlenceler düzenlenmiştir.

Genel kültür derslerinin yanı sıra sanatsal derslerde enstitülerin programında yer almıştır. Her öğrenci ilgisi ve yeteneğine göre istediği alanlarda eğitim alma hakkına sahip olmuştur. Burada usta öğreticiler devreye girerek, öğrencilerin ilgili oldukları alanda kendisini geliştirmesi sağlamıştır. Sanat dersi tek alanla sınırlı kalmamıştır. Örneğin resim, müzik,

tiyatro ve halk oyunları gibi birçok alan sunulmuştur. Bu sayede öğrenciler, yeteneklerini keşfetmiş ve o alanda uzmanlaşmıştır. Bunun sonucu olarak, Köy Enstitüleri nice ressam ve müzisyenler yetiştirmiştir. Öğrendikleri bu bilgiler, yaşamları boyunca onlara katkı sağlamıştır. Buna kanıt olarak, Abdullah Özkucur'un askerliğini yaptığı sırada hapis cezasındayken, dışarıdaki folklor çalışmasını izleyip hatalı olduğunu bildirmesi üzerine, eğitmen olarak görevlendirilmesi gösterilebilir. Abdullah Özkucur'un görüşmede vurguladığı bir diğer önemli konu ise tüm enstitülerin öğrenciler tarafından hiçbir karşılık beklemezsizin imece usulüyle yapılmış olmasıdır. Her enstitüden çeşitli sayıda öğrenci grubu, yeni kurulmakta olan enstitüye giderek orası tamamlanıncaya kadar çalışır. Bu da öğrendiklerinin bir uygulaması olmuştur. Çoğu öğrenci tatilinden vazgeçerek enstitü inşaatlarında gönüllülük esasına dayanarak çalışmıştır. Buradan da öğrencilerin enstitülere bağlılığını ve eğitimlerini severek tamamladıkları çıkarımını yapabiliriz.

Görüşmeler ışığında, Köy Enstitüleri'nin kapatılma süreci hakkında, bilinen yanlışlar ve bilinmeyenler konusunda bazı tespitlerde bulunulmuştur. Öncelikle öğrencilerin kültürel gelişimlerine önem verilmiş olan Kızılçullu ve sanatsal-zanaatsal yönleri geliştirilmiş Çifteler Köy Enstitüsü öğrencilerin Hasanoğlan Köy Enstitüsü'nde bir araya gelmeleri ayrılığa zemin hazırlamıştır. Kızılçullu Köy Enstitüleri müdürü Emin Soysal, Tonguç ve Yücel'in hazırlamış oldukları yönergeleri kabul etmemiş ve uygulamamıştır. Kızılçullu'da öğrencilerin kültürel gelişimleri üzerinde durulurken, uygulamaya dayalı olan dersleri üzerinde durulmamıştır. İplerin bir kısmı burada kopmuştur. Emin Soysal'ın, emre itaat etmediği için görev yeri değiştirilmiş ve bu onda hırsa yol açmıştır. İleride bağımsız milletvekili olarak görev almış ve Köy Enstitüleri'nin mecliste yıpratılmasında rol oynamıştır. Çifteler Köy Enstitüsü müdürü Rauf İnan, öğrencilerin kültürel alanda gelişimlerinin yanı sıra yapı, sanat ve ziraat alanlarında da geliştirmesi fikrini savunmuştur. İki farklı prensiple eğitilen öğrenciler, bir araya geldiklerinde birbirlerinin eksik yönlerini beğenmeyip, ayrılığın ortaya çıkmasına istemeden de olsa neden olmuştur. Milletvekili Emin Soysal öğrencilerini, Hasanoğlan'da olan her şeyi kendisine aktarmakla görevlendirmiştir. Anlatılanlar ışığında, bu dönemde enstitülü öğrencilerin yataklarına ve dolaplarına komünizm içerikli kitapları koyarak 'komünist' yaftalamasının Soysal'ın öğrencileri tarafından yapıldığı fikrini çıkartmak mümkündür. Bu da o dönem için söylenenlerin doğruluğunun sorgulanması gerektiğinin önemini açığa çıkarır.

İsmet İnönü, her ne kadar hayatta olduğu sürece Köy Enstitüleri fikrinin destekçisi olacağını söylese de, partisinin siyasal süreçte güç kaybetmesinden dolayı bu sözünü yerine getirememiştir. Hasan Ali Yücel ve İsmail Hakkı Tonguç'un görevlerinden alınması Köy

Enstitüleri'nin can damarının kesilmesi olarak ifade edilebilmektedir. Bu dönemde Hasan Ali Yücel'in davayı kaybetmesi ve sonradan bu davadan aklanması, o dönem yapılan algı operasyonuna kanıt niteliğindedir. Hasan Ali Yücel'in görevden alınıp, Şemsettin Sirer'in Milli Eğitim Bakanı olması ile Köy Enstitüleri'nin kapanması süreci hız kazanmıştır.

Abdullah Özkucur'la yapılan görüşme sayesinde, tarihe yanlış kaydedilen 'Tohum atan adam' heykeli hakkındaki doğru bilgilere ulaşılmıştır. II. Dünya Savaşı sonunda Alman ittifakına dahil olunmasıyla birlikte Rus karşıtlığı ortaya çıkmıştır. Bu zaaf, bazı kişiler tarafından Köy Enstitülerini karalama kampanyasına dönüştürülmüştür. 'Tohum atan adam' heykeli alakasız bir şekilde Stalin'le özdeşleştirilmiş ve tahrip edilerek 'tohum atan kadın' heykeline dönüştürülmüştür.

Köy Enstitüleri'ne yapılan dış müdahale de, kapatılma sürecinde etkili bir unsur olmuştur. 1945 yılında Rusya'nın Kars, Artvin ve Ardahan illerini istemesi üzerine, ABD'den askeri yardım talebinde bulunulmuştur. Yardım talebini kabul eden ABD, sundukları 5 yıllık kalkınma planının uygulanması ve Köy Enstitüleri'nin kapatılması şartını sunmuştur.

Türkiye Cumhuriyeti'nin kurulmuş olmasına rağmen, Anadolu'da çoğu yerde hala geleneksel ağalık sisteminin hâkim olduğunu söylemek mümkündür. Köy Enstitüleri'nde çok yönlü eğitim alan öğrencilerin ağalara mecburiyeti kalmamış ve çevresindeki insanları da bu esaretten kurtarmak için çabalamışlardır. Toprak sahiplerini, tarlalarında çalıştıracak adam kalmayacağı korkusu sarmıştır. Toprak sahiplerinin, cahil halkı yönetmenin kolay olduğunu düşündüklerini ve köylülerin düşünüyor-sorguluyor olmasının kendilerine zarar vereceği düşüncesi içerisinde olduklarını söylemek mümkündür. Dönemin siyasilerinin bu durumu kullanarak, Toprak sahipleriyle birlikte siyasi çalışmalar yürüterek Köy Enstitüleri'nin kapatılmasında birlikte hareket ettikleri söylenebilir. Naci Tataroğlu'da, Köy Enstitüleri'nin politik sebeplerden dolayı kapatıldığına dikkat çekmektedir. Ek olarak, CHP'nin de diğer partiler gibi Köy Enstitüleri'nin kapatılma sürecinde payının olduğun bilinmesinin gerektiğini de vurgulamaktadır.

Çok partili yapıya geçişin hazırlıkları ve II. Dünya Savaşı'nın ülkeye yaşattığı ekonomik buhran iktidar olan CHP'ye güç kaybettirmiştir. CHP içinde bir grup milletvekilinin, partiye muhalefet etmesi ve Demokrat Parti'nin iktidarı kazanması ile gücünü kaybetmiştir. Bu süreçte Köy Enstitüsü fikrine karşı çıkan kişiler güç kazanmıştır. Doğruluğu araştırılmaya

açık çeşitli suçlamalar ve ithamlarla yıpratılarak 1946 yılında ilk darbeyi alan Köy Enstitüleri 1954 yılında kapatılmıştır. Mevcut Köy Enstitüleri, Öğretmen Okullarına dönüştürülmüştür.

Anlatılanlar ve yapılan araştırmalardan yola çıkarak Köy Enstitüleri'nin köylü ile birlikte ülkenin kalkınmasını sağlayacak bir sistem olduğu çıkarımında bulunmak mümkündür. Çünkü daha önce yapılan eğitim planlamaları, kentlerde uygulanabilmiş fakat köylere ulaşması noktasında güçlük çekilmiştir. Şehirde yaşamış ve eğitimini şehirde tamamlamış öğretmenler, köylerde görevlendirildiklerinde köy hayatına yabancı olmalarından kaynaklı olarak adaptasyon sorunu yaşamış ve görevlerini yerine getirmekte güçlük çekmişlerdir. Birçoğu görevlerini yarıda bırakmışlardır.

Son olarak, görüşme yapılan kişilere yöneltilen 'Köy Enstitüleri'ni unutturmamak için bir şey yaptınız mı?' sorusuna ağırlıklı olarak yazılan kitaplar, kurulan dernek ve vakıflar, katılan konferanslardan söz etmişlerdir. Yapılan bu çalışmaların önemleri çok büyüktür. Fakat bu cevaplara ek olarak, bir diğer katkıdan daha söz etmek mümkündür. Bu öğretmenlerin Köy Enstitüsü ruhuyla, ülkesine ve milletine faydalı olmayı amaçlayan birçok öğrenci yetiştirdiği bu sayede bu ruhun kuşaktan kuşağa aktarılmış olması bir o kadar önem arz etmektedir. Köy Enstitüsü mezunu öğrencilerin izleri sürüldüğünde, ortaya çıkan kişilerin başarıları Köy Enstitüleri'nin başarısını kanıtlar niteliktedir.

Köy Enstitüleri'nin kapatılmaması durumunda, Tonguç'un hedeflediği 30 Köy Enstitüsü kurulacak ve bunun yanında Bölge Köy Okulları da açılacaktı. Bu enstitü ve okullar da sağlık alanında eğitimlere devam edecek ve bunun sonucunda köylerdeki öğretmen sorununun yanı sıra sağlıkçı sorunu da ortadan kaldırılmış olacaktı. Günümüzde, birçok ülkenin başarıya ulaşmış eğitim sistemleri incelendiğinde, Köy Enstitüleri ile ortak işleyişlerde olduğu görülmektedir. Buradan da Köy Enstitüsü fikrinin önü kesilmemiş olsaydı, günümüzde Türkiye'nin eğitim sisteminin başarısının dünyaca konuşuluyor olacağını söylemek mümkün olabilirdi.

Özetle, Hasanoğlu Köy Enstitüleri özelindeki Köy Enstitüleri yapılanması eğitim konusunda özellikle yetersiz kaynakları ile savaştan çıkan genç bir ülke için katkıları yadsınamayacak kadar önemlidir. Özellikle çok yönlü eğitim programları ile teorik ve pratik bilgiye ulaştırmayı hedefleyen enstitülerin döneminde ülke kalkınmasına ve eğitimine verdiği destek büyük bir önem taşımaktadır.

KAYNAKÇA

- Altunya, N. (2018). *Köy Enstitülerine Toplu Bakış (4. Baskı)*. Ankara: Eğitim İş Kültür Yayınları.
- Atatürk Kültür, Dil ve Tarih Yüksek Kurumu. (2006). *Atatürk'ün Söylev ve Demeçleri I-III*. Ankara: Divan Yayıncılık.
- Aysal, N. (2005). *Anadolu'da Aydınlanma Hareketi'nin Doğuşu: Köy Enstitüleri*. Ankara Üniversitesi, Türk İnkılap Tarihi Enstitüsü, *Atatürk Yolu Dergisi*, 35-36, 267,282.
- Akyüz, Y. (2001). *Türk Eğitim Tarihi*. İstanbul: Alfa Yayınları.
- Akyüz, Y. (2011). *Türk Eğitim Tarihi*. Ankara: Pegem Yayınları.
- Aydoğan. M. (2005). *Türkiye Üzerine Notlar (1923-2005)*. İzmir: Umay Yayınları.
- Aydoğan. M. (2006). *Köy Eğitim Sistemi Köy Enstitüleri*. Ankara: Aydan Yayıncılık.
- Bal, H. (1991). *J. Dewey'in Eğitim Felsefesi*. İstanbul: Aydınlar Matbaası.
- Berger, J. (1988). *O Ana Adanmış*. (Y. Salman ve M. Gürsoy, Çev.). İstanbul: Metis. (Orijinal çalışma basım tarihi 1986.)
- Berger, J. ve Mohr, J. (2007). *Anlatmanın Başka Bir Biçimi*. İstanbul: Agora Kitaplığı.
- Caunce, S. (2018). *Sözlü Tarih ve Yerel Tarihçi*. (B. B. Can, A. Yalçınkaya, Çev.). İstanbul: Tarih Vakfı Yurt Yayınları. (Orijinal çalışma basım tarihi 1994).
- Cimri, M. (2007). *"Tonguç Baba", Köy Enstitüleri Amaçlar, İlkeler, Uygulamalar*. Ankara: Köy Enstitüleri ve Çağdaş Eğitim Vakfı Yayınları.
- Çakıcı, S. ve Çorakbaş, F. K. (2013). *Hasanoğlan Köy Enstitüsü ve Yüksek Köy Enstitüsü Yerleşkesi'nin Tarihçesi ve Değerleri*. Mimarlık Dergisi, 369.
- Efe, A. (2007). *Köy Enstitüleri*. Köy Enstitüleri. TAY Dergisi Yayınları.

- Ergin, O. (1940). *İstanbul Mektepleri ve İlimi Terbiye ve Sanat Müesseseleri Dolayısıyla Türkiye Maarif Tarihi*. İstanbul: Osmanbey Matbaası.
- Gazalcı, M. (2015). *Köy Enstitüleri Sistemi, Mezunları Üzerine Bir Araştırma*. Ankara: Bilgi Yayınevi.
- Gazalcı, M. (2019). *Köy Enstitüleri'nin Meclis Süreci*. Ankara: Bilgi Yayınevi.
- İnan, M. R. (1983). "1920'lerde Türk Milli Eğitimi" *Cumhuriyet Döneminde Eğitim*. İstanbul.
- Karasar, N. (2007). *Bilimsel Araştırma Yöntemi*. Ankara: Nobel Yayıncılık.
- Kılıç, L. (2009). *Temel Fotoğrafçılık*. Eskişehir: Anadolu Üniversitesi AÖF Yayınları.
- Kınacı, A. (2008). *Her Sayıda Bir Enstitü: Hasanoğlu Köy Enstitüsü. Köy Enstitüsü*, 6, 1.
- Kodoman, B (1991). *Abdülhamid Devri Eğitim Sistemi*. Ankara: Türk Tarih Kurumu Basımevi.
- Köy Enstitüleri ve Çağdaş Eğitim Vakfı. (2016, Nisan-Mayıs-Haziran). *Köy Enstitüleri Bülteni* 51.
- Makal, M. (2009), *Köy Enstitüleri ve Ötesi*, İstanbul: Şefik Matbaası.
- Sağ, V. (2003). *Toplumsal Değişim ve Eğitim Üzerine*. CÜ SB Der., XXVII, Mayıs.
- Sakaoğlu, N. (1991), *Osmanlı Eğitim Tarihi*. İstanbul: İletişim Yayınları.
- Sontag, Susan(1999). *Fotoğraf Üzerine*.(R. Akcakaya, Çev.). İstanbul: Altıkkırkbeş. (Orijinal çalışma basım tarihi 1977.)
- Sontag, S. (2004). *Başkalarının Acısına Bakmak*. (O. Akinhay, Çev.). İstanbul: Agora Kitaplığı. (Orijinal çalışmanın basım tarihi 2003.)
- Şahinkaya, S. (1997). *Gazi Mustafa Kemal ve Cumhuriyet Ekonomisinin İnşası (1. Baskı)*. Ankara: Güldiken Yayınları.

- Taner, M. ve Başal, A. (2009). *Cumhuriyetin İlanından Günümüze Türkiye’de İlköğretimde ve İlköğretime Öğretmen Yetiştirmede Niceliksel ve Niteliksel Gelişmeler. E-Journal Of New World SciencesAcademy*, 4(1), 139-154.
- Tekeli, İ. (1980). *Toplumsal Dönüşüm ve Eğitim Tarihi Üzerine Konuşmalar*. Ankara: TMMOB Mimarlar Odası Yayınları.
- TBMM Zabıt Ceridesi, Cilt 11, 26 Mayıs 1936.
- TBMM Zabıt Ceridesi, Cilt 19, 11 Haziran 1937.
- Tonguç, İ. H.(1946). *İlköğretim Kavramı*. İstanbul: Remzi Kitapevi.
- Tonguç, İ. H. (2019). *Canlandırılacak Köy*. İstanbul: Türkiye İş Bankası Kültür Yayınları.
- TC Resmi Gazete, Sayı 4491, Kanun No: 3803 *Köy Enstitüleri Kanunu*, 17 Nisan 1940.
- Üstel, F. (2011). *Makbul Vatandaş’ın Peşinde*. İstanbul: İletişim Yayınları.
- Yasa, İ. (1955). *Hasanoğlu Köyü*. Ankara: Doğu Ltd. O. Matbaası.
- Yücel, H. A. (1994). *Türkiye’de Orta Öğretim*. Ankara: Kültür Bakanlığı Yayınları.

EK 1: MİLLİ EĞİTİM BAKANLIĞI BASIN VE HALKLA İLİŞKİLER MÜŞAVİRLİĞİNE ÇALIŞMA İZNİ İÇİN YAZILAN DİLEKÇE

29.08.2018

MİLLİ EĞİTİM BAKANLIĞI BASIN VE HALKLA İLİŞKİLER MÜŞAVİRLİĞİNE

Başkent Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Radyo Televizyon Sinema yüksek lisans programı öğrencisiyim. Tez çalışmamda Hasanoğlu Köy Enstitüsünde çekilmiş olan tarihi fotoğraflar üzerinden arşiv taraması yaparak bellek ve sözlü tarih çalışması yapmayı istiyorum. Sonrasında buradaki fotoğrafların dijitalleştirilmesi ile bir web sitesi aracılığı ile kamuya kazandırılması hedeflemekteyim. Çalışmamda Hasanoğlu Köy Enstitüsü'nü yerinde görme ve oradaki materyallerden yararlanma hususunda izinlerinizi saygılarımla arz ederim.

Hasan Eren ÇALIŞKAN

Başkent Üniversitesi İletişim Fakültesi

Eskişehir Yolu 18. Km

Bağlıca/Etimesgut/Ankara

EK 2: ELMADAĞ KAYMAKAMLIĞI ÇALIŞMA İZNİ

T.C.
ELMADAĞ KAYMAKAMLIĞI
İlçe Milli Eğitim Müdürlüğü

Sayı : 47287589-100-E.8546170
Konu : Çalışma

30.04.2019

HASANOĞLAN ATATÜRK FEN LİSESİ MÜDÜRLÜĞÜNE

İlgi: 25/04/2019 tarih ve 8226369 sayılı yazınız.

Başkent Üniversitesi İletişim Fakültesi Uzman kadrosunda çalışmakta olan Radyo Televizyon Ana Bilim Dalı yüksek lisans tez öğrencisi Eren ÇALIŞKAN'ın eski Hasanoğlan Yüksek Köy Enstitüsü olan okulunuz müzesinde akademik bir çalışma yapmak isteğinin uygun görüldüğüne ilişkin 29/04/2019 tarih ve 8525199 sayılı Kaymakamlık Oluru ekte gönderilmiştir.

Bilgilerinizi ve gereğini rica ederim.

Güner ŞAHİN
Müdür a.
Şube Müdürü

Ek :
1-Olur (1 adet)

Adres: İsmetpaşa Mah.Cumhuriyet Cad. No:67 Elmadağ/ANKARA
Elektronik Ağ: elmadağ.meb.gov.tr
e-posta: elmadağ06@meb.gov.tr

Bilgi için: H.ÇAYIR
Tel: 0 (312) 863 62 30
Faks: 0 (312) 863 07 99

Bu evrak güvenli elektronik imza ile imzalanmıştır. <https://evraksorgu.meb.gov.tr> adresinden 8933-39ea-33e0-b647-a09f kodu ile teyit edilebilir.

EK 3: ABDULLAH ÖZKUCUR ÇİFTELER KÖY ENSTİTÜSÜ

DİPLOMASI

Öğrencinin adı ve soyadı	Abdullah Özkucur
Öğrencinin numarası	18
Babasının adı	İsmail Özkucur
Doğduğu yer	Beyşehir-Manastır
Doğduğu yıl	1338
Öğreniye diploma veren Enstitü	Çifteler Köy Enstitüsü
Enstitüye girdiği tarih	1-II. teşrin-1937
Bitişme ders yılı ve sonatı	31-I kânun-1942 Yapıldı
Mecburi hizmet müddeti	(20) sene

Diploma No 14

Türkiye Cumhuriyeti
Maarif Vekilliği
KÖY ENSTİTÜSÜ DİPLOMASI

İsmail Özkucuroğlu-kızı Abdullah Özkucur
Köy Enstitüsünde türkçe, tarih, coğrafya,
yurtdaşlık bilgisi, matematik (aritmetik, cebir,
geometri) fizik, kimya, tabiat ve okul sağlık
bilgisi, yabancı dil (İngilizce), el yazısı, re-
sin-is, beden eğitimi ve ulusal oyunlar, müzik,
askerlik, ev idaresi ve çocuk bakımı, öğretmen-
lik bilgisi (toplumbilim, işeğitimi, çocuk ve islah
bilimi, öğretim metodu ve ders tadbikati, eğitim
ve işeğitimi tarihi) ziraat işletme ekonomisi ve
kooperatifçilik, ziraat ve sanat derslerinden
imtihan geçirerek **iyi** derecede KÖY İLK
ÖĞRENİM KURUMLARI ÖĞRETMENLİĞİ
DİPLOMASI almağa hak kazanmıştır.

İlk Öğretim
Umum Müdürü

Enstitü Müdürü

Eğitim Başı

**EK 4: ABDULLAH ÖZKUCUR HASANOĞLAN YÜKSEK KÖY
ENSTİTÜSÜ DİPLOMASI**

